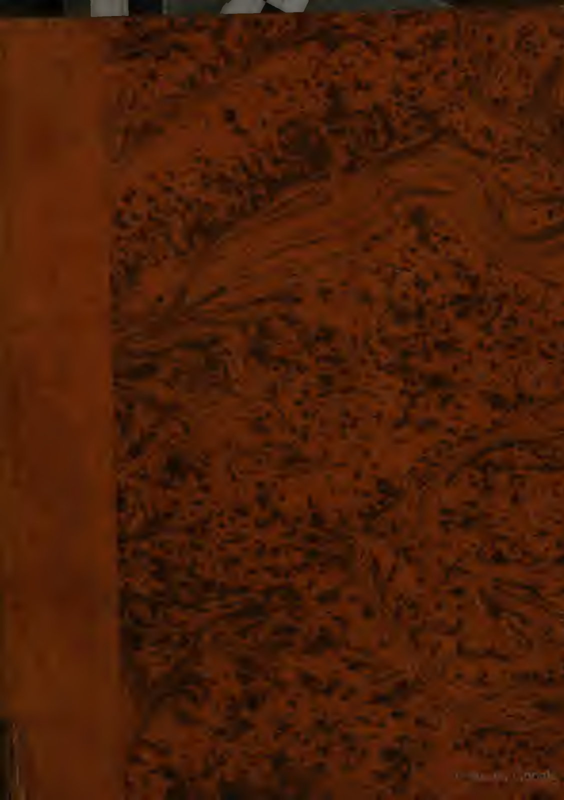
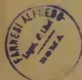

NAZIONALE
VITT. EMANUELE
ROMA
BIBLIOTECA
8
25 E
22

FARNESI ALFREDO
ROMA

ASSERTIO SEPTEM

sacramētorum aduersus Martin. Lutherum, edita [redacted] simo Angliæ, & Franciæ rege, & domino Hyberniæ [redacted] eius nominis octauo.

Romæ
Apud F. Priscianensem Florentinum

M. D. XLIII.

SANCTISSIMO DOMINO NO-
ſtro domino Leoni. X. pont. maximo
Henricus dei gratia rex [illegible],
& [illegible], ac dominus
Hyberniæ perpe-
tuam felici-
tatem.

VVM PARTIM BELLI-cis, partim aliis longe diuerſis ſtudiis rei-publicæ cauſa adoleſcētiam noſtram in-ſueuerimus, miraturum te beatiſſime pater non dubitamus, quòd eius nunc hominis partes nobis ſumpſerimus, qui omnem potius ætatem conſumpſiſſet in literis, ut grauem ſcilicet hæreſim pullulantem comprimamus. Sed deſinet (opinor) tua ſanctitudo mirari, poſtquam cauſas expenderit, quæ nos ſubegerunt, ut hoc ſcribendi onus (quanquam non ignari quàm ſumus impares) ſubierimus. Vidimus ſiquidem in meſſem domini iacta zizaniæ ſemina pullulare ſectas, hæreſes in fide ſuccreſcere, & tantam per orbē totum chriſtianum ſeminatam diſcordiæ materiam, ut nemo, qui ſyncera mente chriſtianus ſit, hæc tanta mala tam late ſerpētia, ferre diutius poſſit, quin & ſtudium cogatur, & uires qualeſcunqȝ poſſit, opponere. Mirum igitur uideri nō debet, ſi nos quoqȝ, tametſi poteſtate non maximi, fide tamen, ac uoluntate nemini ſecundi in opus tam

pium,

pium, tam utile, tam necessarium, ut à nemine ser-
me possit absq; piaculo prætermitti: & nostram erga
tuam sanctitatem observantiam, & erga religionem
Christi studium, & erga dei cultum obsequium no-
strum declarare constituimus: maxime fidentes, etsi
eruditio nostra sit tam exigua, ut propémodum nul
la, gratiam tamen dei sic cooperaturam nobiscum,
ut quod doctrina nequiuimus perficere, id ipse pro
sua benignitate, summá q; potētia plenius absoluat,
ac nostram in literis imbecillitatem suo uigore sup-
pleat. Quanquam in literis quoq;, præsertim sacris,
etsi certo sciamus nusquam nō esse multos, qui hoc
scribendi munus & obire commodius, & præstare
potuissent uberius, tamen non usque adeo rudes su
mus, ut in communi causa dedeceat nos quoq; pro
nostra uirili, calamo quid possemus (quantulum id
cunq; fuerit) experiri. Postquam enim in admini-
stranda republica maximā semper uim, maximúm
que momētum religionem habere multo usu aduer
timus, ut primum maturiores annos attigimus, cœ-
pimus eius contemplationi non nihil studii impen-
dere. Plurimum profecto (postquam cœpimus) in eo
delectati, consecuti tamen, non nos latet, quàm exi-
guum. Tantum tamen (ut speramus) quātum, adiu
uantibus præsertim, uel potius instigantibus iis, quæ
uel admodum rudē abunde reddere instructum pos
sent, pietate scilicet, & læsæ religionis dolore, ad Luthe
rianæ hæresis fraudes rationibus detegendas, sit satis.

Itaq;

Itaqꝫ etiam hac fiducia rem tentauimus, & quæ in ea meditati sumus, sanctitati tuæ dedicauimus, & sub tuo nomine, qui Christi uicem in terris geris, publicum iudiciũ subeant. Sic enim nobis persuasimus, quum ea hæresis aliquandiu inter christianos grassata grauissimæ, saluberrimæ qꝫ sententiæ tuæ ui, è manibus hominum sit excussa, siquid eius in pectoribus uel captione aliqua deceptis, uel blandis pollicitationibus inescatis, adhuc resedit, id esse iustis rationibus eximẽdum. Sic enim futurũ, ut quum duci, quàm trahi se ingenia libentius patiantur, non desit his mitioris quoque remedii ratio. in qua promouerimus ne nos quicquam, an nõ, beatitudinis tuæ iudicium erit. Cuius etiã arbitrio, siquid est à nobis erratum, corrigendum offerimus.

AD LECTORES.

MOTVS QVIDEM FIDElitate, ac pietate, quanqꝫ mihi nec eloquentia sit, nec scientiæ copia: cogor tamẽ, ne ingratitudine maculer, matrem meam, Christi sponsam, utinã tanta facultate, quanta cum uoluntate defendere. Quod licet alii præstare possint uberius, ac copiosius, mei tamen officii esse duxi, ut ipse quoque quantumuis tenuiter eruditus, quibus rationibus possem, ecclesiam tuerer: mé que

aduersus

aduersus uenenata iacula hostis eam oppugnantis obiicerem. Quod ut faciã, tempus ipsum, & præsens rerum status efflagitat: nam antea cum nemo oppugnaret, nemini propugnare necesse erat. At quum iam hostis exortus sit, quo nullus potuit exoriri malignior, qui dæmonis instinctu charitatẽ prætexens, ira, atq; odio stimulatus, & contra ecclesiam, & contra catholicam fidẽ uipereum uirus euomuit: necesse est aduersus hostem communem christianæ fidei, omnis christi seruus, omnis ætas, omnis sexus, omnis ordo consurgat: ut qui uiribus non ualent, officium saltem alacri testentur affectu. Nunc itaq; conuenit, ut duplici armatura muniamur, cœlesti scilicet, ac terrestri. Cœlesti, ut qui ficta charitate & alios perdit, & perit ipse, uera charitate lucrifactus, alios lucrifaciat. & qui falsa doctrina depugnat, doctrina uera uincatur. Terrestri uero, ut si tam obstinatæ malitiæ sit, ut consilia sancta spernat, & correptionẽ piam contemnat, merito coerceatur supplicio: ut qui bene facere non uult, desinat male facere: & qui nocuit uerbo malitiæ, supplicii prosit exẽplo. Quæ pestis unquam tam perniciosa inuasit gregem Christi? Quis serpens unquam tam uenenatus irrepsit, quàm is, qui de babylonica captiuitate ecclesiæ scripsit, qui scripturam sacram ex suo sensu contra Christi sacramenta detorquet, traditos ab antiquis patribus ecclesiasticos ritus eludit, sanctissimos uiros, uetustissimos sacrarum literarum interpretes, nisi quatenus ipsius sensui conueniunt,

Lutherus matrẽ oppugnat.

niunt, & consentiunt, nihili pendit: sacrosanctam se dem romanam Babylonē appellat, summum ponti ficem uocat tyrannidem, totius ecclesiæ decreta salu= berrima captiuitatē censet, sanctissimi pontificis no= men in Antichristum conuertit. O detestabilis arro gantiæ, contumeliæ, ac schismatis buccinator. Quan tus inferorum lupus est iste, qui Christi gregem di= spergere quærit? Quantum diaboli membrum, qui christianos Christi membra quærit à capite suo decer pere? Quàm putris huius animus, quàm execrabile propositum, qui & sepulta resuscitat schismata, & ue= tustis adiicit noua, & hæreses æternis abdendas tene= bris, uelut Cerberum ex inferis producit in lucem, dignúm qꝫ ducit se, cuius unius uerbo (post habitis antiquis omnibus) uniuersa regatur, immo subuer= tatur ecclesia? De cuius ego malitia quid dicam, ne= scio: quam tantam censeo, quantam neque lingua cuiusquam, neque calamus exprimere possit. Quam ob rem uos omnes Christi fideles hortor, oro, & per Christi nomē (quod professi sumus) obtestor, ut qui Lutheri opera (si modo is babylonicæ captiuitatis sit auctor) omnino uelint inspicere: caute illud, & cum iudicio faciant, ut quemadmodum Vergilius aurum se colligere dixit è stercore Ennii, sic è mediis malis colligant bona. Nec ita (siquid arridet ipsis) affician= tur, ut cum melle simul imbibant uenenum. Mul= to enim satius fuerit utroque carere, quàm utrunque glutire. Quod ne accidat, utinam auctor aliquando

Lutheri su perbia.

Lutherus caute legen dus.

resipiscat,

resipiscat, ut conuertatur, & uiuat: ac suos libros omni malitia refertos, exemplo Augustini (cuius regulam profitetur) retractet, errorés que reuocet. Quod si recuset Lutherus, breui certe fiet, si christiani principes suum officium fecerint, ut errores eius, eúmque ipsum (si in errore perstiterit) ignis exurat. Interea nobis uisum est in captiuitate babylonica quædam loca commõstrare lectoribus, in quibus præcipuum latet uenenum. Ex quibus aperte satis constabit, quàm exulcerato animo aggressus sit opus, qui cum publicum bonum prætendat, nihil præter malitiam ad scribendum afferat.

Vt hæc doceamus, quæ diximus, haud longe nobis petendæ probationes sunt: nam nequis ob eam rem sursum, deorsum cursitet, Lutherus ultro se se, atque animum suum primo statim principio prodit. Quis enim dubitet, quo tendat, quo se proripiat is, cuius uel hunc unum uersum legerit?

INDVL-

INDVLGENTIAE SVNT ADVLATORVM ROMANORVM NEQVITIAE.

VEMADMODVM ANImal omne potiſſimum ex facie dignoſcitur, ita ex hac quoqꝫ prima propoſitione clareſcit, quàm ſuppuratum, ac putridum is habeat cor, cuius os amaritudine plenum, tali exundat ſanie. Nam quæ de indulgentiis olim diſſeruit, ea plæriſque multum uidebantur adimere non modo de poteſtate Pontificis, uerum etiam de bona ſpe, ac ſancta conſolatione fidelium: hominés que uehementer animare, ut in pœnitẽtiæ ſuæ confiſi diuitiis, eccleſiæ theſaurum, & ultroneam Dei benignitatem contemnerent. Et tamen ea, quæ tum ſcripſit omnia, iccirco mitius accepta ſunt, quia plæraqꝫ diſſerebat duntaxat, non aſſerebat. Subinde etiam petens doceri, ſeſé qꝫ pollicens meliora docenti pariturum. Verum iſtud quàm ſimplice ſcripſit animo, homo ſanctulus, & omnia referens ad ſpiritum, qui fictum effugit: hinc facile deprehenditur, quòd ſimul, atqꝫ à quoquam ſalubriter eſt admonitus: ilicet pro benefacto regeſſit maledictum, conuiciis, & contumeliis inſaniens: quibus operæprecium eſt uidere, quo ueſaniæ tandem prouectus eſt. Ante faſſus eſt indulgentias hactenus ſal-

Lutheri fictio.

spiritus ſanctus effugit fictum.

Sap̃. i.

tem ualere, ut præter culpam etiam à pœnis absoluerent, quascũq; uidelicet uel ecclesia statuerat, uel suus cuiq; sacerdos iniunxerat. Nunc uero nõ eruditione (ut ipse inquit) sed malitia tantum profecit, ut sibi ipsi contrarius indulgẽtias in uniuersum condẽnet. Ac nihil aliud eas dicat esse, quàm meras imposturas ad nihil omnino ualere, præterq; ad perdẽdam hominum pecuniam, ac Dei fidem. Qua in re quàm nõ scelerate modo, uerum etiã furiose bacchatur, nemo est qui nõ uidet. Nam si nihil omnino ualent indulgentiæ, sed meræ sunt (ut Luth. ait) imposturæ, tunc necesse est impostores fuerint, non hic tantum Pontifex Leo decimus (cuius innocẽs, & inculpata uita, morés q; sanctissimi ab ineunte ætate per orbem totum satis explorati sunt, quemadmodum in epistola quadam ad pontificem Lutherus etiam ipse fatetur) uerum etiam tot retro sæculis omnes Romani pontifices, qui (quod Lutherus ipse commemorat) indulgere solebant, alius remissionem annuam, alius triennem, quidam aliquot condonare quadragesimas, nõnulli certam totius pœnitẽtiæ partem; tertiam puta, uel dimidiam: aliqui demum remissionẽ indulserũt & pœnæ, & culpæ plenariam. Omnes ergo (si uera dicit Lutherus) fuerunt impostores. At quãta magis cum ratione creditur hũc unum fraterculum morbidam esse ouem, q; tot olim pontifices perfidos fuisse pastores? Nam Lutherus (ut dixi) cuiusmodi uir sit, quàm nihil omnino charitatis habeat, euidentissime

Lutherus sibi ipse contrarius.

Leo decimus.

declarat

declarat: quum non uereatur tot summis, tot sanctis pontificibus tantum crimen impingere. Si Deus in Leuitico dicit omnibus: Non eris criminator, nec su Leuitici
surro in populis: quid de Luthero censendũ est? qui xix.
tam immane crimen nõ in unum aliquẽ hominẽ, sed in tam multos, tam uenerãdos spargit antistites, idem q; non in una quapiã urbe susurrat, sed per to
tum buccinat orbem? Si maledictus in Deuterono= Deuteron.
mio dicitur, qui clam percusserit proximum, quanta xxvii.
maledictione percutitur, qui palam tantis opprobriis insultat in præpositos? Deniq; si homicida est (ut ait I. Iob iii.
Euangelista) nec uitam habet æternam, qui odit fra= trem, an non hic æterna dignus morte parricida est, qui odio prosequitur patrem? Qui cum eousq; pro= Lutherus
greditur, ut neget indulgẽtias quicq; ualere in terris, de purgato
frustra cum eo disputem, quantũ ualeant in purgato rio.
rio. Præterea quid profuerit cum illo loqui, quibus subsidiis liberemur à purgatorio, qui totũ ferme tol= lit purgatorium? Vnde quum pati nõ possit, ut pon tifex quenq; eximat, ipse sibi tantum sumit, ut ne= minẽ ibi relinquat. Quid attinet cum eo pugnare, qui pugnat ipse secum? quid argumẽtis promoueam si cũ eo agam, ut donet quod ante negauit, qui nũc id ipsum negat, quod ante donauerat? Verum quan tumuis disputentur indulgẽtiæ pontificis, necesse est inconcussa maneant uerba CHRISTI, quibus Pe= tro claues commisit ecclesiæ, quum dixit. Quicquid Matthæus
ligaueris super terrã, erit ligatum & in cœlo: & quic= xvi.
quid

quid solueris super terram, erit solutum & in cœlo. Item quorum remiseritis peccata, remittẽtur: & quorum retinueritis peccata, retinebuntur. Quibus uerbis si satis constat sacerdotem quemlibet habere potestatem à mortalibus absoluẽdi criminibus, & æternitatem pœnæ tollendi, cui non uideatur absurdum sacerdotum omnium principẽ nihil habere iuris in pœnam temporariam? Verum aliquis fortasse dicet: Lutherus ista nõ admittet, sacerdotem ullum quicq̃ ligare, uel soluere, aut pontificem summum plus habere potestatis, quàm alium quemuis episcopum, immo quàm quẽlibet sacerdotem. At quid id mea, quid admittat, aut quid nõ admittat is, qui quorum nihil admittat nunc, eorum plæraq; paulo prius admisit: quí q; omnia nunc reiicit solus, quæ tota tot sæculis admisit ecclesia? Nam (ut cætera taceam, quæ nouus iste momus reprehendit) certe indulgentias, si pontifices peccauere, qui concesserũt, immunis à peccato non erat tota congregatio fidelium, qui eas tam diu tanto consensu susceperũt: quorum ego iudicio, & obseruatæ sanctorum consuetudini nõ dubito potius acquiescendum, quàm Luthero soli, qui totam ecclesiam tam furiose condemnat. Cuius non modo summum pontificẽ conuitiis insanis incessit, uerum etiam proclamare non ueretur: Pontificium ipsum inane prorsus nomẽ esse, nec re quicquam aliud esse censendum, quàm regnum Babylonis, & potẽtiam Nembroth robusti uenatoris: eó que lectores orat,

Lutherus libros suos

orat

orat librarios, ut omnibus, quæ prius de papatu scri- psit exustis, hanc unam propositionem teneant.

devovet igni.

PAPATVS EST ROBVSTA VENATIO ROMANI PONTIFICIS.

LLVD HERCLE NON absurdum uotum est, quòd quæ ante scripsit, flammis optat absumi. Erant enim plæraqꝫ flammis digna: sed multo tamen ista propositio dignior, quam, exustis illis, iubet uelut dignam æternitate substitui. Quanquam quis non hic quoqꝫ, nisi qui malitiam norit, miretur inconstantiam? Nam prius papatum negauerat esse diuini iuris, sed humani iuris esse concesserat. Nunc uero secum diffidens, neutrius iuris esse confirmat: sed pontificē sibi mera ui sumpsisse, atqꝫ usurpasse tyrannidem. Sentiebat ergo pridem, humano saltē consensu, propter bonum publicum Romano pontifici super ecclesiam catholicam, delatam esse potestatem. Id que usqueadeo sentiebat, ut Boemorum quoqꝫ schisma detestaretur, quòd se ab obediētia Romanæ sedis abscinderent: pronuncians eos peccare damnabiliter, quicunqꝫ Papæ nō obtemperarent. Hæc quum haud ità pridē scripserit, nunc in idem, quod tum detestabatur, incidit. Quin istud quoqꝫ similis est constātiæ: quòd quum in concione

Lutherus sibi cōtrarius

Lutherus nuper Boemos detestabatur.

quadam

Lutherus contra facit ac docet.

quadam ad populum: excommunicationem doceat esse medicinam, & obedienter, patientér que ferendam. paulo post excommunicatus ipse, id q; merissimo iure: sententiam tamen tam impotenter tulit, ut rabie quadam furibundus in contumelias, conuicia, blasphemias, supra quàm ullæ possint aures ferre proruperit sic, ut suo furore plane perspicuum fecerit eos, qui pelluntur gremio matris ecclesiæ, statim furiis corripi, atq; agitari dæmonibus. Sed istud rogo, qui illa tam nuper uidit, unde nunc subito uidet, nihil se tunc uidisse? Quos nouos oculos in-

Lutheri cõspicilia.

duit? An acutiore cernit obtutu posquam ad superbiam solitam, ira quoque superuenit, & odium, & longius uidelicet prospicit, usus tam præclaris conspiciliis?

NON TAM INIVRIVS ero põtifici, ut anxie, ac solicite de eius iure disceptem, tanquam res haberetur pro dubia. Satis est ad præsens negocium, quòd inimicus eius ita furore prouehitur, ut sibi fidem deroget ipse, ac dilucide se ostẽdat præ malitia neque constare secum, neq; uidere quid dicat. Nam negare non potest, quin omnis ecclesia fidelium sacrosanctam sedẽ Romanam, uelut matrem, primatém q; recognoscat, ac ueneretur, quæcunque saltem neq; locorum distantia, neq; periculis interiacentibus prohibetur accessu. Quanquam, si uera di-

Amplitudo

cunt

cunt, qui ex India quoq; ueniunt huc: Indi etiam ipsi tot terrarum, tot marium, tot solitudinum plagis disiuncti, Romano tamen se pontifici submittunt. Ergo si tantam, ac tam late fusam potestatem, neq; Dei iussu pontifex, neq; hominum uoluntate consequutus est, sed sua sibi ui uendicauit: dicat uelim Lutherus, quando in tantæ ditionis irrupit possessionem. Non potest obscurum initium esse tam immensæ potentiæ, præsertim, si intra memoriam hominum nata sit. Quòd si rem, dixerit, unam fortassis, aut duas ætates superare, in memoriam nobis rem redigat ex historiis. Alioqui, si tam uetusta sit, ut rei etiam tantæ obliterata sit origo: legibus omnibus cautum esse cognoscit, ut cuius ius, omnem hominum memoriā ita supergreditur: ut sciri non possit cuiusmodi habuerit initiū, censeatur habuisse legitimum, uetitúm q; esse constat omnium consensu gentium, ne, quæ diu manserunt immota, moueantur. Certe siquis rerū gestarum monumēta reuoluat, inueniet iam olim, protinus post pacatum orbem, plærasq; omnes christiani orbis ecclesias obtēperasse Romanæ. Quin Græciam ipsam, quanq; ad ipsos commigrasset imperium, reperiemus tamē, quod ad ecclesiæ primatū pertinebat, præterq; dum schismate laborabat, ecclesiæ romanæ cessisse. Beatus uero Hieronymus quantum Romanæ sedi censeat deferendum, uel inde luculēter ostēdit, q quum Romanus ipse non esset, tamen aperte fatetur sibi satis esse, si suam

papatus.

Antiquitas papatus.

Græcia Romano paret pontifici.

Diuus Hieronymus.

ſuam fidem, quibuſuis improbantibus aliis, compro baret papa romanus. cui quum Lutherus tam impu denter pronunciet(ídq; contra ſuam pridem ſenten tiam) nihil omnino iuris in eccleſiam catholicam, ne humano quidẽ iure competere, ſed papam mera ui, meram occupaſſe tyrannidem: uehemẽter admiror, quòd aut tam faciles, aut tam ſtupidos ſperet eſſe le= ctores, ut ſacerdotem credãt inermem, ſolum, nullo ſeptum ſatellitio(qualẽ fuiſſe eum neceſſe eſt, priuſq̃ eo potiretur, quod eum Lutherus ait inuaſiſſe) uel in ſpẽ uenire unq̃ potuiſſe, ut nullo iure fultus, nullo fretus titulo, in tot ubiq; pares epiſcopos, apud tam diuerſas, tam procul diſiectas gentes, tantum obtine ret imperium. Nedum, ut credat quiſquam populos omnes, urbes, regna, prouincias, ſuarũ rerum, iuris, libertatis, fuiſſe tam prodigos, ut externo ſacerdoti, cui nihil deberent, tantum in ſeſe poteſtatis darent, quãtum ipſe uix eſſet auſus optare. Sed quid refert, quid in hac re Lutherus ſentiat, qui præ ira, atq; inui dia nõ ſentit ipſe, quid ſentiat, ſed bene declarat ob= fuſcatam ſcientiam ſuã, & cor ipſius inſipiens obſcu ratum, traditúm q; in reprobũ ſenſum, ut faciat, ac dicat ea, quæ nõ conueniunt. Quàm uerum eſt illud Apo. Si habuero prophetiã, & nouerim oĩa myſte= ria, & oẽm ſcientiam, & ſi habuero omnẽ fidem, ita ut montes transferam, charitatem aũt non habuero, nihil ſum. A qua q̃ longe abeſt iſte, nõ illud tantũ oſtendit, ꝙ præ furore perit ipſe, ſed iſtud multo ma

I. Corinth xiii.

gis, ꝙ

gis, q universos secum trahere conatur in perditionem, dum omnes ab obedientia summi Pontificis laborat auertere: cui ipse triplici uinculo tenetur astrictus, utpote Christianus, sacerdos, & postremo fraterculus, tripliciter à deo uicissim puniendus. Neqs meminit quicqs, quãto melior est obedientia, qs uictimæ. Neqs cõsyderat, si in Deuteronom. cauetur, ut qui superbierit, nolẽs obedire sacerdotis imperio, qui pro tẽpore ministrat domino deo suo, & decreto iudicis, moriatur: qs atroci sit supplicio dignus is, qui sacerdoti omnium summo, eidémqs supremo in terris iudici nõ paruerit. Nam & quũ uocaretur ad pontificem, oblatis expensis, & data fide, uenire tamen fraterculus, nisi munitus præsidio cõtempsit, & iam, quoad potest, totã perturbat ecclesiam, corpúsque totum solicitat ad rebellandum capiti, cui quasi peccatum ariolãdi est repugnare, & quasi scelus idolatriæ nolle acquiescere. QVAMOBREM quum Lutherus odio prouectus, se pcipitet in perniciem, & legi dei recuset esse subiectus, suam nimirum quærens constituere: nos uicissim christicolæ caueamus, ne (quod apostolus ait) per inobedientiam unius hominis peccatores constituti simus multi, sed illius iniquitatẽ perosi, domino cum propheta canamus: Iniquos odio habui, legem autem tuam dilexi.

I. Reg. xv.

Deuteron xvii.

Modestia fraterculi.

I. Reg. xv.

Ro. x.

Ro. v.

AT ISTA DVO CAPITA DE TOLLENdis prorsus indulgentiis, & auferenda potestate sum-

mi pontificis, de quibus, quid nobis uidetur, expo-
suimus: quantũuis impia sint: Lutheri tamẽ nõ nisi
præludia sunt ad sacramenta perimẽda, quod toto a-
git libro. Quem librũ totum fatetur præludiũ, ad o-
peris (opinor) quippiam, in quo decreuit serio moliri
totius expugnationẽ fidei. Quãq; uehemẽter admi-
ror, si quicq; edet ũq; tã seriũ, ut plus tumere uene
no queat, q; totũ hoc turget p̃ludiũ. In quo proti-
nus, ex sacramentis septẽ, tantum relinquit tria, nec
ea tamen, nisi pro tempore, nimirum significãs, illa
etiã ipsa propediem sese sublaturum. Nam è tribus
unum aufert paulo post eodem libro, quo plane de
claret, quid proponet in reliquis.

Lutherus unum tã-tum sacra-mentũ ad-mittit.

Quã in rem, uiam ẽt uidetur præstruere, quũ ait se,
si scripturarum more loqui uelit, nõ nisi unum sacra
mentum, & tria signa sacramentalia positurum.
Quòd siquis diligẽter inspiciat, quo pacto tractet hæc
tria sacramenta, quæ, seu tria, seu tribus sub signis, u
num ponit pro tempore: uidebit ea, sic ab illo tracta
ta, ut nemini relinquat dubiũ, id, illũ in animo mo
liri, ut omnia tria possit suo rursus tempore prorsus
amoliri. Quas colubri istius astutias, quo facilius le-
ctor possis deprehendere, obserua diligenter singula
uestigia eius, & suspende gressus tuos, neq; nimium
securus, inter uepres, ac tribulos, latebras, & spelun-
cas eius obambula, ne ex occulto insidiatus, calcaneo
tuo exitiale uirus instillet. Deprehensus enim torpe
bit ignauus, & suo ipse ueneno tabescet.

Lutherus quo tẽdat.

Lutherus ut coluber cauendus.

INCI-

INCIPIAMVS ergo, unde ipse incepit, à uenerabili sacramẽto corporis Christi, cuius primo, quod nomen mutet, ac uocari uelit sacramentũ panis, indicat hominẽ, nõ ualde bene ferre, quod ipso sacramẽti nomine, admoneamur corporis Xp̃i, & sicubi reperire colorẽ potuisset, quo nomen dare potuisset deterius, libenter fuisse daturũ. Cuius ab animo perq̃ lõge dissilet, ac dissentit beatus Ambrosius, quũ dicit: Licet figura panis & uini in altari uideatur, nihil tamen aliud, q̃ caro & sãguis Christi, credẽda est. Ex quibus uerbis euidẽtissime clarescit, Ambrosiũ fateri nullam aliam substantiam cum Christi corpore manere permixtam: quum dicat nihil aliud esse q̃ corpus & sanguinẽ Christi, id quod figura panis uidetur, & uini. Si tantũ dixisset Ambrosius, caro & sãguis, potuisset fortasse Lutherus dicere, quod Ambrosius fatẽdo esse carnem & sanguinem: nõ negaret tamẽ panẽ simul esse ac uinũ, quẽadmodũ Lutherus ipse dicit, carnis substantiam cum pane, & sanguinis una cũ uino subsistere. Sed quum Ambrosius dicat nihil esse aliud, q̃ carnem & sanguinem: aperte cõtradicit Luthero, qui simul cum carne dicit esse panem, & simul cum sanguine, uinũ. Quãq̃ si id quod Lutherus dicit, tã uerũ esset, q̃ falsum est, panẽ cũ Christi carne simul manere permixtum, tamẽ ne sic quidẽ necesse fuit Luthero, delere nomen corporis Christi ex sacramento, in quo fatetur uerũ Christi corpus esse. Nã si panis etiã substãtia simul cũ Christi corpore adesset (quẽadmodum

Lutherus uocat sacramentũ panis.

Ambrosius.

modum

modum iſte contendit) non eſt tamē ratio, cur infe-rior ſubſtantia nomen præripiat digniori. Nam & ſi rudibus adhuc populis, ad auditorum captum ſe de mittēs apoſtolus panem uocauit, nūc tamen tā diu ſtabilita fide, nomē tam uenerabile, quod rem ſacra mēti repræſentet audientibus, in id nomē, quod au ditorum animos à corpore in panem auerteret, non oportebat īmutari. Nec immutaſſet haud dubie Lu therus, niſi ſecū ſtatuiſſet, populū paulatim à Chriſti corpore, à quo, ipſe iam p̄ciſus eſt, in panis ueneratio nē traducere, qua de re paulo poſt dicemus uberius.

Lutheri propoſitū.

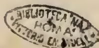
INTERIM VERO LIBET EXCVTERE ; q̄ꝫ fraudulenter per ſpeciem fauoris in laicos conetur eorum odium concitare in ſacerdotes. Nam quū de creuiſſet eccleſiæ fidem ſuſpectā reddere, ne quid pō-deris eius haberet auctoritas, atqꝫ ita facta uia, præ-cipua quæque chriſtianæ religionis euertere, ab ea re ſumpſit initium, cui populum ſperabat alacriter ap-plauſurum. TETIGIT ENIM uetus ulcus, quo pridem ulcerata eſt Boemia, ꝙ laici ſub utraqꝫ ſpecie nō recipiant euchariſtiam: Eam rem, quum prius ita tractaſſet, ut dumtaxat diceret, recte facturum pōti-ficem, ſi curaret communi cōcilio ſtatuendū, ut ſub utraqꝫ ſpecie laici cōmunicarēt: poſt, ubi neſcio quis illud ei negauit, nō cōtentus in eo manere, quod di-xerat, ſic profecit in peius, ut totum clerum condē-net impietatis, ꝙ iſtud nō faciāt, non expectato cō-cilio.

Lutherus ſibi contrarius.

cilio. Ego de primo non disputo. Cæterum, etiam si causas non uiderē, cur nō decernat ecclesia, ut utraq; species ministretur laicis, tamē dubitare nō possem, quin sint idoneæ, quæ & olim fecerunt, ut id omitteretur, & nunc quoq; faciant, ne redintegretur. Nec plane assentior, totum clerum per tot sæcula fuisse tā stolidum, ut se obstrinxerit æterno supplicio propter eam rem, unde nihil reportaret cōmodi temporalis: imo uero, q̄s nihil sit talis periculi, uel hoc euidenter ostendit, q eos, qui non tantum istud fecerunt, uerumentiam qui scripserunt esse faciendum, deus nō modo suscepit in cœlum, uerum etiā uoluit esse uenerandos in terris, & ab hominibus honorari, à quibus honoratur ipse. Inter quos fuit (ut de aliis interī taceam) uir eruditissimus, & idem sanctissimus diuus Thomas Aquinâs, quem ideo libētius cōmemoro, quoniā eius uiri sanctitatem Lutheri ferre nō potest impietas, sed quē omnes Christiani uenerantur, pollutis labiis ubiq; blasphemat: Quāq̄s sunt permulti, qui etiā si pro sanctis recepti nō sunt, tamē siue doctrina, siue pietate spectentur, tales sunt, ut Lutherus eis comparari non possit, qui hac in re contrariū Luthero sentiunt. Inter quos sunt magister sentētiarū, & Nicolaus de Lira, & complures alii, quorum cuilibet magis expedit christianos omnes, q̄s Luthero credere. AT VIDE quæso, q̄s uacillat, ac sibi repugnat Lutherus, uno loco dicit, CHRISTVM in cœna omnibus omnino fidelibus, non permittendo, sed

Miraculis clarēt quos Lutherus damnat.

Lutherus sibi repugnans.

Lutheri uerba.

sed præcipiendo dixisse: Bibite ex eo omnes. Postea uero, timēs ne laicos, quibus in sacerdotum odiū ad ulatur, offenderet, hæc uerba subiungit: Non ꝙ peccent in Christū, qui una specie utūtur, quū Christus nō præceperit ulla uti, sed arbitrio cuiuslibet reliquerit, dicens: Quotiescunqꝫ hæc feceritis, in mei memoriam facietis: sed, ꝙ illi peccant, qui hoc arbitrio uolētibus uti: prohibēt utrāqꝫ dari, culpa nō est in laicis sed in sacerdotibus. Videtis aperte, quod primo dixit esse præceptum: hic dicit non esse præceptum, sed cuiuslibet arbitrio relictū. Quid opus est ergo nos illi contradicere, qui sibi toties contradicit ipse? Et tamē quum dixit omnia, laicos nō satis defendit, si quis rē urgeret, & in sacerdotibus, quos tā atrociter accusat, nihil probat esse peccati. Nam in eo dicit totum esse peccatū: ꝙ sacerdotes, alterius speciei laicis inuitis ademerent libertatem. HIC IGITVR, si quis eū percontetur, qui sciat, istum ritū inoleuisse, renitente populo: non potest (opinor) docere. Cur ergo totū condemnat clerum, ꝙ laicis inuitis, ademerit suum ius, quum id inuitis esse factum, nullo possit documēto probare? quanto fuit æquius, si, nisi uolentibus illis, recte nequiuit institui, pronunciare, pro tot sæculorū consuetudine, plebis interuenisse cōsensum? Ego certe, qui uideo, quas res à plebe clerus obtinere nō potest, ne tantū quidē, quin ferme, sub ipso altari suorum condant cadauera: non facile credo, populū fuisse passurū, ut inuiti per cōtumeliā, in tāta re, ab ulla iuris.

la iuris sui parte pellerentur, sed causis aliquot idoneis, è laicorum quoq; uoluntate cõstitutum. At istud miror, tam uehemẽter indignari Lutherum, laicis ademptam alteram, quum nihil eum permoueat, q utraq; species adimatur infantibus, nam illos olim communicasse, nec ipse negare potest. Qui mos si recte fuit omissus: q̃q̃ Christus dicat, bibite ex hoc omnes, nec quisq̃ dubitat, quĩ causæ fuerint magnæ, etiam si nunc earum nemo meminisset: cur non ẽt cogitemus bonis, iustis q; rationibus, quantumuis nunc ignoratis, abolitam esse consuetudinẽ, qua laici olim, nec id fortasse diu, sub utraq; specie solebant recipere sacramentum? Præterea, si eam rem ad exactam euangelicæ narrationis formam reuocat, neq; quicquam prorsus permittit ecclesiæ, cur eucharistiã nõ iubet semper in cœna recipi, ĩmo uero post cœnam? Deniq; non minus incommodi fuerit, in hoc sacramẽto facere, siquid fecisse nõ debeas, q̃ siquid non facias, quod fecisse debueras. Ergo si totius ecclesiæ consuetudo rectum non facit, ut in laicis omittatur species uini, qua ratione aquã in uinũ audet Lutherus infundere? Neq; enim tam audacem puto, ut sine aqua consecret, quam tamen ut admisceret, neq; exemplum habet ex cœna dominica, neq; ex apostoli traditione compertum, sed sola ecclesiæ consuetudine didicit: cui si putat hac in parte parendũ, cur eam in altera tam arroganter opugnat? Qua de re, quicquid Lutherus obgannit, ego certe tutius opinor

Infantes olim ad cõmunionẽ admittebãtur.

Lutherus prostratus.

opinor credere, laicos recte sub altera tantum specie communicatos, q; per tot sæcula, totũ clerum (quod iste disputat) hac una de causa fuisse damnatum. Nã omnes appellat impios, & tales, ut in crimen incide rint læsæ maiestatis euangelicæ. Quòd si utri sint (in quit) hæretici, & schismatici noĩandi, nõ boemi, nõ græci, quia euangeliis nituntur, sed uos romani estis hæretici, & impii schismatici, qui solo uestro figmẽto præsumitis contra euidentes dei scripturas. SI LVTHERVS nihil admittit aliud, q; euidẽtes dei scripturas, cur non iubet eucharistiã (uti dixi) sumi à cœnantibus? Nam sic factum à Christo scriptura commemorat. Quanto melius crederet Lutherus, nõ humano figmento, sed eodem auctore deo, factũ in ecclesia, ne laici sub utraq; specie reciperẽt eucharistiã, quo auctore, factum est, ut reciperetur à ieiunis? Placuit enim, ut ait beatus Augustinus, spiritui sancto, ut corpus domini, quod post alios cibos ab apostolis in cœna receptum est, ante alios cibos à ieiunis reciperetur ĩ ecclesia. Videtur ergo uerisimile, q; spiritus sanctus, qui Christi regit ecclesiam, sicut eucharistiæ sacramentum mutauit à cœnantibus ad ieiunos, ita laicos ab utraq; specie deduxit in alteram. Nã qui alterum mutare potuit: cur nõ alterare potuerit & alterum? Hoc loco plane se ostendit Lutherus, quid agitet in animo, quum Boemos, quorũ perfidiã pridem execrabatur, nunc tam blande uicissim demulceat. Neq; enim quisq; eorum, quos ille papistas appellat,

Lutheri uerba contumeliosa ĩ totum clerum.

Augustinus.

pellat, & adulatores pontificis, ita Romano blanditur antistiti, quomodo Lutherus etiã fæci boemicæ plæbis adulatur? Nec id tamen ab re: uidet enim breui fore, ut Germani, quibus pridem per speciem ouinæ simplicitatis imposuit, agnitum tandem lupum sint eiecturi, atque ideo Boemis ante se insinuat, ac sibi, quoad potest, amicos facit de mammona iniquitatis, ut in quorum immigrauit errores (extorris aliquando sua) illorum immigrare sinatur in patriam. Ad quos ut ob facinus aliquod insigne ueniat commẽdatior, conatur interim ecclesiasticæ consuetudinis omnem uim, atq; auctoritatem extinguere. Post, si id (quod omen auertant superi) feliciter ei cesserit, concussurus omnia. Longius enim destinat, quàm quo putatur tendere: atq; ita causam agit laicorum, ut longe meditetur aliud, quàm præ se fert: quibus, quantumuis blãde porrigat altera manu panẽ, altera tamen gestat scorpionẽ. Nam multis primum uerbis agit, ut laici permittãtur utranq; speciem sumere. Et quis nunc nõ credat hoc eum conari, ut laicorum cultum erga sacramentum adaugeat? Verum paulisper obserua, quo tendat: nam tandem sic rem totam claudit, ut id quoq; permitti postulet, ne laici communicare cogantur in paschate, néue ullum eis sumendæ eucharistiæ tẽpus indicatur, sed liber quisq; suo relinquatur arbitrio: immo uero, ut ne sæpius in tota uita quisq; sumat, quàm semel, id q; non ante extremum uitæ diem, qui & incertus est, & cum ad eum uentũ est,

Lutherus fugam meditatur ad Boemos.

Lutheri dolus deprehensus.

d sumere

Speciosa Lutheri libertas ægyptiaca seruitute deterior.

Lutheri hypocrisis.

sumere plæriq; non sustinent. Ita, qui uidebatur id agere, ut laici recipere sinerentur utranq;, id oblique procurat, ut impune liceat ne speciē unq̄; quisq; sumat ullam: & hanc præclaram libertatē ducit, ut populus in toto à suscipiendo sacramento liberetur. Quamobrem utcūq; serpens amico blandiatur aspectu, certe uenenata ista cauda spiculum quærit infigere, facit q; perspicuum hoc magis illum torquere, quòd populus alteram speciem recipiat, quàm quòd altera abstineat. Nam quemadmodum serpens antiquus eiectus è cœlo inuidit homini paradisum, ita Lutherus quoq; postq̄; sua culpa sic in excommunicationis incidit laqueum, ut utriusque speciei salubri communione priuetur: reliquos omnes eodē laqueo cupit implicare, ut utriusq; recipiēdæ uinculo soluti, neutram paulatim assuescant recipere. Quod illius execrandum propositum, quò magis in libello progrederis, eo magis, magis q; pellucet.

NAM SECVNDAM CAPTIuitatem facit, quòd quisquam uetetur credere uerum panem, uerúm que uinum restare post consecrationem. Qua in re contra quàm totus iam credit christianus orbis, ac multis retro sæculis credidit, persuadere conatur Lutherus, in eucharistia sic esse CHRISTI corpus, & sanguinem, ut tamen substantia ueri panis, ueri q; uini remaneat: posthac opinor, quum libebit, corporis aliquando substantiam, sanguinis q; negaturus, tanquam post in melius mutata senten-

tia,

tia, quemadmodum ter ante iam fecit, nempe in indulgentiis in poteſtate pontificis, & communione laicorum. Interea ſe fingit iſta docere, motum uidelicet miſericordia captiuitatis, qua populus Iſraeliticus ſeruiat Babyloni. Ita totam eccleſiam appellat Babylonem: eccleſiæ fidem uocat ſeruitutem, & homo miſericors offert libertatem omnibus, qui uelint ab eccleſia ſeparari, & iſtius putridi, & abſciſi membri contagione corrumpi. At quibus modis inuitat in hanc plus quàm ſeruilem libertatem, operæprecium eſt cognoſcere.

Lutheri inſignis miſericordia.

MAGNAM CENSET, AC PRImariam rationem, quòd uerbis diuinis non eſt ulla facienda uis neq; per hominem, neq; per angelum, ſed quantum fieri poteſt (inquit) in ſimpliciſſima ſignificatione ſeruanda ſunt: & niſi manifeſta circunſtantia cogat extra grammaticam, & propriam, accipienda non ſunt, ne detur aduerſariis occaſio uniuerſam ſcripturam eludendi. At uis (inquit) fit uerbis diuinis, ſi quod Chriſtus ipſe uocat panem, hoc nos dicamus intelligi panis accidentia, & quod ille uinum uocat, hoc nos dicamus eſſe tantum uini ſpeciem. Omnibus ergo modis uerus panis, ac uerum uinum reſtat in altari, ne uerbis Chriſti fiat uis, ſi ſpecies ſumatur pro ſubſtantia. Nam quum euangeliſtæ clare ſcribant (inquit) Chriſtum accepiſſe panem, ac benedixiſſe, & actuum liber, & Paulus panem deinceps appellent, uerum oportet intelligi panem, uerúm q;

Lutheri argumētum

Lutheri uerba.

rúm q̃ uinum, ſicut uerum calicem. Non enim calicem tranſubſtantiari etiam ipſi dicunt.

Lutheri argumentũ. Lutheri

HAEC eſt ergo magna, & (quemadmodum ait ipſe) primaria Lutheri ratio, quam ego me ſpero facturum, ut omnes quàm primum intelligant, nihil magni habere momẽti. Nam primum id, quod ait, euangeliſtas clare dicere, quãtumuis clare dicant, pro Luthero tamen nihil clare probat: contra uero, quod pro illo probaret, hoc nuſq̃ dicunt. An non ſcribũt (inquit) accepiſſe panem, & benedixiſſe? Quid tum poſtea? Accepiſſe panẽ, & benedixiſſe etiam nos fatemur: Panẽ uero dediſſe diſcipulis, poſtq̃ inde ſuum corpus confecerat, hoc & nos inſtanter negamus, & euangeliſtæ non dicunt. Quæ res quo fiat apertior, & tergiuerſandi minus pateat locus, euãgeliſtas ipſos audiamus.

Matthæi xxvi.

Matthæus ergo ſic narrat: Cœnantibus autem eis, accepit Ieſus panem, & benedixit, ac fregit, dedít q; diſcipulis, & ait: Accipite, & comedite, hoc eſt corpus meum. Et accipiens calicem, gratias egit, & dedit illis dicens: Bibite ex hoc omnes: Hic eſt ſanguis meus noui teſtamẽti, qui pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum.

Marci xxii.

Marci uero uerba ſunt iſta: Et manducantibus illis, accepit Ieſus panẽ, & benedicẽs fregit, & dedit eis, & ait: Sumite, hoc eſt corpus meum. Et accepto calice, gratias agẽs dedit eis: & biberunt ex illo omnes, & ait illis: Hic eſt ſanguis meus noui teſtamenti, qui pro multis effundetur.

Lucæ xxii.

Lucas deniq; narrat hoc pacto. Et accepto

pane

pane gratias egit, ac fregit, & dedit eis dicens: Hoc est corpus meum, quod pro uobis tradetur. Hoc fa-cite in meam commemorationem. Similiter & cali cem postq̄ cœnauit dicēs: Hic est calix, nouū testa-mentum in sanguine meo, qui pro uobis fundetur.

EX omnibus his Euangelistarum uerbis nullum uideo locum, in quo post consecrationem sacramen tum uocetur panis, aut uinum, sed tantum corpus, & sanguis. Dicunt in manus Christum sumpsisse pa nem, id quod etiam nunc fatemur omnes: at quum reciperent apostoli, nō panis nominatur, sed corpus: At Lutherus euāgelistæ uerba in suam partem cona tur interpretatione torquere. Accipite, manducate. Hoc, id est, hic panis (inquit is) quē acceperat, & fre-gerat, est corpus meū. Sed hæc est interpretatio Lu-theri, non uerba Christi, neq; uerborum sensus. Si panem quem accepit, quēadmodum accepit, sic tra-didisset discipulis: nec ante conuertisset in carnem, ac porrigendo dixisset: Accipite, & manducate, recte di-ceretur porrexisse, quod in manus acceperat: nihil enim fuisset aliud, quod porrigeretur. At quum pri-usq̄ daret apostolis manducandum, panem conuer tit in carnem: non iam accipiunt panē, quem ille su sceperat, sed corpus eius, in quod panē conuerterat. Quemadmodum si quis, quum semen accepisset, alii daret inde natum florem, non id dedisset, quod acce perat, quanq̄ naturæ cōmunis ordo alterū fecisset ex altero, ita multo minus porrexit apostolis id, quod in manus

Argutula Lutheri in terp̄tatio.

Cōparatio elegans.

in manus acceperat Christus, quum panẽ susceptum in suam ipse carnem tanto uertisset miraculo; nisi quis contendat, quoniam Aaron uirgam sumpsit in manum, & uirgam proiecit è manu: ideo cum colubro quoque uirgæ restitisse substantiam, aut colubri denuo cum recepta uirgula. Quod si cum colubro uirga restare non potuit, quanto minus restare potest panis cum carne Christi tam incomparabili substantia? Nam quod argutatur, immo nugatur Lutherus pro suæ simplicitate fidei facere, quum de uino dicat Christus, non hoc est sanguis meus, sed hic est sanguis meus: miror quid homini uenerit in mẽtem, quum istud scriberet. Quis enim non uidet, quod nihil omnino facit pro eo, immo contra, uideretur magis pro eo fecisse si dixisset Christus: Hoc est sanguis meus. habuisset enim ansam saltem Lutherus, qua demõstrandi articulum referret ad uinum. Nũc uero quum uinum sit neutri generis, Christus ait, non hoc, sed hic est sanguis meus: & quum panis sit generis masculini, ait tamen: hoc est corpus meum, non hic, ut uterque ostendat articulus Christum neque panem propinare, neque uinum, sed suum ipsius corpus, & sanguinem. Nam quòd uideri uult Lutherus pronomen hoc ad corpus referri, non Christi proposito, sed occasione linguarũ, nempe latinæ, & grecæ: ac proinde nos remittit ad hebraicam, an non ridiculum est? Nam hebræa lingua si neutrum genus nõ habet, non potest tam aperte declarare ad utrum

Cõparatio efficax.

Lutheri nugax argutia eluditur.

Lutheri argumẽtum de articulo retortum.

Christus

Chriſtus retulit articulum, quàm latina, uel græca. Nam in hebræa lingua ſi articulus fuiſſet maſculus, tanq̃ diceret: hic eſt corpus meũ: tamen res relinquere tur ambigua, quia potuiſſet ea locutio uideri coacta neceſſitate linguæ nõ habẽtis neutrum. Sed cum apud latinos panis, & corpus ſint diuerſi generis, is, qui tranſtulit è græca articulũ coniũxiſſet cum pane, niſi apud euangeliſtã reperiſſet demonſtrationem factam de corpore. Præterea quum Lutherus fateatur idem generis diſcrimen eſſe & græcis, facile potuiſſet cognoſcere euangeliſtas, qui ſcripſerunt græce, articulũ fuiſſe poſituros, qui referretur ad panẽ, niſi quòd conſcii mentis dominicæ, uoluerunt admonere christianos articulo corporis, Chriſtum non panẽ communicaſſe diſcipulis, ſed corpus. Quamobrem quòd Lutherus interpretatur in ſuam partẽ uerba Chriſti, Accipite, & manducate, hoc eſt corpus meum, id eſt hic panis, quem acceperat, nõ ego, ſed ipſe Chriſtus, cõtra docet ſua uerba intelligi, nempe hoc, quod eis porrigebat, nõ eſſe quod ipſis uidebatur panem, ſed ſuum ipſius corpus (ſi recte Chriſti uerba recenſent euangeliſtæ) Nã alioqui poterat dicere, nõ hoc (quod exponeretur id eſt hic) ſed aperte potius hic panis eſt corpus meum, quo ſermone docerẽtur diſcipuli id, quod nunc Lutherus docet eccleſiam, nempe in eucharistia pariter & Chriſti eſſe corpus, & panẽ. Nunc uero ſic locutus eſt, ut oſtenderet manifeſte corpus duntaxat, non panem,

IAM quòd tam magnifice transfert ad se Lutherus, quòd Christus etiam loquitur de calice, quem nemo dicat esse transsubstãtiatum, miror hominem nõ pudere tam imtemperãtis ineptiæ: quum dicit Christus: hic calix noui testamẽti in meo sanguine, quid facit pro Luthero? Quid enim significat aliud, quàm id, quod discipulis propinabat in calice, suũ esse sanguinem? An ex his Christi uerbis ostẽdet nobis Lutherus manere uini substãtiam, quia Christus loquitur de sanguine, aut uinum in sanguinem nõ posse mutari, quia adhuc restat calix? Vtinam præludium delegisset sibi Lutherus ex alia materia, in qua minore periculo potuisset ludere. Nam quum Boemos, & Græcos sic excuset ab hæresi, ut hæreticos clamet, omnes esse Romanos multo magis ostẽdit se Luth. hæreticum, qui non solum fidẽ abnegat, quam tota credit ecclesia, sed etiam deteriora credi suadet, quàm aut crediderunt Græci, aut unq̃ credidere Boemi.

Argumentum Lutheri ineptissimum.

HACTENVS ista disserui dũtaxat, ut ostenderem ex ipsius Christi uerbis, & euangelistarũ ostẽdi non posse, quod iste se iactat ostẽdere, immo contra liquere perspicue in eucharistia panem non esse.

QVOD in actis apostolorum ait eucharistiam appellari panem, uellem protulisset locum: ego nullum reperio, qui non sit ambiguus, & potius uideatur de communi conuiuio dicere, quàm sacramẽto. Apostolus tamen (fateor) panẽ nõ semel appellat, uel scripturæ secutus in sermone morem, quæ solet in-

I. Corinii.

terdum

terdum uocare quippiam, non id quod est, sed quod ante fuerat, ut quum ait: Virga Aarõ deuorat uirgas magorum: quæ tamen tunc uirgæ non erant, sed serpentes: uel contetus fortasse uocare, quòd specie præ se ferebat, quum satis haberet rudem adhuc in fide populum lacte pascere, nec primum aliud exigere, q̃ꝫ ut quocunqꝫ modo crederent in sacramento esse corpus Christi, postea paulatim solidiore cibo pastu rus, postq̃ꝫ adoleuissent in domino. Idem potuit & in apostolorum actis contingere, ubi nec beatus Petrus alloquens populum, & illis Christi fidem insinuans, ausus est adhuc aperte quicquam de eius diuinitate dicere, ita abdita, & populis dubia mysteria non temere proferebant. At Christus apostolos suos, quos tam diu sua doctrina formauerat, ipso sacramenti instituendi principio docere non dubitauit, panis, uini qꝫ non amplius restare substantiam, sed manente utriusqꝫ specie, utrunqꝫ tamen, & panẽ, & uinum in corpus, & sanguinem suũ esse cõuersum. Quod tam aperte docuit, ut plane mirandum sit ex ortũ quenq̃ꝫ postea, qui rem tam clarã, rursus uocaret in dubium. Quomodo enim potuisset apertius dicere, nihil illic remanere panis, q̃ꝫ quũ dixit: Hoc est corpus meũ? Non enĩ dixit: In hoc ẽ corpus meũ, aut cum hoc, quod uidetis, est corpus meũ, tanq̃ꝫ in pane, aut simul cum pane cõsisteret, sed hoc est (inquit) corpus meum, nimirum declarãs manifeste (ut os cuiusqꝫ gannientis obstrueret) hoc totũ, quod por

Contra Lutherum ex ipsis Christi uerbis.

e rigebat,

rigebat, ipsius corpus esse. Quod ita porrectum apostolis, etiam si (quod non fecit) nomine panis appellasset, tamen quum simul admoneret audientes idipsum, quod uocaret panem, nihil aliud esse, quàm suum corpus, in quod totus fuerat ipso mutãte conuersus, nemo potuisset dubitare, quid Christus uellet panis appellatione significare, eóqꝫ circumstantia ipsa (nam circumstãtiam Lutherus admittit) declarat euidenter uocabulum panis, quum panis mutatur in carnem absqꝫ ulla uiolẽtia facta uerbo diuino, panis significare speciem, non substantiam, nisi Lutherus adeo inhæreat proprietati uerborũ, ut Christum credat in cœlis quoqꝫ fuisse panem triticeum, aut ordeaceum, propterea quòd ipse dicit de se: Ego sum panis, qui de cœlo descendi: aut ueris uuis onustam uitem, quia dixit ipse: Ego sum uitis uera: & pater meus agricola est. aut electos deniqꝫ remunerandos in cœlo uoluptate corporea: propterea ꝙ Christus ait: Ego dispono uobis, sicut mihi disposuit pater meus, regnum, ut edatis, & bibatis super mensam meam in regno meo.

Contra Lutherum ex circunstantia.

Lutheri faceta illusio.

LVTHERVS MVLTVS EST in destruendis Neotericorum argumẽtis, quibus defendere nituntur, & probare transubstantiationẽ rationibus petitis ex Aristotelica schola, qua in re uidetur plus laboris insumere, q̃ res exigat. Neqꝫ enim ideo credit ecclesia, quia sic illi disputant, sed quia sic ecclesia iam inde ab initio credidit, & nequis uacillet,

Neotericorum contra

ita

ita credēdum esse decreuit: ideo illi rationibus etiam philosophicis exercēt ingenium, quibus utcunqȝ docere possint, quòd ex tali fide nihil sequatur absurdum, aut conuersio panis in substantiam nouam, necessario tollat, ac non relinquat priorem. Lutherum dissensio.

NAM QVOD LVTHER. AIT hanc fidem transubstantiationis iam intra trecentos annos proximos esse natam, quum prius à Christo plus annis mille ducentis ecclesia recte crediderit, nec interim de transubstantiatione tam portētoso (ut ait ille) uocabulo mentio unqȝ ulla sit facta, si de uocabulo tantū litiget, nemo erit, opinor, illi molestus, ut credat transubstantiationem, modo credat panem sic esse conuersum in carnem, & uinum in sangninem, ut nihil neqȝ panis remaneat, neqȝ uini præter speciem, quod ipsum uno uerbo uolunt, quicunqȝ ponunt transubstantiationem. At istud postqȝ ecclesia uerum esse decreuit, etiam si nunc primum decerneret, tamen, si ueteres non credidere contrarium, quanqȝ de ea re nunqȝ ante quisqȝ cogitasset, cur nō obtemperaret Lutherus ecclesiæ totius præsenti decreto: persuasus id nunc tandem reuelatum ecclesiæ, quod ante latuisset? Spiritus enim sicut ubi uult spirat, ita spirat & quando uult. Ioannis iii.

Nunc uero non est istud tam nouum, quàm fingit Lutherus, qui quum hanc transubstantiationis fidem natam esse dicat ab annis hinc trecentis, ne grauetur quæso, concedere saltem quadringentos: totidem

dem enim opinor effluxisse post æditum ab Hugone de sancto Victore librum de sacramentis, in quo transubstantiationis, & si non uerbum, rem certe, & sentētiam reperias. Ait enim hoc pacto: Iam quum unum sit sacramentum, tria ibi discreta proponuntur, species uidelicet uisibilis, & ueritas corporis, & uirtus gratiæ spiritualis. Vides ut speciem ponat panis, non ueritatem, ueritatem corporis, nō speciem. Et paulo post apertius. Quod enim uidemus, species est panis, & uini: quod autē sub specie illa credimus, uerum corpus Christi est, & uerus sanguis Iesu Christi, quod pependit in cruce, & qui fluxit de latere. Item alio loco multo adhuc manifestius, quum ait: Verbo sanctificationis uera panis, & uera uini substantia, in uerum corpus, & sanguinem Christi conuertitur, sola specie panis, & uini remanente, & substantia in substantiam transeunte. Clarum est igitur hanc transubstantiationis fidem antiquiorem esse aliquanto, quàm fingit Lutherus. At ut eum astringamus fortius, ostēdemus quòd ille natum uideri uult intra annos trecētos, fidem fuisse sanctissimorum patrum ab annis hinc plus mille. Constat enim ante annos plus mille sic credidisse fideles, ut faterētur totam panis, uiní q; substantiam in Christi corpus, & sanguinem ueraciter esse conuersam. Quo magis miror non pudere Lutherum, quum dicat hanc fidem transubstantiationis intra annos natam esse trecētos. Eusebium Emissenum quís ne scit ante annos plus

Eusebius Emissenus

sexcentos

ſexcentos eſſe defunctum? qui quaſi ueritus olim fore, qui talia molirentur, tot annis iam præteritis clamauit: Recedat (inquit) omne infidelitatis ambiguum, quoniam quidē qui auctor eſt numeris, ipſe eſt etiam teſtis ueritatis. Iam inuiſibilis ſacerdos uiſibiles creaturas in ſubſtantiam corporis, & ſanguinis ſui ſecreta poteſtate conuertit, ita dicens: Accipite, & comedite, hoc eſt corpus meum. & repetita benedictione: Accipite, & bibite, hic eſt ſanguis meus. Nōn ne hic uir ſanctiſſimus aperte dicit panis, ac uini ſubſtantias, in ſubſtātias corporis, & ſanguinis eſſe conuerſas? Quid beatus Auguſtinus, quum ait? Nos autē in ſpecie panis, & uini, quam uidemus, res inuiſibiles, id eſt carnem, & ſanguinem honoramus. Quid poteſt apertius dici? Non enim dicit in pane, & uino, ſed in ſpecie panis, & uini. Lutherus negat panem appellādum eſſe: quod tantum ſit ſpecies panis, & putat Auguſtinum fuiſſe uocaturum ſpeciem panis id, quod eſſet panis uera ſubſtantia. Gregorius item Niſſenus, panis (inquit) eſt ante conſecrationem, ſed ubi conſecratur myſterio, fit, & dicitur corpus Chriſti. Quod ait eſſe ante conſecrationem, hoc deſignat poſt conſecrationem non eſſe. Quin Theophilus quoq; declarans hæc uerba, hoc eſt corpus meum, hoc (inquit) quod nunc do, & quod nunc ſumitis. Non autem panis figura tantum eſt corporis Chriſti, ſed in proprium Chriſti corpus tranſmutatur. & paulo poſt ait: Si carnem, & ſanguinem cer

Auguſtin.

Gregorius Niſſenus

Theophilus

neremus,

neremus, sumere non sustineremus: propter hoc do minus nostræ infirmitati condescendens, species pa= nis, & uini conseruat: sed panem, & uinum in ue= ritatem conuertit carnis, & sanguinis. Hic uir piissi= mus, idém que doctissimus bis premit Lutherum: nam primum illum articulum hoc, docet non quo= modo Lutherus docet exponendum. Hoc, id est hic panis, sed hoc, id est id, quod nunc ego do, & quod uos sumitis: deinde dicit aperte panis, & uini non nisi species esse conseruatas, substantias ipsas in cor= pus, & sanguinem esse conuersas. At quid aliud uo lunt, qui ponunt transubstãtiationem, quàm quod hic ait Theophilus, non intra trecentos hos annos proximos, quippe qui defunctus est aliquot anno= rum centenariis prius, quàm transubstantiationis uo cabulum nasceretur? Quid beatum Cyrillum com= memorem, qui non tantum dicit idem, sed ferme etiam eodem modo? Ait enim: Ne horreremus car nem, & sanguinem apposita sacris altaribus, conde= scendens Deus fragilitatibus nostris, infundit oblatis uim uitæ, conuertẽs ea in ueritatem propriæ carnis. Præterea nequis dicat antiquos patres credidisse sic in eucharistia corpus esse Christi, ut tamen remaneat pa nis, non ista tantum obstant, quæ diximus (quæ ta men obstant apertissime) sed illud præterea, quod su pra diximus ex Ambrosio, quum ait: Licet figura panis, & uini uideatur, nihil tamen aliud, quàm ca= ro Christi, & sanguis post consecrationem credẽdum est.

Cyrillus.

Ambrosius

eſt. Videtis ut beatiſſimus pater dicat non tantum corpus eſſe, & ſanguinem, ſed etiam nihil eſſe præterea, licet panis, & uinum eſſe uideatur. Et iſtud qui dicit, non intra trecentos annos proximos hoc dixit, intra quos hanc tranſmutationis fidem exortam eſſe fingit Lutherus, ſed dixit ante annos plus mille. Nec ego certe ueterum fere ſanctorũ patrum quenquam puto fuiſſe probaturum concinnam iſtam Lutheri ſimilitudinem ferri cum igne coniuncti: nam nemo unquam dixit ferrum ſic in ignem conuerti, ut tantum ferri ſpecies relinquatur. ſubſtantia ferri, in ignis mutata ſubſtantiam, quod de pane, & Chriſti carne ueteres ſenſerunt omnes. Aut ſiquis unus forte ſenſit, aliter tamen: neq; una hirundo facit uer: & ille quiſquis fuerit, potius excuſandus eſt, quòd in re tum non ſatis excuſſa parum peruiderit, quam contra cæterorum omnium, contra totius eccleſiæ, contra tot ætatum fidem ſequendus, in quam ipſe quoque quiſquis fuerit, modo bonus fuerit, ſi nunc uiueret, dubio procul fuerat conceſſurus. Nam quiſquis beatiſſimum Chriſti corpus ſic, ut debet, exiſtimat, facilius aſſentietur quaſcunque duas ſubſtantias ſimul manere coniunctas, quàm ullum corpus aliud manere commixtum cum uenerando corpore Chriſti. Neque enim ulla ſubſtantia digna eſt, quæ cum ea miſceatur ſubſtantia, quæ ſubſtantias omnes condidit. Præterea olim patribus, opinor, multo adhuc minus fuiſſe placituram illam Lutheri collationem; qua

Comparatio Lutheri eluditur.

qua sic uult panem simul restare cum carne, sicut re stabat in una Christi persona Deus cum homine. Nam ut passim ueterum quisque patrum doctissimus, atque sanctissimus, fatetur panem mutari in carnem, ita nemo tam impius erat, aut inscius, ut humanitatem conuerti senserit in diuinitatem, nisi forte nouam nobis personam fingat Lutherus, ut quomodo Deus assumpsit hominē, ita Deus, & homo assumant panem, & uinum: quod si credat, habebitur (opinor) hæreticus apud omnes, qui nō sunt hæretici. Quamobrem, ut aliquando finem de transubstantiatione faciam, ex ipsis Christi uerbis, & sanctorum uirorum sententiis euidenter liquet hanc, quam nunc tenet ecclesia, ueram esse fidem, qua creditur panis, aut uini substantiam in eucharistia non manere, ex qua & illud sequitur. Hoc Lutheri dogma, quod contra docet, falsum esse prorsus & hæreticum: quo ex dogmate miror quid fructus populo spondeat. An (quod ait ipse) ne quis propterea semet credat hæreticum, quòd fors ita cum Luthero sentiat? At Lutherus ipse fatetur nihil esse periculi, siquis hac in re sentiat, quod tota iam sentit ecclesia: At contra tota ecclesia censet hæreticum esse eum, qui sentiat cum Luthero. Non debet ergo Lutherus animare quenquam, cui bene cupit, ut secum sentiat, cuius sentētiam tota condemnat ecclesia, sed debet his suadere, quos amat, ut accedāt illis, quos ipse quoque indicat in nullo uersari periculo. Falsa est

Lutheri uerba.

ergo

ergo iſta Lutheri uia contra publicam fidem, non huius modo temporis, ſed etiam ætatum omnium, nec liberat captiuitate credētes ei, ſed educens è liber tate fidei, hoc eſt è loco tuto (quod Lutherus ipſe fa-tetur) captiuat in errorem ducens in præcipitium, & uias inuias, incertas, dubias, eó qꝫ plenas periculi, & qui amat periculum, perit in illo.

Exitus credentiū Luthero.

POSTQVAM DVAS ILLAS, quas ipſe ſibi fingit captiuitates, homo in malum liber euaſit, ne mentem in dei captiuet obſequiū, ex pugnat (ut ſimulat) captiuitatem tertiam, & libertatem proponit, quà totam captiuet eccleſiam, utpote cuius lucidiſſimā nubem diſpergere, colūnam ignis extinguere, archam uiolare fœderis, ſummum, atque unicum ſacrificium dei propitiatorium, quod aſſidue pro populi peccatis offertur, homo pluſquam ſacrilegus conatur auferre. Nam miſſā omni fructu, qui ex ea promanat in populū, pro ſua uirili deſpoliat, quū miſſā negat bonū opus eſſe, aut populo quicqꝫ prodeſſe. Qua in re neſcio, magis ne impietatem hominis admirer, an ſtultiſſimam ſpem, uel potius inſanam ſuperbiam: qui quum tam multas ipſe comme moret ſibi obiectas obices, nihil affert ſecum, quo re uellat ullam, ſed perinde agit, acſi rupes foret arundine perfoſſurus. VIDET ENIM & fatetur obſtare ſibi ſanctorū patrum ſententias, miſſæ canonem, totam deniqꝫ

Tertia Lutheri captiuitas excutitur.

Quæ ſibi Lutherus obiicit ipſe nō diluit.

tam deniq; totius ecclesiæ consuetudinẽ, tot sæculo-rum usu, tot populorum consensu corroboratam. Quid ergo præsidii aduersus tot acies, tã ualidas, tam inuictas opponit? Vsitata uia grassatur, laborat semi-nare discordiam, & serere seditiones, plæbem in pa-tres excitare, & quo uulgus ad defectionẽ prouocet stultissima solertia, & facillime coarguenda, mẽtitur: totius exercitus ducem Christum in suis sese castris habere, & euangelii tubam pro se simulata canere. Quo stratagemate nullum unq̃ fuit excogitatũ stul-tius. Nam quis usq̃ uiuit, aut tam impius, aut tam omnino stupidus, qui ecclesiam corpus Christi my-sticum, sic laceratam censeat, ut ubi membrorum o-mnium compago sit, illinc caput putet esse diuulsũ? ut is qui carnem, quam sumpsit nũq̃ deseruit, eccle-siam, propter quam sumpsit carnem, deseruerit, & cũ qua se promisit ad finem usq; sæculi permansurũ, ab ea prorsus tot iam sæculis abfuerit, atq; ad Lutherũ tandem coniuratissimum eius hostem transfugerit? Verum uideamus obsecro, quid afferat præstigii, quo faciat uerum uideri, quod dicit Christum pro se sta-re. Post longas ambages diffinit missam, deinde se-parat à missa missæ cerimonias, excutit cœnam do-minicam, & uerba Christi trutinat, quibus usus est, quum institueret missæ sacramentum. Ibi quum te-stamenti uerbum, rem uidelicet tam abstrusam repe-risset, iam tanq̃ profligatis hostibus cœpit inge-minare uictoriam, uerbis adornat inuentum (ut ia-ctat)

Argumẽtũ ualidũ ex Christi pro missione.

ctat) suum, & tanq̃ mysterium hactenus inauditum magno supercilio docet, quid sit testamentum. Notandum esse clamat, ac memoria tenēdum, testamētum esse morituri promissionem, qua nuncupat hæreditatem, & instituit hæredes. Hoc igitur sacramentum (inquit) missæ, nihil est aliud, quàm testamentū Christi, testamentum uero, nihil aliud est, q̃ promissio hæreditatis æternæ nobis Christianis, quos suos hæredes instituit, corpus, & sanguinem suum, uelut signum ratæ promissionis adiiciens. Hoc igitur decies repetit, inculcat, infigit, utpote quod haberi uult immobile fundamentum, super quod ædificet ligna, fœnum, stipulam. Nam hoc fundamento iacto, (q̃ missa Christi sit testamentum) omnem sese iactat impietatem euersurum, quam impii (ut ait) homines inuexerunt in hoc sacramentum, & se dilucide probaturum, ad communionem recipiendam sola fide ueniendum esse: de operibus cuiusmodi sint, nō admodum esse curandum, conscientia quanto magis erronea sit, ac peccatorum uel morsu, uel titillatione moueatur, tanto sanctius accedi; quanto serenior, purior, & errore purgatior, tanto sumi deterius.

Verba Lutheri testamētū diffinientis, & c.

Sacrosancta Lutheri dogmata.

Ad hæc, missam bonum opus non esse. Missam nō esse sacrificium. Missa sacerdoti tantum, non autem populo prodesse. Nihil prodesse defunctis, nihil cuiquam uiuentium. Impium esse errorē, si missa canatur pro peccatis, si pro cuiusquam necessitate, si pro mortuis. Inanem esse rem & impiam:

fraternitates

fraternitates, & annuas defunctorum memorias, abo lendam esse talem omnē sacerdotum, monachorū, canonicorum, fratrum, religiosorū deniqȝ (quos uo camus) omnium alimoniam. Hæc igitur tot, & tā immēsa bona, se reperisse gloriatur, in eo solo, ꝙ hoc sacrosanctum sacramentum comperit esse Christi testamentum. Iamqȝ in sententiarios protinus (quos uocat) doctores inuehitur. Exclamat in omnes, qui declamāt apud populum, ꝙ quū illi tam multa scribant, hi tam multa loquantur, & prædicēt de eucharistiæ sacramento, neutri tamen attingant quicquam de testamento, sed impie celent populum, bonū illud incomparabile (quod tamen iam olim scisse profuisset) ex missa, nihil unqȝ boni laicos, neqȝ uiuos, neqȝ defunctos, esse cōsequuturos. Ob cuius rei ignorantiam, denūciat uniuersos hodie sacerdotes, & monachos cū episcopis, & omnibus suis maioribus, idolatras esse, atqȝ in statu periculosissimo uersari.

Et tu Luthere ex illis.

Verba Lutheri.

Igitur istud Lutheri mysterium, (e quo tantas efflat glorias) quod definitionem testamenti tam accurate ad sacramentum applicat, qȝ uerum sit non excutio sed interim certi uideo, cur hoc inuentum tanquam nouum, tā magnifice iactet, pro suo. Nescio quos illic concionantes audiat, hic certe, non semel audiuimus, eam similitudinem ad tædium usqȝ tractantes fraterculos, ut qui non ea dūtaxat afferrent, quæ nunc pro nouis & exquisitis affert Lutherus, Christum esse testatorē, testamentū in cœna condidisse,

Verba Lutheri.

hæreditatem

hæreditatem promiſiſſe, eandem nuncupaſſe regnũ cœlorum: hæredes inſtituiſſe fidelium cœtum, ſacramentũ hoc ſacrum eſſe ſignum, quod ſit adhibitũ pro ſigillo: non hæc (inquam) tantum, ſed & teſtium numerum, & ſyngrapham, & alios teſtamentorum ritus, ex intimis utriuſq; iuris erutos penetralibus explicarent, atq; adamuſſim omnia applicarent ad ſacramentũ. Hoc aliquãto cõcinnius, ac uerius quoq;, q̃ Lutherus, quod ad idem teſtamentum referebãt, non tantũ, quæ Chriſtus fecit in cœna, ſed etiã quæ paſſus eſt in cruce. Hoc uno tantũ imperes Luthero, ꝙ mirabiles, & hactenus inauditos miſſæ fructus non inuenerunt, quibus & clerus præſentis uitæ fructum omnẽ, & populus futuræ, perderet. Neq; enĩ ſacerdotibus quicq̃ laici temporalis boni conferrent ob miſſã, è qua perſuaderentur nihil ſe ſpiritualis boni referre.

Contine riſũ lector.

Sed operæ p̃tiũ eſt uidere, qua ex arbore tam ſalubres fructus colligat Lutherus. Poſtq̃ ergo ſæpius inculcauit, euchariſtiæ ſacramentum ſignum eſſe teſtamenti, teſtamentũ uero nihil eſſe aliud, q̃ promiſſionem hæreditatis, inde continuo cenſet conſequi, ut miſſa neque bonũ opus eſſe poſſit, neq; ſacrificium: quod quiſquis ei conceſſerit, iã illi ſtatim, admittendus erit totus ille peſtium cathalogus, quo totam eccleſiæ faciem confundit. At quiſquis negauerit illi, iam tam magno molimine nihil egerit. Nã argumenta, quibus ea docere præ ſe fert, pudet propemodũ recenſere. Ita ſunt in re tãtæ maieſtatis nu

Quòd miſſa non ſit opus, argumentũ Lutheri primum.

.gatia

gacia prorsus ac friuola. Sic enim colligit(nam ipsius uerba recitabo(Audisti missã nihil aliud esse, q̃ pro missionem diuinam, seu testamentum Christi, sacramento corporis, & sanguinis sui cõmendatũ. Quod si uerũ est, intelligis eam nõ posse opus esse ullo modo, nec alio studio à quoq̃ tractari, q̃ sola fide: fides autem non est opus, sed magistra, & uita operum. Mirum est, quanto nixu parturiẽs, q̃ nihil peperit, nisi merum uentum, quem, quum ipse tam ualidũ uelit uideri, ut montes posset euertere, mihi profecto uidetur tam languidus, ut agitare non possit arundinem. Nam si uerborum tollas inuolucra, quibus rem absurdam(uelut simiam purpura)uestit, si tollas exclamationes illas, quibus iam uelut re dilucide probata, toties in totam bacchatur ecclesiam, & nondum collata manu, tanquã ferox uictor insultat, nihil aliud restare uidebis, q̃ nudum & miserum sophisma. Quid enim aliud dicit tanto uerborũ ambitu, q̃ missa ẽ promissio: ergo nõ potest esse opus: Quẽ nõ misereat hominis, si tam stupidus sit, ut ineptiam suam non sentiat, aut quis nõ indignetur, si sibi conscius, tam stupidos tamẽ omnes æstimet christianos, ut tam manifestas insanias nequeant depræhendere. Non contendam cum eo de testamento & promissione, & tota illa diffinitione, & applicatione testamenti ad sacramentum. Nõ ero tam molestus ei, q̃ alios fortassis inueniet, si qui bonam ei partem istius fundamenti subruerint, qui & testamentũ nouum

uum

uum dicant promissionem esse legis euãgelicæ, quẽadmodum uetus fuit mosaicæ, & testamentum istud negent à Luthero satis scite tractari (neq; enim testatori nuncupandum esse nominatim, quid relinquat hæredi, quem ex asse instituat) neq; remissionẽ peccatorum, quam pro hæreditate nuncupatam Lutherus ait, idem esse quod regnũ cœlorum, sed uiam potius ad cœlum. Quas res, atq; alias item aliquot quisquis urgere uolet, ac premere, posset fortassis fundamenti Lutheriani structuram machinis alicunde cõcutere. Verum istud eis permittam, qui uolent. Ego istud ei fundamẽtum, quod immobile postulat esse, non mouebo: tantum ostendam ædificium, quod superstruxit, facile per se corruere. Quod quo liquidius appareat; consideremus paulisper originem rei; missámque ad primum eius exẽplar examinemus.

Lutherus adulteratur christi testamentum.

CHRISTVS igitur in illa cœna sanctissima, qua sacramentum illud instituit, corpus suum & sanguinem ex pane, & uino confecit, ac tradidit mãducandum, bibendúmq; discipulis, tunc intra paucas horas idem corpus, eundem sanguinem in ara crucis obtulit in sacrificium patri pro peccatis populi: quo sacrificio peracto, testamentum consummatum est. In cœna iam morti proximus, quemadmodum solent morientes, testamento quodã testatus est mentem suam, quid se defuncto, fieret in memoriam sui. Instituens igitur sacramentum,

Cœna dominica pulchre expenditur.

quum suum

quũ suũ corpus ac sanguinẽ exhibuisset discipulis, ait illis, hoc facite in meam commemorationẽ: Hoc, si quis expendat diligenter, uidebit Christum sacerdotem æternum, loco sacrificiorum omnium, quæ tẽporarium mosaicæ legis sacerdotium offerebat (quorũ etiam plæraq; sacrosancti huius sacrificii typũ gerebãt) unum sacrificium, omnium summum, omniũ plenitudinem, & quandam ueluti summam instituisse, quod & offerretur deo, & in cibũ daretur populo. Qua in re, ut Christus sacerdos erat, ita discipuli eotenus repræsentabant populum, qui non consecrabant ipsi, sed consecratum de manu sacerdotis sui sumebant: sed eos statim deus in sacerdotes elegit, atq; instituit, ut ipsi idem sacramentum facerent in commemorationem eius. Quod quid aliud est, q̃ ut cõsecrarent, nec sibi tantum sumerent, sed & exhiberẽt populo, & offerrent deo? Nam si ibi nobis instet Lutherus, sacerdotem offerre non posse, quia Christus in cœna nõ obtulit, recordetur eorum, quæ dixit ipse, testamentum inuoluere mortem testatoris, nec ante uires & robur sumere, & tota perfectione cõpleri, q̃ eo moriente, qui testatus est. Quamobrem nõ ea solum pertinent ad testamentum, quæ prius fecit in cœna, sed etiam oblatio eius in cruce: nam in cruce consummauit sacrificium, quod inchoauit in cœna, eoq; totius rei commemoratio, nempe consecrationis in cœna, & oblationis in cruce, uno celebratur ac repræsentatur sacramento missæ, atq; adeo uerius

mors

mors repræsentatur, quàm cœna. Apostolus enim quum Corinthiis scriberet: Quotiescunq; panē hunc comederitis, & calicem biberitis, adiecit, nō cœnam domini, sed mortem domini annunciabitis.

VENIAMVS ergo nunc ad præclaras istas Lutheri rationes, quibus probat missam neque bonum opus esse, neq; sacrificium: & quanq; præstaret prius tractare de sacrificio, tamen quoniam ille primam quæstionem fecit de opere, sequemur illum. Quum igitur ita colligit, missa est promissio, ergo nō est bonum opus, quia nulla promissio est opus. Dicemus missam, quam sacerdos celebrat, nō uerius esse promissionem, quàm fuit consecratio Christi: & simul quæremus ab eo, an nō aliquod opus tum fecerit Christus: quod si neget, mirabimur profecto, si quum is opus faciat, qui imaginem facit ex ligno, Christus nullum prorsus opus fecerit, quum carnem suā fecerit ex pane: quòd si ullum opus fecerit, quin id bonū fuerit, nemo (opinor) dubitabit: nam si bonum opus fecit mulier, quæ caput eius perfudit unguēto, quis potest ambigere an bonum opus fecerit Christus, quum corpus proprium & in cibum exhiberet hominibus, & in sacrificiū offerret Deo? Quod si negari nō potest nisi ab eo, qui in re maxime seria ualde uelit nugari, bonū opus fecisse Christum, nec istud etiam negari potest, in missa bonum opus facere sacerdotē, quippe qui nō aliud facit in missa, q; Christus in cœna fecit, & cruce. Hoc enim declarant

Respondetur argumētis Lutheri.

Confutatio efficax argumenti Lutheri.

Confirmatio confutationis.

Alia confirmatio eiusdem.

uerba Christi, Hoc facite in meam commemorationem. quibus uerbis quid aliud uolebat, ut in missa repræsentarent, ac facerent, quàm quod ipse faciebat in cœna, & cruce? Instituebat enim, & inchoabat in cœna sacramētum, quod in cruce perfecit: nam hac ratiōe potissimum nata esse uidetur occasio, ut aqua ex ecclesiæ ritu uino misceretur in calice, quia aqua cum sanguine de latere morientis effluxit in cruce. Quum ergo negari nō possit, quin bonum opus & in cœna, & in cruce fecerit Christus, neq; etiā quòd sacerdos eadem repræsentat, ac facit in missa, quomodo tum fingi potest missam bonum opus nō esse? Quamobrem etiam quum Lutherus ita rem tractet, ut quia laici communio alteri nō prodest laico, ideo nec sacerdotis missa profit populo, uehementer ipse cæcutit, dū tenebras aliis conatur effundere, quum nō uideat hoc interesse, quòd laicus nunc recipit tantum è manu sacerdotis, sicut primo receperunt apostoli è manu Christi: sacerdos uero facit, quod tum fecit Christus, nam idē corpus offert deo, quod obtulit Christus. Qua ex re & illud patet, q; frigidum argumentum sit, quo missam comparat cum sacramento baptismi, aut coniugii, contēdens efficere, ut quoniam laicus baptizari nō potest pro alio, aut pro alio uxorē ducere, ideo nec sacerdos missam pro alio possit celebrare: nam coniugiū plane sustulit è sacramentis, & recte etiam baptismum; quum dicit non esse uere, nisi unum sacramentum. Cur ergo nunc

Aliud Lutheri argumentum.

baptismum

baptiſmum comparat, & cōiugium cum ſacramēto miſſæ, ſi illa nō habet pro ſacramētis? Quanq͂ etiam ſi utrunq; fateretur eſſe ſacramentum (quod re uera ſunt) tamen neutrum erat ſic comparādum huic ſacramento miſſæ, quin hoc ſacramētum, quod eſt proprium corpus ipſius, qui dominus eſt ſacramētorum omnium, ſacramēta reliqua poſſit, quæ fecit ipſe, ſingulari aliqua prærogatiua præcellere, quum clare conſtet, ꝙ quemadmodum in omnibus aliis ſacramētis ſacerdos prodeſt miniſtrādo ſingulis, ſic in hoc ſacramento dum offert in miſſa, prodeſt, & bonum communicat uniuerſis. Alioqui ſi tam ſeuere Lutherus exigat, ut omnia ſacramēta ſint inter ſe ſimilia, & in euchariſtiæ ſacramēto nihilo potior ſit ſacerdotis conditio, quàm laicorum: quare non cogit, ut ſacerdos alterius manu ſemper communicet, nec ſinatur ſibi ſacramētum ſumere, quanq͂ poteſt conficere: quemadmodum licet claues habeat pœnitētiæ, ſemet non poteſt abſoluere? Nam quod affert de fide, quā à ſingulis cenſet oportere præſtari, & ſuam cuiq; fidē prodeſſe, nō ſacerdotis, quēadmodum nec Abraā (ut ait) pro omnibus iudæis credidit, iſtud quidē uerum dicit, at nihil tamen magis id probat, quod proponit: nam neq; Chriſtus ipſe à ſemet oblatus in cruce ſine ſua cuiuſq; fide ſeruauit populum, ne quis id miſſam putet cuiuſq; ſacerdotis efficere, quæ tñ miſſa cuiuſlibet ſacerdotis illis prodeſt ad ſalutē, quorum propria fides meruit ut boni, quod tā immēſum miſſa communicat

confutatio eiuſdem.

Aliud Lutheri argumentum.

Elegās eiuſdem confutatio.

Fructus miſſæ.

municat multis, possint esse participes. Quanq̃ potest & ad hoc ualere nonnunq̃, ut incredulo quoq; fidem procuret infundi, quemadmodum Christi mors, & passio procurauit, ut gratia daretur gẽtibus, qua per auditum uerbi uenirent in fidẽ Christi. Sed Luth. satis sentit ipse facile destrui quicquid astruxerat, si missa possit esse sacrificiũ, aut oblatio, quæ offeratur Deo. Hanc igitur obicem se pollicetur amoturum, quod quo fidelius facere uideatur, & efficacius, obiicit sibi ipse prius quædã, quæ sibi sentit obstare. Iam & alterum (inquit) scandalum amouendum est, quod multo grandius est, & speciosissimum, id est, quòd missa creditur passim esse sacrificium, quod offertur Deo. In quam opinionem, & uerba canonis sonare uidentur, ubi dicitur: Hæc dona, hæc munera, hæc sancta sacrificia. & infra: Hanc oblationem. item clarissime postulatur, ut acceptum sit sacrificium, sicut sacrificium Abel & c. Inde Christus hostia altaris dicitur. Accedunt his dicta sanctorum patrum, tot exempla, tantús q; usus per orbem constanter obseruatus.

Quòd missa nõ sit sacrificium Lutheri uerba

A V D I S T I lector quas obices ipse sibi sentit obiectas, audi nunc uicissim, quàm Herculeis uiribus aggreditur amouere. His omnibus (inquit) oportet constantissime opponere uerbum, & exemplum Christi. At quæ sunt igitur illa uerba Christi, quæ tot olim sanctis patribus, ac toti Christi ecclesiæ tot ignorata sæculis, uelut nouus Esdras nobis Lutherus inuenit? Hoc declarat ipse, quum dicit: Nisi enim missam

Irridetur Lutherus.

Lutherus nouus Esdras.

Lutheri

missam obtinuerimus esse promissionem, seu testa- mentum, ut uerba clare sonant, totum euãgelium, & uniuersum solatium amittimus. Verba nunc au- diuimus, restat ut uideamus exemplum: exemplum ergo subiungit. Christus (inquit) in cœna nouissi- ma, quum institueret hoc sacramentum, & condidit testamentum, non obtulit ipsum Deo patri, aut ut opus bonum pro aliis perfecit, sed in mensa sedens singulis idem testamẽtum proposuit, & signum ex- hibuit. Ista sunt ergo uerba Christi, istud est exem- plum, è quibus nunc demum Lutherus unus per- spicue uidet missam non esse sacrificium, nec obla- tionem. Mirum est igitur ex tot sanctis patribus, ex tot oculis, quot in ecclesia tam multis sæculis idem legerunt euangelium, nullum fuisse unquam tam per- spicacem, ut rem tam apertam deprehẽderet, immo omnes etiamnum tam cæcos esse, ut ne adhuc qui- dem queãt id (quod cernere se Lutherus iactat) quan quam ipso monstrante perspicere. An non Lutherus hallucinatur potius, & aliquid se uidere putat, quod non uidet, & digito conatur ostendere, quod nusquam est? Nam, obsecro, qualis est ista probatio, quum do cere nititur missam nõ esse sacrificium, ex eo, quòd sit promissio quasi promissio, & sacrificiũ ita sibi mu tuo pugnarẽt, quemadmodum frigus, & calor? Quæ Lutheri ratio adeo prorsus friget, ut nec responso di- gna uideatur. Nam legis Mosaicæ tam multa sacrifi- cia, quanquam essent figuræ omnia futurarum rerum,

tamen

uerba.

Argumen- tum Luthe ri ab exem plo, ut ipse putat, Christi.

Responde- tur argumẽ to Lutheri de sacrificio

Promissiones sacrificiorum ueteris testamenti.

tamen promissiones erāt & ipsa. Promittebant enim ea, propter quæ fiebant nō modo futura quondam illa, quorum erant figuræ, sed etiam liberationes, expiationes, purgationes, purificationes populi tūc præsentis, pro quo more solenni quotannis offerebantur. Quæ res quum tam aperta sit, ut nemo prorsus eam possit ignorare, ridicula plane dissimulatio est ista Lutheri, quum nunc argumentetur fieri id non posse, quod non ipse tantum, sed populus quoqꝫ nouit tam sæpe factum. Nunc ueniamus ad exēplum Christi, quo nos arbitratur Lutherus uehementer opprimi, propterea quòd Christus in cœna sacramento non usus est pro sacrificio, nec obtulit patri: ex quo probare conatur, quòd missa, quæ respondere debet exemplo Christi, quo fuit instituta, non potest esse sacrificium, nec oblatio.

Respondetur argumēto Lutheri ab exēplo.

SI LVTHERVS TAM RIGIde nos reuocet ad exemplum cœnæ dominicæ, ut nihil sacerdotes permittat facere, quod ibi Christus fecisse non legitur, sacramentum, quod consecrant, nunquam ipsi recipient. Suum enim corpus Christus in euangelio non legitur, ubi cœna scribitur, ipse recepisse. Nam quòd doctores aliquot eum recepisse tradunt, & quòd idem canit ecclesia, nihil potest pro Luthero facere, quum illi, neque doctores omnes, neqꝫ totius ecclesiæ fides ullam faciat fidem, neqꝫ credendum censeat quicquam (nam ita scribit in sacramēto ordinis) nisi firmatum scripturis, & iis-

Præcipuū Luth. fundamētum subuertitur

dem

dem etiam claris, cuiusmodi certe scripturis, non opi nor, inueniet, quod suum corpus in cœna receperit Christus, ex quo sequetur (ut dixi) nec sacerdotes debere, quod consecrant ipsi, recipere, si tam rigide nos obstringat Lutherus ad exēplum cœnæ dominicæ. Quod si ideo concedat recipiendū sacerdotibus, quia receperunt apostoli, & eos contēdat ad iussos facere, quod tunc apostoli fecerunt, non quod Christus hac ratione nunquam consecrabunt sacerdotes: consecrabat enim Christus, non apostoli. Res ergo docet nō id solum sacerdotes in hoc sacramento facere, quod Christus fecit in cœna, sed etiā quod postea fecit in cruce, quædam etiam tradētibus apostolis, quæ Christus aut nusq̄ fecit, aut certe nō legitur usq̄ fecisse, cuiusmodi sunt gestus, & signa, quibus utūtur, dum consecrant: quorum ego nōnulla credo ab ipsis promanasse apostolis. Præterea quod in canone missæ quædam uerba uelut à Christo prolata recēsent, quæ nusquam in scriptura sacra leguntur, & tamen non dubitatur, quin dixerit: Multa enim dicta sunt, & facta per Christum, quæ nullus euangelistarum complectitur, sed quædā recente memoria eorum, qui interfuerunt, uelut per manus deinceps tradita, ab ipso apostolorum tempore ad nos usq; peruenerunt. Lutherus non dubitat Christum in cœna dixisse: Hæc quotiescunque feceritis, in mei memoriam facietis, atq; hæc usq; adeo pro comperto habet Christi uerba fuisse, ut inde sumat argumētum, neminem cogi ad recipiendum

Missa passionem repræsentat, nedum cœnam.

recipiendum sacramentum, sed rem cuiusqȝ relictam arbitrio tantum ad hoc astringi, ut quoties facimus, faciamus in memoriam Christi. Hæc ergo uerba nō legit apud euangelistas in cœna domini: nam illic nihil aliud legitur, quàm hoc facite in mei commemorationem. Vbi ergo legit illa uerba: Hæc quotiescunque feceritis, an non in missa? Opinor certe nō alibi: nam apud apostolum alia sunt. Igitur qui tantum fidit, & utitur illis uerbis, quia reperit in canone, cur non pari fide suscipit eiusdem uerba canonis, quibus missa oblatio dicitur, & sacrificiū? Quam ob rem si sacerdotes in missa fatetur recte recipere, quod consecrant, quanqȝ nulla scriptura clara (cuiusmodi solam recipit Lutherus) Christum testetur illud nec in cœna fecisse, nō usqȝ: non debet mirum uideri Luthero, si sacerdos offerat Christum patri, quod non uno loco, clara testante scriptura, Christus ipse fecit in cruce: nam crucem etiam ad testamētum in cœna factum pertinere Lutheri quoqȝ ratio demonstrat, quum testamētum dicit mortem testatoris inuoluere, utpote qua sola perficitur. Præterea nō aliunde (quod dixi) uidetur & id institutum, ut aqua uino misceretur in sacramento: quæ res non in cœna legitur esse facta, sed cruce. Desinat ergo Lutherus argumētum nugax opponere, ut quia Christus in cœna sese non obtulit, ideo sacerdos non offerre credatur in missa, in qua nō solum repræsentat, quod in cœna fecit Christus, sed etiam quod in cruce, in qua

consummauit

consummauit Christus, quod inchoauit in cœna.

At postremum argumentum Lutheri, quo uelut anchora sacra, sustinetur nauis, omnium est nugacissimum. Quomodo (inquit) fieri potest, ut sacerdos offerat deo, quod ipse sumit? Repugnat (inquit) missam esse sacrificium, quum illam recipiamus: idem simul recipi, & offerri non potest, nec ab eodē simul dari, & accipi. Deterret nos ubiq; Lutherus à rationibus philosophicis, quum ipse in re tam sacra se firmet in meracissimo sophismate: nam quod unq̄ fuit sacrificium in legę mosaica, quod non sumebant, qui offerebant? An quod deo offerebatur, ipse comedebat? Nunquid ego manducabo carnes taurorum, aut sanguinem (inquit deus) hircorum potabo? Præterea si Christus & sacerdos fuit, & sacrificium, cur nō potuit Christus instituere ut sacerdos, qui idem sacrificium repræsentaret, uictimam & offerret, & sumeret? Sed hac in re, ne Lutherū uidear imitari, qui nihil habet pro se, nisi quod è suo fingit capite, afferemus quod dicit beatus Ambrosius de missa: Quāta (inquit) cordis contritione, & lachrymarum fonte, quanta reuerentia, & tremore, quanta corporis castitate, atq; animi puritate istud diuinum, & cœleste mysterium est celebrandū domine deus: ubi caro tua in ueritate sumitur, ubi sanguis tuus in ueritate bibitur, ubi summis ima, humanis diuina iunguntur: ubi adest sanctorum præsentia, & angelorum: ubi tu es sacerdos, & sacrificium mirabiliter, & ineffabiliter: quis digne

Postremū argumentū Lutheri.

Anchora sacra Lutheri præciditur.

Insignis inscitia Lutheri.

Psalmo xxiiii.

Argumentū satis probabile.

Ambrosius

hoc poteſt celebrare myſterium, niſi tu deus omnipotens offerẽtem feceris dignum? Videtis ut hic beatiſſimus pater & oblationẽ appellat miſſam, & in eadem Chriſtum ipſum dicat & ſacerdotẽ eſſe, & ſacrificium, quemadmodum fuit in cruce. Cuius auctoritati quantum Lutherus tribuat, uiderit ipſe: quãtum uero tribuerit B. Gregorius, facile declarauit, quum illum imitatus ita ſcriberet: Quis fidelium dubitare poſſit in ipſa immolationis hora ad ſacerdotis uocem cœlos aperiri, in illo Chriſti myſterio angelorum choros adeſſe, ſummis ima ſociari, terrã cœleſtibus iungi, unum quid ex uiſibilibus, & inuiſibilibus fieri? & alibi: Hæc nanq; ſingularis uictima ab æterno interitu animas ſoluit, quæ illam nobis mortem unigeniti reparat. nec minus aperte quum dicit: Hinc ergo penſemus quale ſit pro nobis iſtud ſacrificium, quod unigeniti filii paſſionem ſemper imitatur. Videmus ut nõ ſolum diuus Ambroſius, ſed & beatus Gregorius immolationem appellat miſſam, & ſacrificium, ac fatetur in ea non ultimam tantum Chriſti cœnam (quod Lutherus ait) ſed & paſſionẽ eius repræſentari. Nec tamen iſtud ſoli cenſuerunt illi: nam & Auguſtinus nõ ſemel idẽ fatetur. ait enim de miſſa: Iteratur quotidie hæc oblatio, licet Chriſtus ſemel paſſus ſit, quia quotidie labimur, Chriſtus pro nobis quotidie immolatur. Item euchariſtia eſt oblatio benedicta, per quam benedicimur: aſcripta per quam omnes in cœlum aſcribimur: rata per quam in uiſceribus

Gregorius.

Auguſtinus.

ribus

ribus Christi censemur. Quum igitur uiri tam eru= diti, tam sancti, missam dicant oblationem, & sacrificium, quum per eam nō cœnam tantum sentiant, sed etiam passionē Christi commemorari, quum inde tam immēsa bona prouenire fateātur, quum iisdem consentiens, eadem in missa tota decantet ecclesia: uehementer admiror, qua fronte Lutherus audeat clamare contrarium, missam nō esse sacrificium, nō esse oblationem, non prodesse populo, eludens auctoritatem tot sanctorum patrum, immo totius ecclesiæ uanissimo figmento suo, quasi omnia, quæ de oblatione, & sacrificio fiunt, & dicuntur in missa, intelligerentur de reliquiis iudaici ritus, quo leuasse dicit sacerdotem ea, quæ offerebantur à populo. Quod Lutheri commentum tam ineptum uisum est, & tam absurdum etiam ipsi Luthero, ut dubitauerit an sanctorum patrum sentētias, & ecclesiæ totius cōsuetudinē tam futili ratione defenderet, an potius ex professo contēneret: nam quid dicemus (inquit) ad canones, & auctoritates patrum? Respondeo (inquit) si nihil habetur, quod dicatur, tutius est omnia negare, quàm missam cōcedere opus, aut sacrificium esse, ne uerbum Christi negemus, simul cum missa pessundantes: tamen quo seruemus & eos, dicemus illa oīa reliquias esse ritus iudaici. Ergo ne nihil dicatur, homo ciuilis, & honori sanctorum patrum parcens, & honori totius ecclesiæ tanq̃ officii gratia, ne stulte loqui uiderentur, præclarum illud figmētum suum de reliquiis

Epilogus.

Verba Lutheri.

O benignitatem Lutheri.

reliquiis iudaici ritus pro uelamento dignatus est eorum pudendis prætexere, quod siquis admoueat, illorum periculo fecerit: nam Lutherus ingenue nõ ueretur, siquis eum stringat arctius, quicquid unquam fuit sanctorum patrum, quicquid unquam in ecclesia moris fuit, exufflare potius uidelicet, quàm cõcedat missam bonum opus esse, uel sacrificiũ, hoc est potius quàm concedat uerum esse, quod uerũ est. Nam quod ait eos negare uerbum Christi, ac fidẽ simul cum missa pessundare, quicunque dicunt missam esse sacrificium, nemo est (opinor) qui credet hac in parte Luthero, nisi primum doceat aut aliud euangelium legisse se, quàm sancti illi patres legerunt, aut illud idem uel legisse diligẽtius, uel intellexisse melius, aut sibi denique maiorem esse curam fidei, quàm ulli unquam hactenus mortalium fuerit. At euangelium credo nõ proferet nobis aliud, neque si proferet, audietur, etiam si angelus cum eo de cœlo descẽderit. Illud uero, quod profert, neque diligentius excussit, neque perspicit acutius, quàm olim & excussum est, & perspectum ab illis, quorum nemo se reperisse dixit illic: quod nunc iste iactat reperisse sese, missam bonum opus nõ esse, nõ esse oblationẽ, non esse sacrificium: denique fidei cura cuiusmodi fuit utrisque, non potest cuiquam esse obscurum, qui quid utrinque scriptum sit, non oscitanter expenderit. Veteres illi uiri sanctissimi uiderunt sicut sacramentorum omnium hoc esse summum, quod ipsum sacramentorum dominũ complectatur, ita sacrificiorum

Lutheri arrogantia.

Lutherus, uel doctrina, uel stultitia singularis.

crificiorum omnium hoc esse unicum, quod solum in loco tot olim sacrificiorũ restiterit, postremo operum omnium, quæ pro salute populi fieri possunt, longe, laté q; saluberrimũ. Nam quum cætera sacramenta prosint singulis, solum hoc in missa prodest uniuersis: & quũ omnes orationes, quibus alius pro alio intercedit apud deum, nõ impediri tantum, sed & frustra fieri possint hominum uitio, misericors dei clemẽtia missam instituit pro salute fidelium, in qua suũ ipsius corpus offerretur tam salubre sacrificium, ut eius fructum nullius ministri quantauis iniquitas à populo suo uel auertere possit, uel imminuere. Hæc patres illi sanctissimi quum uidissent, summam habuerunt curam, summam adhibuêre diligentiam, ut propitiatorium hoc sacramẽtum & fide quàm maxima posset, haberetur, & honore quàm posset maximo, coleretur: eó q; cum alia multa, tũ hoc quoq; sedulo tradiderunt, panem, & uinum in eucharistia non manere, sed in carnẽ, & sanguinem Christi ueraciter esse conuersa. Missam sacrificium esse docuerunt, in quo Christus ipse pro populi christiani peccatis immolatur. Tum, quoad mortalibus licet, immortale mysterium uenerando cultu, & mysticis ornarunt ritibus. populum, dum celebratur, in suæ salutis procuratione uenerabundum adesse iusserunt. Denique, ne laici dissuetudine recipiendi sacramenti paulatim ex toto desinerent, sanxerunt ut semel saltem quotannis eucharistiam quisque susciperet. His Excellentia missæ.

igitur

igitur, atqꝫ aliis eiuſmodi multis ſancti patres eccleſiæ aliis alii temporibus ſolicitudinem ſuam circa ſacramenti huius reuerēdi fidem, uenerationém qꝫ declararunt. Ideo iactare nō debet Lutherus (id quod iactat tamen) eos, qui miſſam dicunt eſſe ſacrificium, aut alii, quàm ſumenti prodeſſe uerbum Chriſti, fidém que, ac miſſam ipſam peſſundare. At Lutherus Chriſti uerbū, fidém qꝫ, ac miſſam ipſam, ne peſſundentur, & corruāt, quo pacto ſuis humeris ſuſtinet, id uero uiciſſim cōſyderare profuerit. Initio nomen ipſum ſacramenti demutat in deterius, & quum tot ſæculis appellatum ſit euchariſtia, uel ſacramentum corporis Chriſti, ille ne nomen audientes admoneat maieſtatis rei, iubet uocari panem. Deinde panem, & uinum, quæ ueteres conuerſa fatentur in corpus, & ſanguinem domini, Lutherus adhuc manere docet integra, ut ordine paulatim honorem à Chriſto traducat in panē. Tum licet non damnet eccleſiam, quæ ritibus, & cæremoniis ornauit, & ampliauit miſſam, tamen cenſet, quòd miſſa foret multo chriſtianior, ſi ueſtium, cantuum, geſtuū, & cæterarum cæremoniarum omnium pompa tolleretur, ut eſſet uicinior, & ſimilior primæ omnium miſſæ, quam Chriſtus in cœna celebrauit cum apoſtolis, immo uero, ut quàm minimum ſuperſit eorum, quæ ſimplices animos plæbeculæ commoueāt, & in uenerationem numinis inuiſibilis uiſibilis honoris maieſtate cōuertant. Ad hæc docet, & omnibus modis inculcat miſ-

Lutherus Athlas.

Dogmata, & inſtitutiones eccleſiaſticæ Lutheri.

ſam

ſam bonum opus nõ eſſe, ſacrificium non eſſe, obla tionem non eſſe, nemini prorſus è populo prodeſſe. Quorſum hæc tam ſancta, & euangelica lectio? nem pe ut populus totus, miſſa relicta ſacerdoti, cui ſoli prodeſſe perſuaſum habeant, negligant ipſi, & ſuum officium rei ſibi inutili ſubducant. Denique ut ipſi, quando communicantur, tantum fidem afferant te= ſtamenti ſe fore compotes, qualeſcunqꝫ conſcientias attulerint, immo quo magis erroneas attulerint, & peccatorum uel morſu, uel titillatione turbatas, tan= to magis ſe nouerint diuinæ promiſſionis eſſe parti= cipes, præſertim quum ſacramẽtum hoc ſit medicina peccatorum præteritorum, præſentiũ, & futurorum, quæ nullum ſibi locum reperiret, ſcilicet in eo, qui nimis anxie ſemet prius ideo à peccati morbo pur= gauerit: ut ſecundum Apoſtoli præceptum probans ſemet ipſum, conſcĩetia quàm maxime poteſt pura, & ſyncera, diſcumbat in menſa domini: ut quum dicere nõ poſſit, iuſtificatus ſum, illud ſaltem poſſit, nullius mihi conſcius ſum. Lutherus ergo poſtea q̃ꝫ præparationem iſtam docuit breuem, & compendia riam ad ſuſcipiẽdam euchariſtiam, nempe in ſola fide promiſſionis, nullis operibus bonis, leuiſſima diſqui ſitione conſcientiæ: poſtremo ne quicquam deſit ab= ſolutæ ſanctimoniæ ad ſuſcipiendum ſacramentum, ſuum uotum aperit quoties, & quibus anni tempo= ribus potiſſimum uelit cogi populum communio= nem ſumere, nempe prorſus nullo. Quid ita? quid?

Lutherus populum abigit à miſſa.

Præparatio Lutheriana ad euchari= ſtiam.

An

Tempora plæbi à Luthero statuta ad communicandum.

An quisquam tam cœcus est, ut nõ uideat quorsum hæc tam putida tendant? Certe non aliorsum, quàm ut populus sensim à communiõe sacramẽti desciscat in totum, qui primum à quotidiana communione deflexit in septimum quenqʒ diem, post in longius distulit: tandẽ desliturus uidebatur omnino, nisi patres illud ueriti sanxissent, ut ter in anno quisqʒ communicaret, interminati non habendum pro christiano, qui non obtẽperasset: at nec id tamen diu potuit obtineri. Quamobrem ad ultimum eo descensum est, ut inferius descẽdi non possit, nisi ferme prorsus ad inferos, nempe ut semel saltem in anno communicemus: quam consuetudinẽ, si Lutherus (ut optat) posset amoliri, mundus, refrigescente in dies feruore fidei, propediẽ profecto redigeretur eo, quo iam pridem peruenisset, nisi hoc solenni quotãnis communicandi ritu fuisset retẽtus, ut aliquando nullum ferme remaneat in populo communicandi uestigium, fortasse nec in clero quidẽ, si Lutherus obtinere possit, ut missa nõ apparatu tantum, & cæremoniis, sed populi quoqʒ frequentia, spe, ac ueneratione spolietur. Hæc sunt ergo præclara illa promissa Lutheri. Hæc est speciosa illa libertas, quam pollicetur ex ecclesia catholica uenientibus ad se, nẽpe ut liberentur aliquando ab usu, & fide sacramenti. Quamobrem ego hac de re amplius disputare supersedeo, utpote re magis ex se perspicua, quàm ut cuiqʒ disputare debuerit. Tantũ indicasse nõ oberit astutissimas uersuti

serpentis

serpentis insidias, quibus iam perspectis (perspicit enī non dubito, quisquis non plane cæcus est) non erit opus hortari queq; ut præuisa mala deuitet. Nemo erit (opinor) tam uecors, ut ex ecclesia dei desciscat in synagogam satanæ, è Christi seruitute fugiens, cui seruire regnare est, asserat se in libertatem propositā à Luthero, ubi solo libertatis nomine, sciens prudēsq; in præmonstratas diaboli pedicas iniiciat pedes. Sed una cū psalmista omnes Christi fideles hūc uersum clament: A iudiciis tuis non declinabimus, quia tu legem posuisti nobis.

Libertas transsfugientium ab ecclesia Christi ad Lutherum. Psalmo cxviii.

RELIQVIS ERGO SACRAMENTIS nihil opus est immorari, quorum plæraq; omnia tollit, quum eucharistiæ sacramentum, quod unicū ferme relinquere uidebatur, tamen ut ostēdimus, ita tractarit, ut nemini relinquat dubium, quin & illud quoq; paulatim machinetur amoliri, nec ullum sane sacramentum laudat, nisi in alterius iniuriam. Nam sic & baptismū effert, ut deprimat pœnitentiā. Quā q; baptisimum etiam ipsum tractauit sic, ut satius multo fuerit non attigisse. Nam primum, quo uidetur sancte rem sanctam tractaturus, multis uerbis docet fidem habendam promissioni diuinæ, qua salutem promittit credentibus & baptizatis. Irascitur, & insectatur ecclesiam, q; Christiani non docentur hāc fidem, quasi quisquam sit usquā tam rudis christianæ fidei, ut hoc sit docendus: & tamen tanq; rem nouā

Lutheri mos perpetuus.

Iacobi. ii.

Lutheri uerba pernicio sissima.

Lutheri uerba.

& inauditam ferme, Lutherus hoc proponit, cũ insigni contumelia doctorũ omniũ? Sed hoc non est ei nouũ in rebus notis, tãq̃ nouis nugari. Qui post q̃ hanc fidẽ uerbis multis ostendit, deinde fidei diuitias in hoc extollit, ut nos reddat pauperes bonorũ operum, sine quibus (ut beatus Iacobus ait) fides omnino mortua est. At Lutherus sic fidem nobis cõmendat, ut non solum permittat nobis uacationem ab operibus bonis, sed etiam suggerat audaciã qualiumcunq; facinorũ. Ait enim: Iã uides, q̃ diues sit homo christianus, siue baptizatus, qui etiam uolens non potest perdere salutem suam quantiscunq; peccatis, nisi nolit credere. Nulla enim peccata eũ possunt damnare, nisi sola incredulitas. O uocẽ impiã, & omnis impietatis magistram, ita per se exosam piis auribus, ut non sit opus eã redarguere. Ergo nõ damnabit adulterium? non damnabit homicidium? non periurium? non parricidium? si tantũ credat se quisq; saluandum fore per uirtutem promissionis in baptismate? Nam hoc dicit apertissime, neq; quicq̃ corrigunt hanc sententiam, uerba quæ statim subiũgit, immo uerius augent, ait enim: Cætera omnia, si redeat, uel stet fides in promissionem diuinã baptizato factam, in momento absorbentur per eandem fidem, immo ueritatem dei, quia seipsum negare nõ potest, si tu eum confessus fueris, & promittenti fideliter adhæseris. Quibus uerbis, quid aliud dicit, quã quod dixit prius? si absit incredulitas, cætera flagitia omnia

omnia : in momento absorberi in sola fide si confessus fueris Christũ, & eius promissioni fideliter adhæseris, hoc est firmiter credideris te saluandum per fidẽ, quicquid feceris. Et quo minus dubites quo tẽ dat, contritio (inquit) & peccatorum cõfessio, deinde & satisfactio, & omnia illa hominũ excogitata studia subito te deserent, & infeliciorem reddent, si in ipsis tete distẽderis, oblitus ueritatis huius diuinæ. Cuius ueritatis? nempe huius, ꝙ nulla peccata possunt te damnare, nisi sola incredulitas. Quæ christianæ ferent aures, pestilens hoc serpentis sibilum, quo baptismum non in aliud leuat, q̃ ut premat pœnitẽtiã & baptismatis gratiam statuat impune peccandi licẽtiam? In quam sententiam, & istud facit, ꝙ ei non placet illud beati Hieronymi pœnitentiã esse secundã tabulã post naufragiũ, negat peccatũ fidei esse naufragiũ, & sic disputat, tanq̃ illud uerbũ prorsus interimat omne robur fidei. At quis nescit, nisi Lutherus, peccatorẽ non solũ nõ saluari per solã fidẽ baptismi, sed etiã illum ipsum baptismum ei cessurũ in cumulũ damnationis? & merito quia læsit deũ, à quo totam acceperat baptismi gratiam, & cui plus à deo datur, ab illo uicissim plus exigitur. Igitur, quum fidem per opera mala peremerit, cur dici non potest fecisse naufragium, qui è dei gratia decidit in manus dæmonũ, è quibus absq; pœnitẽtia nõ reponitur in eũ statũ, ut baptismũ ei rursus prodesse possit? Nũ hic impie scripsit Hieronymus? Nũ impie tota sensit ecclesia

Lutheri uerba.

Hieronymus.

ecclesia, quæ nõ credit Luthero, sine pœnitẽtia, per solam fidem christianos esse tutos in mediis sceleribus. Præterea sic totus est in fide sacramenti, ut nõ admodum curet de forma uerborum, quum uerbũ tamen per quod significatur aqua, non minoris esse momenti debeat q₃ aqua ipsa, in qua, si putat ullam adhibendam esse curam, ut pura sit & elementaris: nullam ne decet adhiberi ad iniquirendam & exercẽdam ueram aliquam uerborum formam, quã certũ sit, & nunc obseruari per ecclesiã, & olim in usu fuisse ueteribus.

Lutherus q₃ tribuat sacramẽtis.

POST HAEC ITA magnificat fidẽ, ut propemodum uideatur innuere solam fidem sine sacramento sufficere. Nam interim sacramentũ priuat gratia, dicit sacramentũ ipsum nihil prodesse, negat sacramenta gratiam conferre, aut gratiæ efficacia signa esse, aut omnino quo ad efficaciam significationis, sacramenta legis euangelicæ differre quicq₃ à sacramentis legis mosaicæ. Qua in re non multum disputabo, sed tamen uidetur mihi, quũ omnia in figuris contigerint iudæis, quarum ueritas est in lege christiana, nihil absurdi consecuturum, si quis credat sacramenta, quibus utitur ecclesia, tantum præcellere synagogæ sacramentis, quantum lex noua ueterẽ legem antecellit, hoc est quantum corpus umbram superat. Quod ego tamen, neq₃ primus cogito, neq₃ solus. Hugo de S. Victore, quem nemo nõ habet

Hugo de S. Victore.

& pro

& pro uiro docto & bono: Dicimus, inquit, sacramēta omnia signa esse quædā eius, quæ per illa datur gratiæ spiritualis. Oportere autem, ut secundum processum temporum, spiritualiū gratiarū signa magis, ac magis semper euidentia, ac declaratiua formarentur, ut cum effectu salutis cresceret cognitio ueritatis. Et paulo post: Quia circuncisio eas tantum, quæ foris sunt, enormitates āputare potest, eas uero, quæ intrisecus sunt pollutionū sordes, mundare non potest, uenit post circuncisionē lauacrum aquæ, totum purgās, ut perfecta iustitia significaretur. Nemo negabit (opinor) hunc saltem doctorē, sentire sacramētum baptismi, & interius purgare, & efficacius perfectam significasse iustitiā, quam fecerit circūcisio. Qua in re Lutherus duas uias cōmemorat, & utranqꝫ refutat, alteram, qua arbitrati sunt plurimi esse aliquā uirtutem occultam, spiritalem in uerbo & aqua, quæ operetur in animo recipientis gratiam dei: alteram eorū, qui nihil uirtutis tribuerunt sacramētis, sed gratiam censuerunt à solo deo dari, qui assistit ex pacto sacramentis à se institutis: sed quoniam utriqꝫ in hoc consentiunt sacramenta esse efficacia signa gratiæ, utranqꝫ uiam reiicit Lutherus. Ego ut nescio utra uia sit uerior, ita neutram audeo plane contemnere.

Duæ opiniones de potestate sacramentorum.

NAM ET ILLA ipsa uia, cui nunc pauciores assentiunt, non omnino uidetur absurda, ꝙ aqua ipsa per uerbum occultam habeat animæ purgandæ potentiam. Nā si creditur ignis in animā agere, uel

Cōparatio.

ad punienda

ad punienda, uel ad expurganda peccata, quid uetat potestate dei, per quã & illud fit, aquã quoqꝫ ad eluẽdas animæ sordes, posse penetrare. In quã sententiã uidentur & Augustini uerba facere, quum ait: Aqua baptismi corpus tangit, & cor abluit. Et illud Bedæ quoqꝫ dicentis, ꝙ Christus tactu mundissimæ carnis suæ uim regeneratiuam contulit aquis. Præterea uidetur illud in idem uergere quod propheta canit Ezechiel: Laui te aqua, & emundaui sanguinẽ tuum ex te. Quæ uerba, q̃q̃ de præterito loquitur ante baptismum institutum, tamen, ut mos est prophetarũ, de futuro intelliguntur, nec de corpore dumtaxat abluendo loquitur, in quo nihil est dignũ, quod propheta prædiceret, nec alia ablutio unq̃ abluit animæ crimina, præter sacramentũ baptismi: de illo igitur loquutus uidetur Ezechiel in persona dei prædicentis, in sacramento baptismi mundationẽ futurã esse per aquæ lauacrum. Quod ipsum paulo post idem propheta prosequitur apertius per uerbum de futuro: Effundam (inquit) super uos aquã mundã, & mundabimini ab omnibus inquinamẽtis uestris. An nõ per aquam promittit emundationem? Quanq̃ multo adhuc apertius rem uidetur ostendere Zacharias: Exibunt (inquit) aquæ uiuæ de hierusalem, medium earum ad mare orientale, & medium earum ad mare nouissimum. Hic sermo an non nobis euidenter baptisma depingit? aquam uidelicet de ecclesia manantem, quæ & originale peccatum purget, & actuale,

Augustin.

Beda.

Ezechiel. xvi.

Zacharias.

ctuale, quam non mortuam appellat, sed uiuam, ut ostendat (opinor) per occultam sanctificationem dei, elemento corporeo uim uitæ spiritualis infusam.
Quãq̃ ut dixi, qua uia deus per sacramẽta infundat gratiam, neq; mihi iudicium arrogo, neq; ualde uestigo, quũ sint inuestigabiles uiæ eius: sed certe aliqua uia credo fecisse deũ, ut illic aqua nõ sit ociosa, Ro. ii.
ubi tam multa & tam magna prædicat facienda per aquam, præsertim quum & aqua, & sal, & alia quoque corporea sine sacramento fidei, per uerbum dei recipiant spiritalẽ uim, nisi prorsus uana sint omnia quibus cærei, ignis, aqua, sal, panis, altare, uestes, annuli, uel adiurantur exorcismis, uel inuocatione gratiæ benedicuntur QVAE, si uim ullam recipiunt, aut ullam numinis præsentiam extra sacramentum, quanto magis credibile est, aquam è Christi latere manantem, spiritalem uitæ uim fonti regenerationis infundere? De quo CHRISTVS ipse pronunciat, ꝙ nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, nõ poterit uidere regnum dei, ad quod, ut ait apostolus, uocamur in baptismo.
QVO in baptismo, ꝙ Lutherus multum tribuit fidei, non aduersor, modo ne tantum tribuat fidei, ut fides malam uitam defendat, aut (quæ formare debet) exterminet sacramenta.
At quum certam illam & indubitatam fidem exigit in suscipiente sacramentum, ego potius optandam

q̃s exigendam

q̃ exigendam puto. Nam & beatus Petrus, quũ ita populum hortaretur: pœnitentiam agite, & baptizetur unusquisq; uestrũ in nomine Iesu Christi in remissionem peccatorum uestrorũ, & accipietis donũ spiritus sancti, nõ dubito, quin paratus fuerit ad baptismum recipere totum populũ: nec tamen à toto populo repente exegisset illã summam certam, & indubitatam fidem Lutheri, quam nemo se satis sciret attigisse, sed promittebat ex ipso sacramento, omnibus, qui se dumtaxat offerrent, & cuperent, remissionem peccatorum, & gratiam. Nam magna quædã res est, certa & indubitata fides, neq; semper, neque cuiq; contigit, etiam ex his fortasse, qui sibi contigisse non dubitant. Ego profecto sperare non dubitem, quin Dei benignitas suis sacramentis assistat: & uisibilibus signis, inuisibilem infundat gratiam, & sacramenti sui feruore, teporẽ credentiũ adiuuet: multos per sacramenta consequi salutem, qui de sua fide non amplius polliceri possunt, q̃ potuit ille, qui dixit: Credo domine, adiuua incredulitatem meam. Qua in re, si cui alii præterq̃ aduersario, uidear nimium sacramento tribuere, sciat me nihil diffinire, nihil omnino statuere, quod præiudicet fidei, cui ego nihil derogo, sed ut solã fidem sine sacramento, non puto sufficere in eo, qui sacramenti compos esse potest: ita neq; sacramentũ sufficere sine fide, sed utrũq; oportere concurrere, & utriusq; robur cooperari, & tutius opinor, aliquid sacramento cõcedere, q̃ tantum dare

Fides & ratione & scripturis suffulta.

Marci. ix.

fidei

fidei, quantum donat Lutherus, qui sacramēto neq; gratiā relinquit, neq; efficaciam signi. Praeterea fidē ipsam nihil facit aliud, q̄s flagitiosae uitae patrociniū, quemadmodum ante uberius declarauimus. Quam rem quo magis astrueret, postq̄s sacramenta priuauit gratia, ecclesiā priuat & uotis omnibus, & legibus. Nec quicq̄s mouet illū, q deus ait, Vouete, & reddite. Sed de uotis nō dubito, quin exurgent ex his, quos ille uouistas uocat, & uotarios, qui pro sua professione respōdeāt. Nā illos ex ecclesia semel ferme prorsus eliminat uniuersos. De legibus uero, demiror hominem prae pudore potuisse tam absurda cogitare, quasi christiani peccare non possent, sed tam perfecta foret tanta multitudo credentiū, ut nihil decerni debeat, uel ad cultum dei, uel ad uitanda flagitia. Sed eadem opera, & eadem prudentia, tollit omnem potestatem, & authoritatem principum, & praelatorum. Nam quid faciet rex, aut praelatus, si neq; legem po test ponere, neq; positam exequi, sed populus absq; lege, uelut nauis absq; gubernaculo fluctuet. Vbi est ergo illud apostoli? Omnis creatura potestatibus sub limioribus subiecta sit. Vbi illud? Si male agis, regē time, nō sine causa gladium portat. Vbi illud? Obedite p̄positis uestris, siue regi quasi praecellenti, & quae sequuntur. Cur igitur, ait Paulus, bona est lex? Et alibi: Lex est uinculū perfectionis. Praeterea, cur ait Augustinus: Nō frustra sunt īstituta potestas regis, & cognitoris ius, ungula carnificis, arma militis, disciplina

Vouistae & uotarii.

De legibus

Lutherus christianis summā decernit licentiam.

Ro. xiii.

Ibidem.

Hebr. xiii.

I. Timot. i

Prouer. xiii.

Augustinus.

plina dominantis, seueritas etiam boni patris. Habet omnia ista modos suos, causas suas, rationes, utilitates, & hæc, quum timentur, & mali coercentur, & boni quieti inter malos uiuunt. Sed de regibus dicere supersedeo, ne uidear meam causam agere. Istud quæro, si nemo nec homo, nec āgelus potest super hominem Christianum legem ponere: cur tot leges ponit apostolus, & de legendis episcopis, & de uiduis, & uelandis fœminarū capitibus? cur statuit, ne fidelis coniux ab infideli discedat, nisi deseratur? Cur audet dicere: Cæteris dico ego, non dominus? Cur exercuit tantam potestatem, ut fornicarium satanæ iuberet tradi in interitū carnis? Cur Petrus Ananiam, & Saphiram simili pœna percussit, ꝙ è sua ipsorum pecunia paulum reseruassent sibi? Si multa statuebant apostoli, præter speciale præceptum domini, super Christianum populum, cur non idem propter populi commodum faciant hi, qui successerunt in apostolorum locum? Ambrosius Mediolanensis episcopus, uir sanctus, & nihil arrogans, iubere non dubitauit, ut per suam diocesim coniuges in quadragesima coniugalibus abstinerent amplexibus, & indignatur Lutherus, si romanus pontifex successor Petri, uicarius Christi, cui Christus uelut apostolorum principi tradidisse creditur claues ecclesiæ, ut cæteri per illum & intrarent, & pellerentur, ieiunium indicat aut preculas? Nam quod suadet, corpore parendum esse, animo retinendam libertatem, quis tam

I. Cor in. vii.

Ibidem.

Act. v

Ambrosius cōiuges ab āplexibus in quadragesima iussit abstinere.

cæcus

cæcus est, ut strophas istas non uideat? Cur ignem gerit, & aquam homo simplex & sanctulus? Cur iubet uelut apostoli uerbis hominum seruos non fieri, hominum statutis non subiici, & tamē parere iubet pontificis iniustæ tyrānidi? An apostolus hoc pacto prædicat? Reges nihil iuris habent in uos, iniustum feratis imperium. Domini ius non habent in uos, feratis iniustam seruitutem. Si Lutherus parendum esse non putet, cur parendum dicit? si parendū censet, cur ipse non paret? Cur homo uersipellis talibus ludit technis? Cur in pontificem, cui dicit obediendum esse, conuitiis insurgit? cur tumultum suscitat? Cur in illum concitat populos? cuius uel tyrannidem (ut uocat) fatetur esse ferendam. Profecto non ob aliud (opinor) quam ut fauorem sibi conciliet improborum, qui suorum scelerum impunitatē cuperent, & eum, qui pro libertate eorum iam decertat, caput ipsis instituerent, & ecclesiam Christi tā diu supra firmam petram fundatam demolirentur, & ecclesiam nouam ex improbis & flagitiosis conflatam erigerent, contra quam clamat propheta: Odiui ecclesiam malignantium, & cum impiis nō sedebo, & una cum illo nostra clamet ecclesia: Dirige me in ueritate tua, quia tu es deus saluator meus, & te sustinui tota die.

Quam dissidet Lutheri techna à simplicitate Pauli.

DE

DE POENITENTIA POENItet audire, quas nugas, quæ somnia, quã absurda, quã impia, q̃ sibi repugnantia deblateret. Primũ suo more, uelut nouũ proponit, quod omnibus est notissimũ, fidem habendam promissioni dei, qua promisit pœnitenti remissionem peccatorum, & iam insectatur ecclesiam, q̃ hanc fidem nõ doceat. Quis est obsecro, qui hortatur quenq̃ ad iustæ pœnitentiã, ut doleat, quod commisit, nec tamẽ speret remissionem? Quis doceret orandum pro uenia, nisi qui doceret promissam pœnitenti ueniam? Quid prædicatur sæpius, q̃ dei tam immensa clemẽtia, ut nulli quãtumuis scelerato se emendanti claudat misericordiam? Nemó ne, præter Lutherum legit unq̃: Quacũq̃ hora ingemuerit peccator, saluus erit? Nemo legit dimissam adulteram, ueniam prophetæ datam, non adulterii tantum, sed homicidii quoq̃, Paradisum latroni datum: & eo datum tẽpore, quo commissa prius flagitia nulla potuit satisfactione redimere? Tantum abest, ut hæc non doceatur fiducia consequendæ ueniæ (quam præteritã esse clamat Lutherus) ut potius in eam partẽ nimii sint, qui populos docent: ita per se libenter in hanc fiduciã præcipites, ut magis in alteram partẽ sint auocandi, qua contẽplentur seueram, atq̃ inflexibilem dei iustitiam. Decuplo enĩ plures inuenies; qui nimia peccẽt istius promissionis fiducia, q̃ desperatione remissionis

Lutheri mos notissima ceu ignota proponere.

Ezechie. xviii. Ioannis. viii. II. Regum Lucæ. xxiii

Populus nimis p̃ceps ĩ fiduciã consequẽdæ ueniæ.

nis obtinendæ. Desinat ergo Lutherus, eam rē pro noua nobis, & admiranda proponere, quam nemo non nouit. Desinat quiritari desuetam esse, qua nihil est usitatius.

DE CONTRITIONE.

OBLITERATIS, INQVIT, promissione & fide, uideamus, quid substituerunt in locum earum. Tres, inquit, partes dederunt pœnitentiæ: contritionem, confessionem, satisfactionem. Quas omnes tres ita tractat Lutherus, ut satis perspicuum faciat, nullam earū satis ei placere. Nā primum in contritione indignatur, & irā dei uocat insustentabilem, ꝙ attritioni fiat locus, & credatur deus in dolore non satis de se uehemēti per sacramētū supplere, quod deest homini. Videamus ergo q̄s ꝑclare tuetur, quod dicit, quid ipse contra statuat. Magnam rem docet esse contritionē, nec facile parabilē. Iubet omnes habere pro certo, & indubitate credere, propter uerbum promissionis, omnia sibi peccata esse dimissa, & à deo se solutos in cœlo, postq̄ per os hominis soluti sunt in terra. Qua in re ipsius assertio uel in idē recidet, quod reprehendit, uel multo magis erit absurda. Nā deus aut his dūtaxat per pœnitentiam promisit peccata remittere, qui quantū peccati moles exigit, ante conteruntur, aut his etiam qui minus, aut deniq; remittit & illis, qui nihil cōteruntur omnino, si non promisit, nisi (quantū poscat peccati magnitudo) contritis, non potest Lutherus,

Lutheri uerba.

Luthero nimiū displicet attritio

Lutheri uerba.

Lutherus undequaq; cōstrictus.

(quod

(quod omnes iubet)certus esse, & indubius se esse solutum. Nam quomodo scire se potest obtinere promissum, qui se scire non potest satis esse contritum? Nemo enim nouit mortalium omnium, quantum contritionis exigat mortale peccatum. Quod si ueniã promisit deus parũ (pro sceleris mole) contritis, tunc promisit his, quos isti uocãt attritos, & iam cũ his cõsentit Lutherus, quos repræhendit. At si promisit deus nihil omnino dolentibus, magis promisit attritis, hoc est utcunq; dolentibus. Quamobrem, si tantũ contritionem admittit, hoc est sufficientem dolorẽ, nemo certus esse potest se esse absolutũ, & sic Luthero perierit, aut falsa fuerit, & erronea absolutionis certa illa, & indubitata fiducia. Sin ei dicat, cuius alioqui tepido ac remisso dolori peccata non remitterentur, per pœnitentiæ sacramentum remitti omnia, fatenti se peccatorem, & petenti ueniam, & per os fratris obtinenti: quid dicit aliud q̃ sentiunt illi quos insectatur? Qui dicunt ex attritione per sacramentũ superueniẽs fieri contritionem: sacramentũ enim supplere, quod deest homini. Aut ergo falsa est positio Lutheri, certum esse hominem de absolutione, aut uelit nolit, admittendum est ei, si non uerbum attritionis, certe res, quam isti uerbo designant, quam si concesserit (concedet autem, nisi uelit de sua sententia discedere) hominis est intẽpestiue nugantis, re cõcessa contendere de uocabulo.

Lutherus ĩ labyrinto.

RVRSVS magnificis uerbis totã inuadit ecclesiã,

tanq̃

tanq̃ peruerse doceat contritionē, dum ex peccatorū collectu, & conspectu docemur parare contritionē, quum prius doceri deberemus (ut ait ille) principia & causas contritionis, nempe diuinæ cōminationis, & promissionis īmobilē ueritatē, quasi nō talia passim dicantur apud populū, prolatis etiā in eandē sententiam locis multis e scriptura sacra, neq; minus minacibus, neq; minus consolantibus, additis p̄terea causis in procurandā cōtritionē, neq; minus efficacibus (q̃ sunt istæ, quas Lutherus exigit) & lōge sanctioribus. Nā hæ causæ nihil fere proponunt, p̄ter metū pœnæ, & spem p̄mii, quæ cōuersio ad deū non tam grata est, ac si quis conuertatur amore, hoc fiet, si nō ista quisq; tantū proponet sibi, quæ Lutherus affert, cōminationē dei, & remissionis promissionē: sed illa ēt, quæ docent hi, quos Lutherus tanq̃ nihil docētes irridet, nēpe dei in se benignitatē, & toties in nihil bene merētē, in toties merētē male, ampliter collata beneficia. His enim rebus sibi à se propositis, adducetur peccator, ut plus doleat offensum tam piū patrem, q̃ tam potentē dominū, & minus pœnā suā timeat, q̃ irā dei, nec tā cœlū cupiat, q̃ fauorē dei. Hæc consideratio bonitatis diuinæ format cōtritionē (An nescis homo inquit apostolus, q̃ dei benignitas ad pœnitētiā te inuitat?) & format ut dixi sanctiorē, quā sit hæc, quam ex metu pœne, & spe remissionis format Lutherus, qui neminem iactat illa docere, præter se, quum omnes & eadē doceant, & meliora.

Iustiores cōtritionis causæ quā quas affert Lutherus.

Ro. ii.

Arrogantia Lutheri.

Confessionem

CONFESSIONEM ita tractat:ut in publicis criminibus,quæ sine confessione nota sunt toti populo,confessionē exigat ubi minus est opus. Occultorum uero cōfessionē ita uersat lubricus, ut quū non reiiciat prorsus,tamē relinquat incertum,an pro re iussa,& demandata recipiat. Nam è scripturis eam negat probari,tamen placere sibi dicit, & utilē esse, ac necessariā,nec tamē dicit omnibus,sed ad pacādas duntaxat afflictas conscientias (opinor) significans, ꝙ si quis habeat conscientiam suæ similē,quæ uel de sua sanctitate secura sit,uel de uerbo promissionis diuinæ certa sit,ei nō sit opus occultorum cōfessione. Alioqui si quis meticulosus sit,ad pacandam conscientiam confitendum esse. Quamobrem, quoniā tā dubie uerba sua suspēdit,mihi uisum est afferre quædam,quæ de necessitate confessionis loquuntur apertius. Et quia ex scripturis haberi negat occultorū cōfessionem,primo loco proponā eum locū ex ecclesiastico,qui non soli mihi uidetur,omnes tres pœnitentiæ partes complecti: Fili,inquit,in tua infirmitate ne despicias teipsum,sed adora dominū,& ipse curabit te,auerte te à delicto,& dirige manus,& ab omni delicto munda cor tuum. Curat enim deus,dū soluit in cœlo,quod sacerdos soluit ī terra:dirigimus manus in satisfactione,auertimus à delicto per cōtritionē,cor uero à delicto in confessione mundamus, iuxta illud prophetæ: Effundite coram illo corda

Ecclesi. xxxviii.

Psal. lxi.

uestra.

uestrà. Tres pœnitentiæ partes complectitur & Chrysostomus, quum ait: Perfecta pœnitentia cogit peccatorem omnia libenter sufferre. & infra: In corde eius contritio, in ore eius confessio, in opere tota humilitas: hæc est fructifera pœnitentia. pro confessione facit & illud: Cognosce uultum pecoris tui. Quomodo enim potest cognoscere, si non indicetur? Quid eo manifestius, quod legitur Numeri capite v? Loquutus est dominus ad Mosen, dicens: Loquere ad filios Israel: Vir, siue mulier, quum fecerit ex omnibus peccatis, quæ solent hominibus accidere, & per negligentiam transgressi fuerint mandatum domini, atque deliquerint, confitebūtur peccatum suum. Huc & illud pertinet, quod in lege ueteri Iudæorum, quibus omnia contingebant in figura: populus infectus lepra iussus est se sacerdotibus ostendere. nam si deus ideo scripsit in lege: Non alligabis os boui triturāti, ut nos admoneret æquum esse, ut qui altari seruit, de altari uiueret, quēadmodum declarat Apostolus, qui illud ait in lege scriptum, nō propter boues, sed propter homines. Nunquid de bobus (inquit) cura est deo? Non est cur quisquam dubitet per lepram illam corpoream in lege carnali significatū esse peccatum in lege spirituali: in quam intelligentiam ut nos paulatim duceret Christus, ait leprosis (quos dum irent non à corporis tantum, sed ab animæ quoque lepra mundauit): Ite (inquit) ostendite uos sacerdotibus. Iam illud diui Iacobi: Confitemini alterutrum peccata

Chrysostomus. Prouerb. xxvii. Numeri quinto. Leuitici xiii. Deutero. xxv. I. Co. ix. Iacobi v.

cata uestra: etiam si non nesciam alios alio trahere. Mihi certe (nec soli) uidetur de sacramētali confessione mandatum. An nō illud quoqꝫ facit aperte pro

Esaie.xliii. confessione, quod per Esaiam ait dominus? Tu dic iniquitates tuas, ut iustificeris. Quòd si quid ualere debet auctoritas sanctorum patrum, ualere debet in

Ambrosius primis quod ait beatus Ambrosius: Nō potest quisqꝫ iustificari à peccato, nisi peccatum ipsum fuerit confessus. Quid dici potest apertius? Praeterea Ioannes

Chrysostomus. Chrysostomus: Non potest (inquit) gratiam dei accipere, nisi purgatus fuerit ab omni peccato per con-

Augustinus. fessionem Deniqꝫ beatus Augustinus: Agite poenitentiam, qualis agitur in ecclesia: nemo dicat sibi occulte ago, quia apud deū ago. Ergo sine causa dictū

Matthaei xviii. est: Quae solueritis super terram. ergo sine causa claues

Matthaei xvi. datae sunt. Verū de cōfessione si uerbum nullū neqꝫ nominatim, neqꝫ in figura legeretur, neqꝫ quicqꝫ à sanctis patribus diceretur, tamen quum uideam totum populum tot saeculis peccata sua patefacere sacerdotibus, quum ex ea re tam assidue uideam tantum boni prouētum, tam nihil enatum mali, aliud neqꝫ credere, neqꝫ cogitare possem, quàm eā rem non hu

solida confirmatio cō fessiōis clancularie. mano consilio, sed diuino plane mandato & constitutam esse, & conseruatam. Neqꝫ enim ulla humana auctoritate populus unqꝫ potuisset adduci, ut occultissima scelera, quorum tacitam conscientiam horrebant, quae ne prodirent in lucē, tanti referebat ipsorum in alienas aures (qui posset quū uellet prodere)

tanto

tanto cum pudore, tanto cum periculo, tam incon-
stanter effunderent. Neq; fieri potuisse, quum tam numerosi presbyteri boni, mali q; promiscue confessiones audiãt, ut audita continerent, etiam hi, qui alias nihil continent, nisi deus ipse, qui sacramẽtum instituit, rem tam salubrẽ speciali gratia defenderet. Mihi ergo quicquid ait Lutherus, non ex aliqua populi cõsuetudine, nec ex institutione patrum, sed ab ipso deo uidetur instituta, & præseruata confessio.

Argumentum nõ improbabile.

IAM QVOD LVTHERVS RESERUATIONES peccatorum damnat, per quas interdicitur, ne quilibet sacerdos remittat omnia, sed quædam episcopi requirant manum, quædã etiam papæ, istuc spectat, quòd homo popularis sic exæquat omnia, ut summi pontificis odio, pontifices omnes in classem cogat infirmorum sacerdotum: tam cæcus odio, ut iurisdictionem non discernat ab ordine, immo uero multo adhuc cæcior, ut qui nec ordinem uideat ullum, sed omnia plane permisceat, & confundat horrore, sacerdotés q; ipsos prorsus in laicorum classem redigat. Quum deus ecclesiam hanc militantem ad exemplar triumphantis effinxerit, cur tot gradus, tot ordines legens illic, nullum gradum, nullum ordinem, nullum prorsus discrimen admittit hic? Quorsum igitur tam multa scripsit apostolus de episcopis, si nihil iuris in gregem suum plus quàm sacerdotes reliqui, nihil plus quàm laicus quiuis haberet episcopus? Sed de laicis dicemus postea, interim de sacerdote

Lutherus omnia confundit.

dote

Ratio aduersus Lutherũ pro episcoporum auctoritate, ut reseruent peccata.

dote dicemus. Sacerdos quilibet ordinẽ quidem habet, sed auctoritatem iudicandi non habet (quæ res ad absoluentem pertinet) prius quàm ei gregis alicuius cura committitur, idoneus tamen ante reputatur, cui cura tuto possit committi. Episcopus ergo qui curam habet totius diocesis, si cui sacerdoti partem quampiam suæ curæ commiserit, an nõ ipsa ratio docet hunc non amplius aut ligare posse, aut soluere, nisi quatenus ille permiserit, sine cuius mandato nihil omnino in illius populo uel ligare quenq̃, uel soluere potuisset? Quippe quod nec ipsi licebat episcopo in aliena diocesi. Quid ergo miri est, si quædam sibi reseruat episcopus, quorũ curam putat esse maiorem, quàm ut cuilibet possit (etiam non imperito) committi? Quod quum tot sæculis obseruatum sit, ne populus, nimis facili proposita remissionis facultate, procliuius in scelera prolaberetur, Lutherus nunc demum, ne quisq̃ difficultate pœnitentiæ deterreretur à peccãdo, quidlibet iubet permitti cuilibet non sacerdoti modo, sed etiam laico, in tantum progressus ineptiæ, ut quum uulgo mulieres male audiant, quasi parum probe taceant, siquid audierint secretius ille, mulieres etiam uelit uiris esse à confessionibus. At mulierem quum docere non permittat apostolus, non eliget (opinor) in sacerdotem Lutherus, qui (nisi prædicantem) negat ferme quenq̃ esse sacerdotem. At sacerdoti tantum confitendum esse, (nisi necessitas ingruat) sanctorum patrum declarat sententia.

Lutherus etiam mulieribus auctoritatem permittit audiẽdi cõfessiones. I. Timot. ii.

sententia. Veniat(inquit) Augustinus ad antistites, per quos illi claues ministrantur ecclesiæ. non dicit ueniat ad laicos, ueniat ad mulieres. item alibi dicit apertius: Quem pœnitet, omnino pœniteat, & dolorem lachrymis ostendat, repræsentet uitam suam deo per sacerdotem, præueniat iudicium dei per confessionem: præcepit enim dominus mundandis, ut ostenderent ora sacerdotibus, docens corporali præsentia confitenda peccata. item Leo Papa: Christus hanc præpositis ecclesiæ tradidit potestatem, ut confitentibus pœnitentiæ satisfactionem darent. Deniq; uenerabilis Beda: Coæqualibus quotidiana, & leuia, grauiora uero sacerdotibus pandamus, & quanto iusserit tempore, purgare curemus, quia sine confessione peccata nequeunt dimitti. Præterea quid prodesset confessio, nisi per claues ecclesiæ sequeretur absolutio? At hoc ius (inquit Ambrosius) solis permissum est sacerdotibus: quod quomodo uelit intelligi, declarat alibi, quum dicit: Verbum dei dimittit peccata, sacerdos est iudex. alio item loco scribit Augustinus apertissime: Frustrat claues ecclesiæ, qui sine sacerdotis arbitrio pœnitētiam agit. Nunc igitur iudicet quisq;, quàm uere sentit Lutherus, qui contra sanctorum omnium sententiam claues ecclesiæ trahit ad laicos, trahit ad mulieres, & ait uerba Christi: Quæcunque ligaueritis, & cætera, non sacerdotibus tantum, sed omnibus dicta fidelibus. M. Aemilius Scaurus uir clarissimus, & exploratæ probitatis, Ro-

Patrum autoritas aduersus Lutherum.
Augustinus.
Luc. xvii.
Leo Papa.
Beda.
Ambrosius
Augustinus.
M. Aemilius Scaurus.

mæ quum à Vario Sucronensi homine parum synceero accusaretur apud populum, & accusator oratione longa perorasset, ille breuiter & sua, & populi fretus conscientia, non dignatus oratione contendere, Quirites (inquit) Varius Sucronensis ait, Aemilius Scaurus negat, utri potius credendum censetis? Quibus uerbis applaudente populo, uir honoratus hominis nihili futilē accusationem elusit. Quæ percontatio non illic magis mihi uisa est, quàm in præsente quæstione congruere: nam uerba Christi de clauibus laicis dicta, Lutherus ait, Augustinus negat: utri magis credendum esse censetis? Lutherus ait, negat Beda, utri magis credendum censetis? Lutherus ait, negat Ambrosius, utri magis credendum censetis? Deniqꝫ Lutherus ait, tota negat ecclesia, utri magis censetis esse credendum? At siquis adeo desipiat, ut auctore Luthero, mulieri quoque putet esse confitendum, huic nō inutile fortasse fuerit illud alterum Lutheri dogma suscipere, quo suadet non adhibendum multum studii ad recogitanda peccata. Non expedit profecto nimis anxie multa reuocare in memoriā, ut omnia in eius infundas aurem, quæ peruiam, & patulam uiā ab auribus habet ad linguam. Alioqui quum res fieri potest absqꝫ tali periculo, nō dubitem Lutheri consilio exēplum prophetæ præponere, qui dicit: Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine. omnes (inquit) annos meos, sed in amaritudine. Talis enim confessio nō solum præterita pec

Cede patribus Luthere.

Mulieres, quas Lutherus statuit à confessionibus, rimarū sunt plenæ.

Esaiæ xxxviii.

cata

cata diluit, sed nouam etiam parit ubertim gratiam, iuxta illud Ambrosii: Fidelior factus est Petrus, post quam fidem se perdidisse defleuit, atque ideo maiorem gratiam reperit, quàm amisit. quem sequutus Gregorius: Fit (inquit) plærunque gratior deo, amore ardens uita post culpam, quàm in securitate torpens innocentia. Nam quum Lutherus ociosos homines appellet, qui censuerunt confitendas peccatorum circunstantias, Augustinus longe censet aliter. Consyderet (inquit Augustinus) qualitatē criminis in loco, in tempore, in perseuerantia, in uarietate personæ, & quali hoc fecerit tentatione, an ipsius uitii multiplici executione. Oportet enim pœnitere fornicantem secundum excellentiam sui status, uel officii, & secundum modum meretricis, & modū operis sui, & qualiter turpitudinē peregit, si in loco sacrato, si in tempore orationi constituto, ut sunt festiuitates, & tempora ieiunii. Consyderet quantum perseuerauerit, & doleat, quàm perseueranter peccauerit, & quanta uictus fuerit oppugnatione. Sunt enim qui nō solum non uincuntur, sed etiam ultro se peccato offerunt, nec expectant tentationem, sed præueniunt uoluptatem. & pertractet secum quàm multiplici actione uitii, quàm delectabiliter peccauit. Omnis ista uarietas confitenda est, & deflenda, ut quū cognouerit quod peccatum est, cito inueniat deum sibi propitium. in cognoscendo augmentum peccati, inueniat se cuius ætatis fuerit, cuius sapientiæ, & ordinis. Immoretur

Ambrosius

Gregorius.

Augustinus.

Confitēdæ peccatorū circunstantiæ.

in

in singulis istis, & sentiat modum criminis, purgans lachrymis omnem qualitatem uitii. Hactenus Augustinus, quo uno haud scio an reperiat quenq; Lutherus ex his, quos ociosos uocat, qui diligētius enumerarit peccatorum circunstantias, ne putet Lutherus circunstantiarum nihil quicq; ad confessionem pertinere: Quòd si eiusdem peccati uariæ circunstantiæ sint, quoad possumus in memoriam reuocandæ, quanto magis grauia, & diuersa crimina colligenda sunt, & diligenter excutienda conscientia, ut si fieri possit, nullū nobis patiamur excidere? Nam quod Lutherus uelut acutissimum telum coniicit, neminem posse omnia peccata confiteri, propterea quòd nemo potest omnium recordari, telum est obtusissimum: Quis enim nescit neminem, qui dixit omnia peccata confitenda fuisse, tam stolidum ut senserit etiam illa sacerdoti narranda in aurem, quæ confitenti non uenissent in mentem?

DE SATISFACTIONE.

Lutherus tam uerborum prodigus, ut malit multis uerbis nihil dicere, q; tacere.

De satisfactione nescio an satisfaciat aliis, mihi profecto uidetur potius, quàm taceret, maluisse multis uerbis nihil dicere. Nam primum quod ait ecclesiam sic docere satisfactionem, ut populus ueram satisfactionem non intelligat unquam, quæ est innouatio uitæ, quis non uidet meram esse calumniam? Quis Lutherum docuit ecclesiam non docere, innouandam esse uitam? Totam

non

non peragrauit ecclesiam, nõ omnibus interfuit con fessionibus, ut hanc audiret inscitiam sacerdotum. Necesse est ergo aut spiritum sanctum habeat in sinu, aut dæmonem aliquem in pectore, qui istud ei inspirauerit. sed quisquis hic spiritus fuit, bonus esse non potuit, qui falsitatem docuit: sed spiritus ille de quo dictum est: Diabolus mendax est, & pater eius. Nam nemo nescit falsum esse, quod Lutherus affert pro uero. Quis enim unquam adeo stipes fuit, ut sic indiceret opera satisfactoria pro præteritis, ut indulgeret futura? Quis non assidue, quũ absoluit, illa Christi uerba succinit: Vade, & noli amplius peccare? & illud Pauli: Sicut exhibuistis membra uestra seruire immunditiæ, & iniquitati, ad iniquitatem, ita nunc exhibete membra uestra seruire iustitiæ in sanctificationem. Quis nõ legit illud Gregorii? Pœnitentiam quippe agere digne nõ possumus, nisi modum quoq; eiusdem pœnitentiæ cognoscamus. Pœnitentiam quippe agere, est & perpetrata mala plangere, & plangenda non perpetrare: nam qui sic alia deplorat, ut iterum alia committat, adhuc pœnitentiã agere ignorat, aut dissimulat. Quid enim prodest, si peccata luxuriæ quis defleat, & tamen adhuc auaritiæ æstibus anhelat? Quòd si nihil horũ diceretur, tamen quum sacerdos indicit pœnitentiam pro commissis, ipsa re docet non esse rursus committenda, quæ rursus sint punienda. Lutherum ergo manifeste liquet nihil habere pensi quid dicat, modo uerborum effutiat aliquid,

Lutheri spiritus, qui illum secretorum admoneat.

Io. viii.

Aperta calumnia Lutheri.

Io. viii.

Ro. vi.

Gregorius.

quid, quo calumnietur ecclesiam : quæ res maxime semper patet, ubicūqȝ uelit in re maximi momēti, maxima uoce declamat, quemadmodum in his uerbis facit : Quæ monstra tibi debemus Romana sedes, & tuis homicidis legibus, & ritibus, quibus mūdum totū eo perdidisti, ut arbitrentur sese posse Deo per opera pro peccatis satisfacere, cui sola fide cordis contriti satisfit, quam tu his tumultibus non solum taceri facis, sed opprimis etiam tantum, ut habeat sanguissuga tua insatiabilis, quibus dicat affer, affer, & peccata uendat ? Quis non arbitretur, quum hæc uerba legat tam atrocia, tam tragica, Lutherum in sede Romana deprehendisse ingentia, & abominanda portenta ? At siquis omnia pensiculet diligentius, uidebit parturiente monte, natum ridiculum murem: nam primum quàm ridiculum est illud, quod exclamat in Romanam sedem ? quasi Romæ tantum, & non per omnem totius orbis ecclesiam exigerentur opera satisfactionis, & iniungatur pœnitentia : aut quasi leges, quas ille uocat homicidas, non sint editæ pleræqȝ à sanctissimis olim patribus, & publico christianorum consensu in synodis, ac generalibus conciliis. Deinde quum dicit, quod per opera non satisfit deo, sed sola fide, si sentit, quòd non per sola opera sine fide, stulte bacchatur in sedē Romanam, in qua nemo fuit unqȝ tam stultus, qui diceret opera sine fide satisfacere, quū nemo nesciat illud Pauli : Quod nō est ex fide, peccatum est. Sin opera sentit super-

flua,

Lutheri uerba.

Ro. xiiii.

flua, & fidem solam sufficere, qualiacūq; sint opera, tum dicit aliquid, & uere dissentit à sede Romana, quæ credit diuo Iacobo, ꝙ fides sine operibus mortua est. Videtis igitur quàm inepte se commouet Lutherus, qui sic inuehitur in Romanam sedem, ut semet interea uel stultitiæ retibus, uel impietatis inuoluat. Quanq̃ profecto propinquius opinor uero Lutherum sentire, fidem semper absq; operibus bonis satis esse ad salutem: nam id illum sentire, tum ex aliis locis multis euidēter liquet, tum ex eo, quod dicit: Opera deus nihil curat, nec eis indiget: indiget autem, ut uerax in suis promissis à nobis habeatur. Quibus uerbis quid senserit Lutherus, uiderit ipse: ego certe deum credo & fidem nostram, & opera nostra curare, & neq; operibus nostris egere, neq; fide: nam ut bonorum nostrorum nō eget, qui deus est, ita curam habet omnium, quæ faciūt homines, qui aliud ab his fieri uetat, aliud iubet, sine cuius cura, ne unus quidem passer cadit super terram, quorum duo ueneunt dipondio. Sed quia uidetur Lutherus eo uergere, ut pœnitens tantum ingrediatur nouam uitam, ac negligat à sacerdote pro commissorum satisfactione suscipere pœnitētiam, audiamus quid in hac quoque parte scribat sanctissimus Augustinus: Nō sufficit (inquit) mores in melius commutare, & à præteritis malis recedere, nisi etiam de his, quæ facta sunt, satisfaciat domino per pœnitētiæ dolorem, per humilitatis gemitum, per contriti cordis sacrificium,

Iac. ii.

Verba Lutheri.

Deum curare opera nostra.

Luc. xii.

Augustinus.

cium, cooperātibus eleemosynis, & ieiuniis. & alibi: Ponat se pœnitēs (inquit) omnino in iudicio, & potestate sacerdotis, nihil sui reseruans sibi, ut omnia, eo iubente, paratus sit facere pro recipiēda uita animæ, quæ faceret pro uitanda corporis morte. item alibi: Ligant quoq; (inquit) sacerdotes, dum satisfactionem pœnitentiæ confitētibus imponunt: soluunt quum de ea aliquid dimittunt: opus enim iustitiæ exercent in peccatores, quum eos iusta pœna ligant, opus misericordiæ, quum de ea aliquid relaxant. Satis igitur aperte me docuisse confido, quàm temere calūniatur ecclesiam, & per omnem pœnitentiæ partem quàm inepta, quàm impia, & quàm absurda contra sanctos patres, contra scripturam sacram, contra publicam ecclesiæ fidem, contra tot ætatum, tot populorum consensum, contra sensum ferme communē constituat: quibus tamen ille non est contentus, sed quum diu fassus esset pœnitentiam esse sacramentum, tandem in fine totius libri pœnitere cœpit eum, quòd quicq; omnino liber haberet ueri, eó q; mutata (quod solet) in deterius sententia, pœnitētiam prorsus negat esse sacramentum. At idem ante fatetur se nō dubitare, quin quicūq; coram quouis priuatim fratre, uel spōte confessus, uel correptus ueniā petierit, & emendauerit, ab omnibus occultis absolutus sit. Si ita sentit (quanq; falsum in hoc sentit, quod ait coram quouis priuatim fratre, & in hoc item, quod nihil interesse censet, an confiteatur ultro, an correptus petat ueniam)

Satisfactionem pœnitētiæ necessariam esse confitentibus.

Lutheri inconstātia.

tamen

tamen si pœnitentiā etiam talem censet esse tam uti lem, cur pœnitentiam eximit è numero sacramēto- rum? Non ob aliud omnino, quàm ut haberetur in minore precio, & uiduata nomine sacramenti (quod apud christianos est in ueneratione) uilesceret. Quam in rem nō alium reperit prætextum, q̄s ꝙ pœnitētia nō habeat signum uisibile, quasi uel exterior pœni- tentia, uel ille ipse corporeus actus, & gestus, quo sa- cerdos absoluit pœnitentē, signum esse nō possit spi ritalis gratiæ, quā pœnitens consequitur remissionē. Sed ut aliquando finē loquēdi faciam de pœnitētia, utinam aliquādo pœniteat ipsum tam male tractatæ pœnitētiæ: & cuius omnes partes conatur euertere, sa lubriter olim partes omnes adimpleat, conteratur de malitia, publice confiteatur errores, & ecclesiæ, quam tot blasphemiis offendit, iudicio se subiiciens, quic- quid ante commisit, quanta maxima potest (nam di gna profecto nō potest) satisfactione recompenset.

DE CONFIRMATIONE.

CONFIRMATIONEM adeo non recipit pro sacramento, ut etiam mirari se di cat, quid ecclesiæ in mentem uenerit, ut con firmationem faceret sacramentum, & in re tam sacra ludit, & nugatur homo nugacissimus, quærens cur non ex pane quoqꝫ faciant sacramenta tria, quum ansas quasdam habeant ex scripturis. Ideo non facit ecclesia, quia non apprehendit ansam ex qualibus- *Lutheri nugacitas.*

cunqꝫ

cunq; scripturæ uerbis alia condēdi sacramēta, quàm quæ Christus instituit, & suo sanctificauit sanguine, quemadmodum è diuerso nullum eorum omittit, quæ à Christo, & apostolis per manus deinceps tradita sunt, etiā si nusq; quicq; de eis scriberetur: nam quod ait confirmationem nullam operari salutem, nulla fulciri promissione Christi, hoc dicit tantum, neq; probat quicquam, duntaxat negat omnia. At quum loca quædam Lutherus ipse commemorat, è quibus (quanq; id Lutherus irridet) habere non absurde potuerit sacramētum confirmationis initium; cur tam maligne de tota iudicat ecclesia, quasi temere sacramentum suscipiat, propterea q; in illis locis nullum legit uerbum promissionis? quasi nihil omnino promiserit, dixerit, fecerit Christus, quod nō complectantur euangelistæ. Hac ratione si tantum Ioannis extaret euangelium, negaret institutionem sacramēti in cœna domini, de qua institutione nihil omnino perscribit Ioannes, qui eodem dei consilio nō tetigit istud, quo multa alia præterierunt omnes, quæ fecit Iesus: quæ (ut inquit euangelista) non sunt scripta in libro hoc, & quæ totus mundus non posset capere. Ex quibus nōnulla per apostolorum ora fidelibus patefacta sunt, & perpetua deinceps ecclesiæ catholicæ fide conseruata: cui quare non debeas de quibusdam credere (quanq; nō legantur in euangeliis) quum (ut Augustinus ait) nisi tradente ecclesia scire nō posses, quæ sint euangelia? Quorum si nullū unq; scriptum

Luthero perpetuus mos.

Efficax ratio aduersus Lutherum quòd recipi oporteat ēt quæ nusq; sūt scripta. Io. ultimo

esset,

esset, maneret tamen euangelium scriptum in cordibus fidelium, quod antiquius fuit omnium euangelistarum codicibus, manerent sacramēta, quæ & ipsa nō dubito, euangelistarum libris esse omnibus antiquiora, ne putet Lutherus efficax argumētum esse, frustra suscepti sacramēti, si non reperiat institutum in euāgeliis. Alioqui si nihil omnino recipiat, quod non tam aperte legat in euangelio, ut tergiuersandi nō sit locus, quomodo credit (si modo credit, qui fere nihil credit) perpetuam Mariæ uirginitatem? De qua adeo nihil inuenit in scripturis, ut Heluidius non aliunde, quàm ex scripturarum uerbis arripuerit ansam decernendi contrarium. Nec aliud opponitur illi, q̄ totius ecclesiæ fides, quæ nusq̄ maior est, aut fortior, quàm in sacramētis. Ego certe neminem esse puto, qui scintillam ullā habeat fidei, cui persuaderi possit, quòd Christus, qui pro Petro orauit, ne fides eius deficeret, qui ecclesiam suam supra firmam petram collocauit, pateretur eam tot sæculis uniuersam corporalium rerum signis inanibus, erronea fiducia uelut diuinis sacramētis obstringi. Si nusq̄ inde quicq̄ legeretur, illi tamen uerbo mentē domini poterant enarrasse, qui præsentes uersati sunt cum eo, de quibus ait ipse: Vos testes estis, qui mecum ab initio fuistis. Docere poterat quid debebat fieri, paracletus ipse, de quo dixit Christus: Quum autē uenerit paracletus, quem ego mittam uobis à patre meo, spiritus ueritatis, qui à patre procedit, ille testimonium perhibebit de

Et hic locus fortiter premit Lutherū, ut ueneretur ecclesiæ traditiones nō scriptas.

Luc. xxii.
Matth. vii.
Ioan. xv.
Eodem.
Ioan. xvi.

de me. & rursus: Quum uenerit ille, qui est spiritus ueritatis, ducet uos in omnem ueritatem: non enim loquetur à semetipso, sed quæcunque audierit, loquetur: & quæ futura sunt, annunciabit uobis. Ecclesia ergo quum tot, & tales habuerit præceptores, tot uiuos euangelistas, & spiritum illum, qui ueritatē inspirat, credetur temere instituisse sacramentum, & spem in signo collocare nihili? Non credetur potius ab apostolis, non credetur potius à spiritu sancto didicisse? Certe siquis nomen huius sacramenti, siquis ministrum, siquis uirtutē, quam spondet, æstimet, uidebit rem non esse talem, quam temere credatur ecclesia suscepisse. A chrismate enim (ut inquit Hugo de sancto Victore) Christus dicitur: à Christo, christianus: cuius ex quo nomen, omnes communicare cœperunt, omnes unctionem accipere debuerūt, quia in Christo omnes electum genus sumus, & regale sacerdotium. Nec ungimur excepta necessitate, nisi per episcopos, ut christianum consignent, & spiritum paracletum tradant, quemadmodum idem ait Hugo, sicut in primitiua ecclesia, spiritū sanctum per impositionem manuum dandi soli apostoli potestatem habuisse leguntur. Fructum quoque sacramēti idem doctor declarat: Sicut (inquit) in baptismo remissio peccatorum accipitur, ita per manus impositionem spiritus paracletus datur. Illic gratia tribuitur ad remissionem peccatorum, hic gratia datur ad confirmationem. Quid autem prodest si à lapsu erigeris, nisi

Hugo de s. Victore.

De cōsecratione d. v. cap. De his In actis apostolicis.

Fructus sacramēti cōfirmationis

ad

ad ſtandum confirmeris ? hactenus Hugo, cui recta quoq; conſentit ratio. Quemadmodum enim in uita corporali præter generationem, per quam uitam conſequimur, alia requiritur actio, per quam & creſcimus, & ad perfectionē uirtutis perducimur, ita in ſpiritali uita, quæ per generationē baptiſmatis acquiritur, opus eſt ſacramento confirmationis, per quam uita ſpiritualis ad perfectam uirtutem perducitur: & ſpiritus ſanctus datur ad perfectum robur. Et præter ſacramentum baptiſmi, quod adiuuat ad credēdum, confirmatio prodeſt in adiutoriū fortitudinis ad audacter confitendum. Ad hoc enim ordinatur, ut homo coram perſecutore fidem confiteatur audacter. & hoc eſt, quod ait Melchiades: In baptiſmo regeneramur ad uitam, poſt baptiſma confirmamur ad pugnam. nam confirmatio ad huius mundi agones armat, & inſtruit.

Ratio inſti tuti ſacramenti confirmationis

De cōſecratiōe. d. v. ſpiritus ſanctus.

DENIQVE ut Lutherus intelligat hoc ſacramentum neque nouum eſſe, neque inane figmentum, ſed adeo non uacare gratia, ut ſpiritum etiam gratiæ conferat, ac ueritatis, afferemus in mediū quid beatus Hieronymus de confirmationis ſacramento ſcripſerit. ait enim: Epiſcopus ſi imponit manum, his imponit, qui recta fide baptizati ſunt: qui in patre, & filio, & ſpiritu ſancto, tres perſonas, & unam ſubſtantiam crediderunt. Arrianus uero, quum nihil aliud crediderit (claudite quæſo aures, qui audituri eſtis, ne tantæ impietatis uocibus polluamini) niſi in

Aduerſus luciferianos

n patre

patre solo uero deo, & in Iesu Christo saluatore crea tura, & in spiritu sancto utriusque seruo, quomodo spiritum sanctum ab ecclesia recipiet, qui nec dum remissionem peccatorum consequutus est? Spiritus quippe sanctus nisi mundam fidem non incolit, nec habitator eius templi efficitur, quod antistitem non habet ueram fidem. Quòd si hoc loco quæras, quare in ecclesia baptizatus, nisi per manus episcopi nō ac cipiat spiritum sanctum, disce hanc obseruationē ex ea auctoritate descēdere, quòd post ascensum domini spiritus sanctus ad apostolos descendit, & multis in locis idem factitatum reperimus. hactenus Hierony= mus. Cuius sententiæ, cum alia multa scripturæ loca subscribunt, tum ille multo clarissime, qui in actis apostolorum declarat, quòd populus, qui ante bapti zatus est in Samaria, descēdentibus ad eos Petro, ac Ioanne, ac manus eis imponētibus, accepit spiritum sanctum. Demiror igitur, quid in mentem Luthero uenerit, ut confirmationem pro ritu tantum, ac cæ= remonia contendat habendam, pro sacramento ue= ro neget: quæ non solum sanctorum testimonio do ctorum, & totius ecclesiæ fide, sed etiā sacræ scripturæ clarissimis locis ostenditur, uisibili signo manus pon tificiæ non gratiam tantum, sed & ipsum gratiæ spi= ritum conferre. Definat ergo Lutherus confirmatio= nis sacramentum contemnere, quod ministri digni= tas, ecclesiæ auctoritas, & ipsius sacramenti commen dat utilitas.

Cur soli epi baptizatis manus im ponunt, ut accipiāt spi ritum san= ctum.

Actorum viii.

DE

DE SACRAMENTO MATRIMONII.

MATRIMONIVM sacramentorum omnium primum inter primos homines celebratum, primo Christi miraculo cohonestatum, quod propter sacramẽti nomen, ipsum tandiu tam religiose cultum est, Lutherus nũc demum (ne coniugalem fidem tanti quisquam putet imposterum) negat esse sacramẽtum ullum. Et quum alia sacramẽta sic sustulerit, ut in uno negaret institutum signum, in alio negaret promissam gratiam, in matrimonio negat utrunq; nam negat usq; promissam esse gratiam, negat usq; institutum esse pro signo. Vnde hæc nouit? Quia non legitur, inquit. O rationem fortem, & multarum hæresum parentem. Ex hoc fonte uenenum hausit Heluidius. Nullum sacramentum admittis, cuius institutionem non legis in libro? Quem librum unq; scripsit ille, qui instituit omnia? De quibusdam (inquit) credo euangelistis Christi. Cur ergo de quibusdam Christi non credis ecclesiæ, quam Christus omnibus præponit euangelistis, qui nõ nisi membra quædam fuerunt ecclesiæ? Quamobrem, si fidis uni, cur diffidis omnibus? Si membro tribuis tantum, cur toti nihil tribuis corpori? Ecclesia credit esse sacramentum, ecclesia credit à deo institutũ, à Christo traditum, traditum ab apostolis, traditum à sanctis patribus, per manus deinceps

Matrimonium.

Ratio Lutheri.

Heluidius.

Lutheri baculus arundineus.

ceps pro sacramento traditum ad nos peruenisse, pro sacramento per nos tradēdum posteris ad finem usq; sæculi, pro sacramētō uenerandum. Hoc ecclesia credit, & quod credit, dicit. Hoc (inquam) tibi dicit eadem ecclesia, quæ tibi dicit euāgelistas scripsisse euangelium: nam nisi ecclesia diceret euangelium Ioannis, Ioannis esse, nescires esse Ioannis: nō enim affuisti scribenti. Cur ergo nō credis ecclesiæ, quum dicit hæc Christum fecisse, hæc sacramenta instituisse; hæc apostolos tradidisse, quemadmodum credis ei, quum dicit hæc euangelistam scripsisse?

Lutheri ratio.

MATRIMONIVM (inquit Lutherus) erat apud antiquos patres, erat apud Gentiles, & tamen apud neutros matrimonium erat sacramētum, quum tamen apud utrosq; matrimoniū fuerit æque uerum, atque apud nos.

Respōsio.

De patribus, qui sub lege erant, & ante legem, nō accedo Luthero, immo plane censeo matrimonium fuisse illis sacramentum, sicut fuit & circuncisio. De gentibus alia quæstio est, quarum coniugium totum pendebat à moribus, ac legibus cuiusq; populi, eóq; talia erant apud alias legitima coniugia, qualia haberentur alibi perabsurda. Quanquam non desunt, qui contra Lutherum sentiant, etiam gentium coniugium sacramētum esse: nam & beatus Augustinus ait, quòd sacramentum coniugii omnibus gentibus commune est, sanctitas autem sacramenti non est, nisi in ciuitate dei nostri, & monte sancto eius. in quam sententiam, qui uo-

Augustinus sacramentū coniugii fuisse apud oēs gentes.

let,

let, Hugonem de sancto Victore perlegat. Quanquam si coniugium infidelium sacramentum non esset, non sequeretur tamen, quod Lutherus infert, ut ideo ne fidelium quidem coniugium sacramentum sit. Populus enim dei in matrimonio quiddam habet sanctius, habuit quoque semper, & quum primum institueretur, & quum datis à deo legibus honestaretur. Porro apud gentes, quoniam humana tantum res agebatur, asciscere sibi coniuges, ac reiicere, pactis, ac legibus humanis solebant. In dei populo iunctos coniugio non licuit olim diuelli. Nam quòd per Moysem deus permisit Hebræis libellum repudii, Christus fatetur indultum propter duritiam populi: alioquin uxores animo suo non satis commodas intersecturi: nam ab initio (inquit Christus) non erat sic. Christianos uero Christus ad pristrinam reuocauit sanctitatem, consecrans matrimonium indissolubili uinculo societatis, excepta fornicationis causa inter eos, quos non humanus error, sed deus rite coniunxit. Non sequitur igitur, ut si coniugium non fuerit sacramentum gentibus, iccirco sacramentum aut nunc non sit christianis, aut non fuerit priscis olim patribus: nam quod ad christianos pertinet, etiam si nusquam legeretur, ecclesiæ fides sufficeret. Et tamen unus ille locus ex apostolo, quem Lutherus cauillo conatur eludere, manifeste docet matrimonium non nunc tantum, sed & olim quoque in generis humani primordiis institutum pro sacramento. Quod nemini

Hugo de s. Victore;

Ratio cur fideliũ coniugium potius sit sacramentũ, quàm infidelium.

(opinor)

(opinor) dubium relinquetur, qui locum illum ex epistola ad Ephesios perleget, & consyderabit attentius: quem totum placuit inserere, propterea quòd nullius interpretatione poterit res elucere clarius, q̃ ipsis uerbis apostoli, qui tam aperte quod sensit, explicuit, ut ineptis Lutheri calumniis nullum reliquerit locum. ait enim: Mulieres uiris suis subditæ sint, sicut domino: quoniam uir caput est mulieris, sicut Christus caput est ecclesiæ, ipse saluator corporis eius. Sed sicut ecclesia subiecta est Christo, ita & mulieres uiris suis in omnibus. Viri diligite uxores uestras, sicut & Christus dilexit ecclesiam, & semetipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret, mundans eam lauacro aquæ in uerbo uitæ, ut exhiberet ipse sibi gloriosam ecclesiam non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid huiusmodi, sed ut sit sancta, & immaculata. Ita & uiri debent diligere uxores suas, ut corpora sua. Qui suam uxorem diligit, seipsum diligit. Nemo enim unq̃ carnem suam odio habuit, sed nutrit, & fouet eam, sicut & Christus ecclesiam: quia membra sumus corporis eius, & de carne eius, & de ossibus eius. Propter hoc relinquet homo patrem suum, & matrẽ suam, & adhærebit uxori suæ: & erunt duo in carne una. Sacramentum hoc magnum est. ego autem dico in Christo, & ecclesia.

Ephes. v.

VIDETIS ut beatus Apostolus matrimonium uiri, & uxoris docet undiq; sacramẽtum esse, quod repræsentat coniunctionem Christi cum ecclesia.

sia. Docet enim consecratum à deo matrimonium, ut esset Christi cum ecclesia coniuncti sacramētum; atque ideo uirum comparat Christo, uxorem ecclesiæ. Virum caput esse dicit eius corporis, quod unum facit cum fœmina: Christum caput esse dicit eius corporis, quod unum facit cum ecclesia. Præcipuam causam facit, cur uir uxorem diligat non aliam, quàm ne dissimile signum sit Christi, quem repræsentat: & hanc potiorem causam facit, quàm communem masculi, & fœmellæ naturam, quæ & ipsa potuisset incitare ad diligendum. Mulierem uero, ut uirum timeat, ac reuereatur, eodem exēplo prouocat, nempe quòd illa referat ecclesiam obedientem Christo. Quæ quum iterum, atque iterum multis uerbis inculcasset, nequis hanc uiri cum Christo, & uxoris cum ecclesia collationem, putaret similitudinem esse quampiam duntaxat exhortandi gratia desumptam, ostendit rem esse ueram, uerum esse sacramentum à prophetarum omnium primo, primóque eius ipsius uaticinio, orbe iam tum recens condito prænūciatum. nam quum dixisset: Qui suam uxorem diligit, seipsum diligit. Nemo enim carnē suam odio habuit, sed nutrit, & fouet eam, sicut & Christus ecclesiam: quia membra sumus (inquit) corporis eius, & de carne eius, & de ossibus eius. Quæ uerba dixit apostolus, ut nos in memoriā duceret eorum uerborum, quæ uerbis istis similia dixit Adam, quum in conspectu eius primum adducta est Eua: Hoc nunc os

Matrimonii sacramētum assertū ex Pauli uerbis.

Expensa Pauli uerba.

Gen. iii.

ex

ex ossibus meis, & caro de carne mea. Et ut euidentius ostẽderet apostolus ad Christi copulam cum ecclesia pertinere sacramẽtum coniunctionis Adæ cum Eua, Adæ uerba ipsa subiunxit: Propterea relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit uxori suæ: & erunt duo in carne una. Hoc sacramentum (inquit apostolus) magnum est in Christo, & ecclesia. Quomodo potuisset apostolus euidentius refellisse Lutherum, quàm his ipsis uerbis, quæ Lutherus inepte conatur eludere? qui ex eo, quod apostolus dixit, sacramentum hoc magnũ esse in Christo, & ecclesia, contendit apostolum abstulisse sacramẽtum à matrimonio uiri, & uxoris, tanquam siquis ita loqueretur: Sacramentum baptismi magnum est in ablutione animæ, negaret baptismum corporis esse sacramentum, aut siquis diceret: Sacramẽtum eucharistiæ magnum esse in ipso Christi corpore, negaret panis, & uini species esse sacramentum: aut si dicat, idẽ sacramentum esse magnum in Christi corpore mystico, sacramentum detraheret corpori, quod sumpsit de Virgine? Quis unquam uidit quenquam tam nugace glossemate, tanta se cum gloria iactantem? Nam si apostolus hoc sensisset, & sic uoluisset accipi, ut hoc sacramentum magnum esset duntaxat in Christo, & ecclesia, neq; pertineret quicq; ad uiri, & uxoris matrimonium, imminuisset robur, & pondus illorum omnium, quibus illa comparatione duarum coniunctionum commẽdauerat ante coniugium. Quin alia

Argutatur inepte Lutherus.

Reiicitur eius argutia

Prima ratio probãs Paulum ad Ephesios v. sensisse de sacramento matrimonii.

quoq;

quoq; ratione nocuisset causæ, quam susceperat, si illa Protoplasti uerba, quæ per se posita uidebãtur cõiuges in mutuũ amorẽ trahere, sic traxisset ad Christum & ecclesiã, ut nihil pertinere doceret ad uirũ, & uxorẽ. Verba illa Adæ, fuisse uaticinium de Christo & ecclesia docet apostolus, & omnes doctores sancti confirmant, & ipsa res ostendit. Nam ad primum Euæ conspectum protulit ea uerba, quibus patri & matri præferebat uxorem, quum ipse neq; patrẽ habuisset neq; matrem, neq; adhuc præceptum procreandi liberos, ut parentum & liberorũ collatione cognosceret, quid pater esset, aut mater. Quod si illa protoplasti uerba fuerunt uaticiniũ de Christo & ecclesia, tunc aut nihil pertinuisse uidẽtur ad matrimonium, quod agebatur, & de quo dici uidebantur, aut illud ipsum matrimonium, uelut illius cõiunctionis idoneum signum, ab ipso deo, cuius spiritu formabatur Adæ loquentis os, sacramentum instituebatur: ut eadem uerba possent, & in id, quod agebatur, & in id etiã, quod prænunciabatur, hoc est in hominum coniugium, & Christi cum ecclesia copulam competere, & tanq; unum sacramẽtũ ex re sacratissima, & eiusdem rei sacro & congruente signo, comprehendere. Præterea, ut liquido patere possit, Lutherum nihil dicere, nõ hoc agit apostolus in illo loco ad ephesios, ut doceret ex illis uerbis, q; magnum esset sacramentum, Christus coniunctus cũ ecclesia, sed ut moneret coniunctos matrimonio, ut se sic mutuo gererent, ut

Secunda ratio.

Tertia ratio.

rent, ut ipſorum coniugium, rei tam ſacræ, cuius ſa- cramentum erat, idoneum & q̄ſ ſimillimū ſacramētū redderent. Lutherus igitur hoc in loco, uel oſcitat i- pſe, atqꝫ indiligenter & inconſulte legit illum locum, aut quod lectione comperit, impietate diſſimulat, quum hunc intellectum, quem attulimus, & quo- modo intelligit eccleſia, reſpondet eſſe magnæ oſci- tantiæ, & intelligentis, inconſultæqꝫ lectionis.

Ergo Auguſtinus oſcitanter legit apoſtolum? oſcitan ter legit Hieronymus? oſcitanter omnes, præter unū Lutherum? qui uigilantia ſua depræhendit Paulū ip ſum non ſcripſiſſe ſacramentum, ſed myſterium? O hominem oculatum, qui uiderit totam eccleſiam la- tinam perperam uocare ſacramentum, id quod apo ſtolus, dum græce ſcriberet, appellet myſterium non ſacramentū, quaſi ideo latini errarent, qui rē efferant latine, quia Paulus in lingua græca, nō utatur latino uocabulo. Quod ſi, non ſacramentū ſed myſterium uertiſſet interpres, & græcam uocem reliquiſſet inte- gram, non abſtuliſſet tamen argumentum, quo ex eo loco apoſtoli cōcluditur, matrimonium eſſe ſacra mentū, quum id ita eſſe rei totius doceat circunſtan tia. Nā ut maxime torqueat myſterii uerbū, nunq̄ꝫ tamen efficiet, ut ēt ſi non ſtatuat ſacramentū, ideo tollat ac neget ſacramētum: neqꝫ male aut ſentire di cetur, aut loqui, qui ſic loquatur: Euchariſtia magnū eſt myſterium. Quamobrem, quum nullum ſit è ſa cramentis, quod nō idem ſit myſteriū, utpote, quod

Lutherus ridicule ridet eccleſiam.

ſub

ſub uiſibili ſigno complectitur archanam, & inuiſibi lem gratiam : interpres animaduertens in illis Pauli uerbis ad Epheſios, totius loci ſeriem declarare planiſ ſime id myſterii genus apoſtolū deſcribere, quod ue re ſit ſacramentum, ac prӕterea uidens eccleſiam to= tam matrimonium obſeruare pro ſacramēto, myſte rium illic, ut debuit, uertit ſacramentum. Qui, ſi uer bum non recte uertiſſet, neqȝ tam oſcitantes erant le ctores, aut Hieronymus, aut Auguſtinus, ut uertētis errorem nō deprӕhēderent: neqȝ tam proni ſautores coniugii, ut deprӕhenſum ſequerentur potius, q̄ȝ ca ſtigarent, prӕſertim quum Auguſtinus grӕcarum li terarum peritia nō cederet Luthero, & Hieronymus eius linguӕ ſine controuerſia doctiſſimus, adeo uirgi nitati fauerit, ut apud multos matrimonio parū ӕ= quus fuiſſe uideretur. Quamobrē, ut omnes facilius intelligant, nō eos tantum, quos per contēptum uo cat ſententiarios, à Luthero nunc appellari lectores oſcitantes, ſed ueteres etiam eccleſiӕ patres optimos, & doctiſſimos, audiamus quid ait beatiſſimus Augu ſtinus: Non tantū (inquit) fœcunditas, cuius fructus in prole eſt, nec tantum pudicitia, cuius uinculum eſt fides, uerum etiam ſacramentum nuptiarum cō= mendatur fidelibus cōiugatis. Vnde dicit apoſtolus: Viri diligite uxores ueſtras, ſicut & Chriſtus dilexit eccleſiam. Auguſtinus igitur ſacramentum uocat, quem ne dicat Lutherus oſcitanter, & indiligenter legiſſe locum, iterum atqȝ iterum, aliis atqȝ aliis ope

D enſus I terpres q̄ myſterium uerterit ſa= cramentū.

Vide quos appellat Lu therus oſci tantes le= ctores. Auguſtin.

ribus

ribus in eandem sententiã eundẽ locum tractat. Ait enim alibi: Dictum est in paradiso, Relinquet homo patrem & matrẽ, & adhærebit uxori suæ. Quod magnum sacramentum dicit apostolus in Christo & ecclesia. Cur hic nõ explicat Augustinus illud Lutheri mysterium, errorẽ esse, ꝙ latini uocant sacramẽtum? quoniã græce Paulus appellat mysterium, nõ sacramẽtum. Augustinus plus millies appellat sacramentum connubii, & sacramentum nuptiarum: quẽadmodũ & illic, ubi dicit, quod omne nuptiarũ bonum impletum est in ipsis Christi parentibus, proles, fides, sacramentum. Cur hic non admonuit nos nõ esse sacramentum, sed mysterium? Præterea, si uerum dicit Lutherus sacramentum non esse, nisi in Christo & ecclesia, uerum non dicit Augustinus. Nã neqꝫ illud sacramentum bonum est nuptiarum, præsertim ut accepit Lutherus, qui dicit duntaxat esse mysteriũ, neqꝫ in Mariæ nuptiis impletum est. Et iterum super eadem apostoli uerba dicit Augustinus. Quod in Christo & ecclesia est magnum, hoc in singulis quibusqꝫ uiris & uxoribus est minimum, sed tamen cõiunctionis inseparabile sacramentum. Quod si Lutherus dicat non uocari sacramentum, nisi in Christo & ecclesia, reuincetur etiam ipsis apostoli uerbis, si diligenter expendantur uel à grammatico. Nã quum apostolus dicat, Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo & ecclesia, quod est illud sacramẽtum, quod magnum est in Christo & ecclesia?

August. de nup. & cõcu. ad Valerium.

Christus

Christus, & ecclesia non potest esse sacramentum in Christo, & ecclesia. nemo enim sic loquitur. Necesse est igitur, ut id sacramentũ, quod dicit esse magnum in Christo, & ecclesia, sit illa coniũctio uiri cum coniuge, de qua dixerat. Non aliud igitur dicit apostolus, quàm hoc, id est illa coniũctio uiri, & mulieris, magnum est sacramentum in Christo, & ecclesia, tanq̃ sacrum signum in re sacerrima. Deniq; si pertinaciter neget Lutherus in illis apostoli uerbis coniugium uocari sacramentum, sed tantum Christi copulam cum ecclesia, saltem non negabit istud, quin illa coniunctio uiri, & mulieris, signum saltem sit sacræ illius coniunctionis, qua Christus coniungitur cum ecclesia: id q; ex institutione dei, cum primi parẽtes deo ipso copulante, coniuncti sunt, non autem humano ingenio inuẽtum postea. Istud saltem, quod dixi, Lutherus si neget ex apostoli uerbis patere, negabit impudẽtissime: nam hoc in eo loco tam sæpe, tam aperte dicitur, ut qui nõ id uideat, cæcum se fateatur oportet. Igitur si coniugio, quod rem tam sacram significat, constabit etiam conferri gratiã, tunc uelit, nolit, cogetur Lutherus aut coniugium pro sacramento suscipere, aut omnia prorsus sacramẽta reiicere, quum ipso fatente, signum rei sacræ cum promissione gratiæ faciant sacramentũ. Videamus igitur an aliquo modo liquere possit infundi coniugio gratiam: nam id aperte negat Lutherus: Nusq̃ (inquit) legitur aliquid gratiæ dei accepturũ, quisquis uxorem duxerit.

Verba Lutheri.

Cōfutatio. duxerit. Honorabile coniugium (inquit apostolus) in omnibus, & thorus immaculatus. thorus macula carere non posset, si coniugium careret gratia. Nec aliunde habet coniugium, ut thorum seruet immaculatum, quàm quòd deus, cuius prouidit bonitas, ut nec rebus his, quæ naturali ferūtur ordine (etiam si non ratione tantum, sed etiā sensu careant) quicq̃ deesset eorum, quæ pro cuiusq; captu sint necessaria: simili benignitate curauit, ut coniugio gratiam iungeret, qua quisquis eam nollet abiicere, & fidem debitam seruaret coniugi, & ex commixtione carnali, cuius alioqui fœda concupiscentia macularetur, non solum non contraheret labē, sed etiam proueheretur ad gloriam. Coniugium enim non haberet thorum immaculatum, nisi quia gratia, quæ infunditur coniugio, uerteret illud in bonum, quod aliâs esset peccatum. quod ipsum & alibi quoq;, cum de mulieris agit officio, Paulus designat apertius: Saluabitur (inquit) per filiorum generationem. At si tollas coniugium, quid aliud fuerit generatio, per quam (ut apostolus ait) saluabitur in cōiugio, quàm mors, & æterna damnatio? Nam tolle (inquit beatus Bernardus) de ecclesia honorabile connubium, & thorum immaculatum, nón ne reples eam cōcubinariis, incestuosis, seminifluis, mollibus, masculorum concubitoribus, & omni deniq; genere immūdorum? Si igitur extra coniugiū omnis generatio damnabilis est, magna uidetur gratia matrimonii, qui eundem actum

Ad Hebr. xii. In sacramēto coniugii infundi gratiam.

Secunda ratio.

I. ad Timot. ii.

Bernardus

(si

(si naturā respicis) ex quo maculareris in pœnam, nō solum ita purgat, ut eluat labem, sed etiam sic sancti ficat, ut (apostolo teste) reportet præmium. Nec istud habet priuilegium gratiæ, nisi uirtute sacramenti ab ipso deo in id consecrati, ut homini ipsius cultori fo ret & in propagationis officium, quum creatus est, & in remedium concupiscentiæ, quum restitutus est. Quanq̃ ille ipse coniugalis actus quid esset aliud, q̃ concupiscētia, nisi deus illum faceret remedium con cupiscentiæ? quem nunc sancta sacramenti gratia sic fecit concupiscentiæ remedium, ut eos, qui gratiæ pa ternæ substantiam, quam deus infundit coniugio, negligenter nolit (ut filius prodigus fecit) effundere, non solum defendat, ne quid aquæ furtiuæ sitiant è cisternis alienis, sed etiam ne se inebrient suis, & so-brios haustus efficiant tam salubres, ut in uitam pro ficiant æternam. Nam & apostolus in illo etiam lo-co, ubi, quantum potuit, hortabatur ad continen-tiam, & uirginitatem, contrariam coniugali genera-tioni uirtutem, tamen matrimonium etiam dei do num fatetur nimirum ex illis, de quibus dicitur: Omne datum optimum, omne donum perfectum de sursum est, descendens à patre luminum. Et certe donum dei, quod ideo datur, ut qui accipit, in eo uitæ statu sit, in quo seruari debeat, ne in eum deci-dat statum, in quem si cadit, pereat, an non habere se docet adiunctam præseruatricem gratiam? Ad hæc quum ita dicat apostolus: Siquis frater uxorem ha-bet

Lucæ. xx.

I. Cor. vii

Iac. vii.

Tertia rō.

I. Cor. vii

bet infidelem, & hæc consentit habitare cum illo, nõ dimittat illam. Et siqua mulier fidelis habet uirum infidelem, & hic consentit habitare cum illa, non dimittat uirum. Sanctificatus est enim uir infidelis per mulierem fidelem: & sanctificata est mulier infidelis per uirum fidelem. Alioqui enim filii uestri immũdi essent, nunc autem sancti sunt? An non his uerbis ostendit apostolus, quòd quum integra quædam res sit coniugium, postq̃ alterutra pars ad fidem conuersa est, sanctitas sacramẽti totum sanctificat coniugium, quod prius totum fuit immundum? At cur istud coniugiũ plus haberet sancti, quàm prius, quatenus coniugium est, nisi propter alterius accedẽtem fidem, accederet coniugio sacramentalis gratia, quæ ante baptismum, qui sacramẽtorum omnium ianua est, ad infidelium coniugium non potuit ingredi?

Quarta ratio. Sed prætereamus apostolum. Consyderemus huius sacramenti consecratorem deum. An nõ ille, quum primos parentes coniũgeret, coniugium benedictione sacrauit? ait enim scriptura: Benedixit illis deus, ac dixit: Crescite, & multiplicamini. Cuius benedictio, quum in reliquis animantibus ad corporis robur pro cuiusque captu sit operata, quis dubitet in homine rationis capace uim gratiæ spiritalis infudisse spiritui, nisi quis deũ credat, quum infimis quibusq; bestiolis fuisset tam benignus, ut pro sua cuique natura largitus sit affluenter homini, quẽ ad ipsius condidisset imaginem tam parce manum in benedictione

Gen. ii.

Gen. I.

ne restringeret, ut corporis duntaxat habita ratione, animam, illud uitæ spiraculum, quod ipse inspiraue rat, & qua maxime repræsentabatur, tanta benedictione, præteriret intactam.

ITERVM, quum Christus homo & idem deus uersatus inter homines, nuptias non solum sua præsentia, sed etiam nobilitauit miraculo, an non docuit honorandum esse cõnubium? Quod ego certe non uideo, quid honore dignum habere possit absq; gratia. Neq; illum puto ad nuptias fuis se uenturum, nisi uel iam tum haberet aliquid gratiæ cõiugium, quod ipsum Christo faceret gratum, uel ut coniugio gratiam ipse conferret. Quin & miraculum, quod operabatur, nos admonere uideo, in sipidam concupiscentiæ carnalis aquam, per occultã dei gratiam, in optimi saporis uinum esse conuersam. Sed quid opus est in re tam clara, tot probamenta conquirere? præsertim quum uel unus ille lo cus abunde sufficiat, quo Christus ait: Quos deus coniũxit, homo non separet. O uerbum admirabile, & quod nemo potuisset effari, præter uerbum quod caro factum est. Quis non putasset abunde sa tis esse, ꝙ primos homines, initium generis coniun xisset deus? Atq; id ipsum fuerat in tãta deitatis maiestate, nulli non admiranda benignitas. At nunc, ueritate referente didicimus, quicunq; legitimo con iugio copulantur, eos non temere, neq; mortalium duntaxat cæremoniis, sed ipso deo inuisibiliter assi

Quinta ratio.

Ioãnis. ii.

Eodem.

Ratio. vi. Matthæi xix.

 stente,

Repudii ius ademptum coniugibus ab ipso Christo.

ſtente, & inſenſibiliter cooperante coniungi. Atqꝫ ideo uetitum, ne quos deus iunxit, ullo ſeparentur ab homine. O uerbum non admiratione magis, q̃ gaudio pariter & timore plenum. Quis non lætetur deo tantæ curæ eſſe ſuum coniugium, ut non ſolum intereſſe, ſed etiam præeſſe dignetur? Quis non inhorreſcat, dum dubitet quomodo debeat tractare coniugem, quam non ſolum teneatur amare, ſed etiam ſic conuiuere, ut puram & ſine macula poſſit deo, quo tradente recepit, repoſcenti reddere? Igitur quum deus, ut dicit ipſe, coniungat omnes, quis ab illo credet coniugio non infundi gratiam? An qui ſemper copulat, ſemel duntaxat benedixit? Cur iungendi reſumit officium, niſi credatur & benedicendi repetere? An ſanctiſſimum illum ſpiritum, quem in ſpiritu & ueritate oportet adorare, putandum eſt aſſidue ſubire miniſterium copulandorum coniugum, copulæ tantum cura carnalis? Certe quod ad eam rem attinet, ſufficeret deo, ſi genus humanum, quemadmodum cætera animalia, naturæ ab ipſo inditæ, & hominis uitio corruptæ reliqueret. Sanctius igitur aliquid ſubeſſe oportet, ultra carnis propagandæ curam, quod auguſtum illud dei numem in coniugio peragat, id eſt haud dubie, quod antiſtes ſacramentorum omnium coniugibus infundit, in coniugio conſecrando gratiam. Ergo, quum tot modis probauimus conferri in coniugio gratiam, coniugium uero ſacræ rei ſignum eſſe patet & ex apoſto-

Ioan. iiii.

lo,

lo, quod signum, quum gratiam, sicut ostendimus, adiunctam habeat, figura duntaxat esse non possit: consequens est, ut inuito Luthero, coniugium sacramentum sit, etiam si sacramenti nomine (quod tamen facit) non appellaret apostol. Sed quis unq̃ aut ueterum, aut nouorũ, nisi quos explosit ecclesia, matrimoniũ dubitauit appellare sacramẽtũ? In quo uno quod Hugo de sancto uictore cõmemorat, duplex in uenere signũ: nã & cõiugiũ ipsum sacramẽtũ est illius societatis, quæ in spiritu est inter deũ & animã, officiũ uero cõiugii sacramentũ est illius societatis, quæ in carne est, inter Christũ & ecclesiã. Nã si magnũ est, inquit, quod in carne est, multo magis utiq; est, quod in spiritu est. Et si recte per scripturã sanctam deus sponsus dicitur, & anima rationalis sponsa uocatur, aliquid profecto inter deũ & animã est, cuius id quod in cõiugio inter masculũ & fœminã constat, sacramentũ & imago est. Sed forte, ut expressius dicã ipsa societas, & quæ exterius in cõiugio, pacto fœderis seruatur, sacramentũ est, & ipsius sacramẽti res est dilectio mutua animorũ, quæ ad inuicẽ societatis & fœderis cõiugalis uinculo custoditur. Et hæc rursus ipsa dilectio, qua masculus & fœmina in sanctitate coniugii animis uniũtur, sacramentũ est, & signũ illius dilectionis, qua deus animæ rationali intus per infusionẽ gratiæ suæ, & spiritus sui participationem, cõiungitur. Hactenus Hugo. Quãobrẽ, quũ nõ solũ publica fides ecclesiæ tot ante nos sæculis, ac

Hugo de sancto Victore.

uetusti

uetusti patres scripturarũ scientia & uitæ meritis insi=gnes, sed ipse etiã beatus apostolus & doctor gentiũ Paulus matrimoniũ habuerint pro sacramẽto, quod honorabile faciat cõnubiũ, & thorũ per gratiã non solũ seruet immaculatum ab adulterio, sed & abluat immunditiã libidinis, & aquam conuertat in uinũ, sanctamqȝ procuret uoluntatem à licitis nonnun=quam abstinendi complexibus: non uideo, quid contra Lutherus possit afferre, nisi ꝙ hæretici (ut beatus ait Bernardus) pro libitu quisqȝ suo, sacramẽ=ta ecclesiæ tanquam matris uiscera, dente uipereo certatim inter se dilacerare contendunt.

Bernardus

DE SACRAMENTO ORDINIS.

IN sacramento ordinis nullo procedit ordine, sed hinc, atqȝ inde colligens omnes malitiæ suæ thæ=sauros effundit, animum ostendit egregie uersum ad nocendum, si respondeant uires, proponit multa; asserit atqȝ affirmat pessima, sed omnia sat habens dicere, nihil prorsus ulla ratione confirmat. Qua ex re uidere licet, insignem hominis impudentiam, qui quum toti credere non dignetur ecclesiæ, nisi ratio=nem reddenti suæ fidei, sibi ut credatur uni sine ra=tione postulet, id que de rebus eiusmodi, de quibus quid credat cognoscere, nisi ecclesia docente, nõ po=test. Et tamen sic postulat sibi credi, quomodo, si quis credat non aliud agat, qȝ ut totam confundat,

Insignis Lutheri impuden=tia.

atqȝ

atq; peſſundet eccleſiam. Nam quid aliud molitur, qui conatur tollere ſacroſanctum ſacramentum ordinis, quàm ut poſtq; myſteriorum miniſtri uiluerint, incipiant utpote etiã quæ per uiles miniſtrentur, uileſcere ſacramẽta? quem unum ſcopum toto petit opuſculo. De ordine igitur, quia nullo procedit ordine, colligemus hinc inde Lutheri dogmata, ut aceruum illum malorum lector ſemel habeat ſub oculis, quo conſpecto non erit (opinor) multũ inſumẽdum operæ, ut illum coarguamus, cuius impiã doctrinam uidebunt omnes eo recta contẽdere, ut omnẽ Chriſti fidẽ poſſit infidelitate peruertere. Quid enim deſtinat aliud, qui decernit inter laicos, & ſacerdotes nullum eſſe diſcrimen ſacerdotii, omnes ex æquo presbyteros eſſe, omnes eandem habere poteſtatem in quocunq; ſacramẽto? Sacerdotibus ſacramẽtorum miniſterium nõ niſi laicorum conſenſu committi? Sacramentum ordinis nihil aliud eſſe poſſe, quàm ritum quendam eligẽdi concionatoris in eccleſia? Quicunq; nõ prædicat eum nõ eſſe ſacerdotem, niſi equiuoce, queãdmodum homo pictus eſt homo, qui ſacerdos eſt, ruiſus fieri poſſe laicum. characterem enim nihil eſſe. Ordinem deniq; ipſum (qui uelut ſacramẽtum homines in clericos ordinat, qui prædicare neſciunt) eſſe uere, mere, omninó q; figmẽtum ex hominibus natũ: nihil de re eccleſiaſtica, de ſacerdotio, de miniſterio uerbi, de ſacramẽto intelligẽtibus. Poſtremo ſanctus iſte ſacerdos (ut quàm caſtus ipſe ſit, coniecturã præbeat) tanq;

Machina Lutheri deprehenſa.

Obſerua quo tendat Lutherus.

Lutheri noua dogmata.

Sacerdotũ cœlibatum

dānat Lu- tanq̄s errorē summum, & summam cæcitatē ponit,
therus. & captiuitatem maximā, q̄ sibi sacerdotes indixerint
Matthæi cœlibem castitatem. Et cum Christus eos laudet exi-
xix. mie, qui se castrauerunt ob regnū cœlorum, antichri
stus iste spurcissimus eosdem comparat euiratis olim
Cybelis deæ sacerdotibus idolatris. Iam dudum scio,
aures pii lectoris exhorrēt impium hunc dogmatum
perniciosorum catalogū, quorum fere quoduis magis
fœtum est hæresibus, q̄ fuisse fertur equus ille troia-
nus armatis. Sed omnium ueluti quidā fons est, q̄
ordinē negat esse sacramētum, quo obstructo cæteros
Lutheri uer necesse est riuulos exarescere. hoc sacramentū (inquit)
ba: sed uide ecclesia Christi ignorat, inuētúmq; est ab ecclesia pa
quàm ab- pæ. Hæc pauca uerba nō paruum habēt & falsitatis,
surda. & absurditatis aceruum: nam & ecclesiam papæ discer
nit ab ecclesia Christi, quum papa sit eiusdē ecclesiæ
pontifex, cuius & Christus. Ait ecclesiam inuenisse,
quod nō inuenit, sed accepit institutū. Ait ecclesiam
Christi hoc ignorare sacramentū, quum satis constet
nullā fere mundi plagā esse, quæ rite profitetur fidem
christi, quin ordinem habeat pro sacramēto. Nam si
posset obscurum aliquē angulum reperire (quod opi
nor nō potest) in quo nesciatur sacramētum ordinis,
tamen angulus ille nō esset cum reliqua comparādus
ecclesia, quæ nō Christo solum subest, sed & propter
christum unico christi uicario papæ Rom. & ordinē
Luthero a- credit esse sacramentum. Alioqui si perstet in eo Lu
lia est papa- therus, ut ecclesiam papæ discernat ab ecclesia christi,

&

& apud alteram dicat ordinem haberi pro sacramen-to, nõ haberi apud alteram, proferat illam ecclesiam Christi, quæ contra fidem papalis (ut uocat) ecclesiæ, ignorat sacramentum ordinis. Interim certe perspicuũ est, cũ dicat hoc sacramentũ ignorari ab ecclesia Christi, & de Christi ecclesia dicat eos, quibus præsidet papa, non esse: utraq; ratione ab ecclesia Christi eum segregare nõ Romam tantum, sed Italiam totam, Germaniam, Hispanias, Gallias, Britannias, reliquás q; gentes omnes quæcunq; Rom. pontifici parent, aut ordinẽ pro sacramento recipiunt. Quos populos omnes quum de Christi tollat ecclesia, necesse est, ut aut ecclesiam Christi fateatur esse nusq̃, aut more donatistarum, ecclesiam Christi catholicam ad duos, aut tres hæreticos redigat de Christo susurrãtes in angulo. Sed uelut ineuitabile telũ promit, quod hoc sacramentum nullam habeat promissionẽ gratiæ ullibi (ut inquit) positam: cuius sacramẽti uel uerbo meminisse negat totum nouum testamẽtum, & ridiculum ait asserere pro sacramẽto dei, quod à deo institutum, nusq̃ potest monstrari: nec licet (inquit) astruere aliquod diuinitus ordinatũ, quod diuinitus ordinatum nõ est: sed conãdum est, ut omnia nobis claris (inquit) scripturis sint firmata. Vtrum in nouo testamẽto nulla prorsus fiat huius sacramẽti mentio, post excutiemus. Interim sic agam cum illo, tanq̃ nulla prorsus mẽtio fieret: nam eodem telo se sperat omnia ferme sacramẽta perfodere: aduersus quod te-

lum

lis ecclesia, alia Christi

Luth. ecclesia ea, quæ dicitur malignãtium.

Lutheri uerba.

Lutheri uerba.

Augustin.

ſum ego in ſcutum mihi idipſum ferrum cõiiciam, quod Lutherus ipſe fatetur impenetrabile. Sic enim ſe habẽt ipſius uerba: Hoc ſane habet eccleſia, quòd poteſt diſcernere uerbũ dei à uerbis hominum, ſicut Aug. confitetur ſe euãgelio credidiſſe, motum aucto ritate eccleſiæ, quæ hoc eſſe euangelium prædicabat. Igitur cum iſtud habeat (ut Luth. fatetur) eccleſia, ꝙ uerbum dei diſcernere poteſt à uerbis hominũ, certum eſt iſtud nõ aliunde haberi, quàm à deo: nec ob aliam cauſam, quàm ne in his erraret eccleſia, in quibus nõ erratũ eſſe oporteat. Sequitur igitur ex hoc fũdamento, quod nobis ſubſtrauit Luth. ut eccleſia habeat à deo nõ id ſolum, quod concedit Luth. diſcretionem uerborum dei à uerbis hominum, ſed etiam diſcernendi facultatem, qua in ſcripturis diuinis diuinum ſenſum ab humano diſcriminet. Alioqui enim quid profuerit, ſi eccleſia (deo docẽte) ſcripturã ueram diſcernat à falſa, & in ſcriptura uera falſum ſenſum nõ diſcernat à uero? Deniqꝫ eadem ratione & iſtud ſequitur, ut & in his, quæ nõ ſcribuntur, eccleſiã ſuam doceat deus, ne per errorẽ poſſit falſa pro ueris amplecti, quum ex ea re non minus impendeat periculi, quàm ſi uel ſcripturas hominũ teneat pro uerbis dei, uel è ueris dei uerbis falſum eliciat ſenſum: præſertim ſi falſa ſuſcipiat ſacramẽta pro ueris, & traditiones hominum pro traditionibus dei: immo nõ traditiones hominum, ſed figmẽta diaboli, ſi ſuam ſpẽ in fictis, ac uanis corporalium rerum ſignis (quemadmodum

magi

magi faciunt)ecclesia Christi, uelut in Christi sacramentis collocet. Liquet ergo manifeste ex eo, quod fatetur Lutherus, ecclesiã hoc habere, ut uerba dei discernat à uerbis hominũ: Hoc quoqꝫ non minus habere, ut traditiones dei discernat à traditionibus hominum: quum alioqui utrobiqꝫ possit ex æquo uitandus error exoriri, nec id agat Christus, ne ecclesia sua hoc aut illo erret modo, sed ne erret ullo. Errare uero, maiore cum iniuria Christi nõ possit, q̃ si fiduciam in illo ponẽdã solo, ponat in signis, nulla prorsus fultis gratia, sed omni bono fidei uacuis atqꝫ inanibus. Non igitur errare potest ecclesia, in suscipiendis sacramentis fidei, non magis inquam, q̃ errare potest in suscipiendis (qua in re ecclesiam errare non posse fatetur Lutherus ipse) scripturis. Quæ res, si se haberet aliter, multa sequerentur absurda. Sed hoc in primis, quo nihil esse potest absurdius, ꝙ plæraqꝫ omnia fidei christianæ dogmata, tot stabilita sæculis, ad succrescentium hæreticorum libidinem, denuo reuocarentur in dubium. Nã si nihil haberi pro certo debet, nisi quod scripturis & iisdem (ut Lutherus ait) claris firmatum est, non solum non asseremus diuæ Mariæ uirginitatem perpetuã, sed & inexhausta suggeretur fidei oppugnandæ materia, si cui unq̃ libeat aut nouas excitare sectas, aut resuscitare sepultas. Nã paucissimi fuerunt hæretici, qui non receperint scripturas: sed omnes fere ex eo suã statuebant dogmata, ꝙ aut ea contenderent esse firmata scripturis, aut

Victus ex suis ipsius uerbis Lutherus.

Plerosqꝫ cæ

mnes heres ticos scriptu ris niti. quum illis uiderentur rationi consentanea, contrariũ non difiniri scripturis: quoniam ea, quæ proponebã tur aduersus suam sectam, aliter contendebant intel ligi, q̃s orthodoxa intelligebat ecclesia: & ne clara di ci possent, aut alio excogitato sensu, aut prolatis alis unde ex eadem scriptura locis, in speciem ualde cõs trariis, omnia sic turbarunt, ut uiderentur ambigua. Itaqs aduersus Arrium, nisi publica stetisset fides ecs clesiæ, haud scio, an defuisset unq̃s de scripturis dispu tandi materia. NVNC, quoniam ex ipsius Lu theri fundamento, probauimus: sacramenta, quæ credit ecclesia, non aliunde q̃s à deo potuisse consti tui, etiam si nihil inde prorsus in scriptura legeretur, uideamus, an scriptura tam nullam omnino mẽtios nem faciat huius sacramenti. Omnes una uoce fatẽs tur, apostolos in cœna domini ordinatos in sacerdo tes. Solus istud Lutherus negat, quũ plane constet illic, datam potestatem conficiendi corporis Christi, quod solus conficere sacerdos potest. At non est (in quit ille) sacramentum, quia nõ fuit illis ulla promis sa gratia. Vnde id nouit Lutherus? quia non legitur inquit. Familiaris est ista Luthero cõsequentia. Nõ est in euangelio scriptum, ergo non est à Christo fas ctum: quam colligendi formam, infirmat Euanges

Ioan. xxi. lista, quum dicit: Multa sunt facta, quæ non sunt scripta in libro hoc. Sed tangemus tamen Lutherũ aliquanto propius. Eucharistiam concedit esse sacras mentum: quod nisi fateretur, insaniret. At ubi reps

perit

perit in scriptura promissam in illo sacramento gra-
tiam? Nam ille nihil recipit, nisi scripturas, & easdem
claras. Legatur locus de cœna dominica, nō reperiet
apud ullum euangelistarum in susceptione sacramen
ti, promissam gratiam. Legitur à Christo dictū: Hic Matthæi
est sanguis meus noui testamēti, qui pro multis ef- xxvi.
fundetur in remissionem peccatorum: quibus uerbis
significauit semet in cruce per passionē redēpturum
genus humanū, sed quum dixit ante, Hoc facite in
meam cōmemorationē: nullā hoc facienti, id est sa-
cerdoti cōsecrāti, aut eucharistiā recipienti, gratiā ibi
promittit, nullam peccatorū remissionē. At nec apo I. ad Cor.
stolus in epistola ad Corinthios, quum interminetur xi.
male manducantibus iudicium, ullam mētionē facit
de gratia bene māducantiū. Quod si quid, ex capite
sexto Ioānis, gratiā promittat suscipienti sacramentū
carnis & sanguinis domini, ne id quidem quicq̄ iu
uare Lutherū potest, quippe, qui totū illud caput ne
gat ad eucharistiā quicq̄ pertinere. Videtis ergo, ut
istā promissionē gratiæ, quam pro totius sacramenti
fundamento, magnifice nobis in toto promisit ope
re, nō potest in eo tueri sacramēto, quod fere solū re
linquit, nisi (quod necesse habet) præter scripturæ uer
ba recurrat ad ecclesiæ fidē. Igitur quēadmodū satis
est nobis, q in Euangelio legimus, conficiendi sacra
menti potestatem cōmissam his, in quorum locum
succedunt sacerdotes: ita satis est, q ab apostolo legi-
mus consilium datum Timotheo, ut nemini cito I. Tim. v.
manum

manum imponeret: quæ loca plane significāt ordinationem sacerdotum, non consensu communitatis, quo solo interueniente fieri sacerdotum posse Lutherus ait: sed sola ordinatione episcopi, idq; certa impositione manuum, in qua, per exterius signum deus infunderet interiorem gratiam, de qua gratia quid obstat, quo minus credamus ecclesiæ dei uiui, quæ

I. Tim. iii est (ut ait apostolus) columna & firmamentum ueritatis, quando eidem ecclesiæ, necesse est ipse credat Lutherus, de gratia promissa in sacramento eucharistiæ. Nam in hac fide cognoscitur, aut illius gratiæ promissio, aut certe sine promissione donatio.

DEMIROR profecto tam uecordem esse quenquam ut dubitet, an sacerdotibus euangelicis in ordine conferatur gratia, quum passim legantur plurima, quæ significare uidentur, etiam ueteris legis

Exodi xxviii. sacerdotibus gratiam esse collatam. Nam Aaron, inquit deus, & filios eius unges, sanctificabis eos, ut sacerdotio fungantur mihi. Alioqui enim, quid profuisset exterior sanctificatio in cultum dei, nisi deus pariter infudisset gratiam, qua sanctificarentur interius? atq; id quoq; per Christum, cuius uenturi fides, robur & uim potuit indidisse sacramentis præcedentibus, sicut capacem fecit populum iudaicum consequendæ aliquando salutis æternæ? Verum si quis id non admittat, ueteris legis sacerdotio collatam gratiā certe non est, cur grauetur tamen, admittere gratiam sacerdotibus euangelicæ legis infundi, quia iam per

Christi

Christi passionem uenit plenitudo gratiæ.

IN actis apostolorum quum Barnabas, ac Paulus segregarentur in opus, in quod eos spiritus sanctus accersiuit, non ante dimissi sunt, quàm impositis manibus ordinati sunt. At cur, obsecro, manus eis imposuerunt apostoli? an ut corpus inani tactu pulsarent, nulla spiritali gratia prodessent animæ? Quomodo potest ergo Lutherus hoc sacramentum dicere ecclesiæ Christi esse incognitum, quo nulla natio christiana non utitur? Quomodo potest appellare nouum quod instituit Christus, quod in usu habebant apostoli? At nunquam (inquit) appellatum est sacramentum apud ueteres doctores usquam, excepto Dionysio. Nihil enim prorsus in reliquis patribus de istis sacramentis legimus (inquit) nec sacramenti nomine censuerunt, quoties de his rebus locuti sunt. Recens enim est inuentio sacramẽtorum. Egregia sane ratio est ista Lutheri, quæ & manifeste falsa est, & si foret uera, nihil tamen efficeret: nam si ueteres de re fortassis olim nõ controuersa, nihil scripsissent omnino, aut si quum scriberẽt aliquid, rem proprio tamen, nõ communi sacramẽtorum nomine designassent, nõ necessario colligeretur ex eo aut ordinem non fuisse prorsus, aut non fuisse sacramentum. Nam siquis baptismum uocet baptismum, nec addat sacramentum, dicetur ideo non habuisse baptismũ pro sacramento? Præterea si solus ex antiquis patribus Dionysius ordinem scriberet esse sacramentum,

Act. xiii. In sacramẽto ordinis cõferri gratiam.

Cõfutatur ratio Lutheri.

tum,

tum, uel satis esset ad euertendam Lutheri obiectionem, qua uideri uult inuētionem sacramētorum nouam esse: repugnat enim esse nouū, quod ab illo fatetur scriptis comprehēsum, quem fatetur antiquum. Atqȝ istud quidem uerum esset etiam, si talis esset sacer dionysius, qualem eum depingit sacrilegus Lutherus, qui ferme nihil in eo dicit esse solidæ eruditiōis, nihil eorum quæ scribit, aut auctoritate quicqȝ, aut ratiōe probari, sed omnia esse illius meditata, ac prope somniis simillima quæcunqȝ in cœlesti scribit Hierarchia. In theologia mystica, quam sic inflāt (inquit) ignorantissimi quidam theologistæ, est (inquit) etiam perniciosissimus, plus platonizans, qȝ christianizans. In qua (inquit) Christum adeo nō disces, ut etiam si scias, amittas. Expertus (inquit) loquor: hoc est (ut opinor) expertus est ibi se christū perdidisse, demum in ecclesiastica Hierarchia quid facit (inquit) nisi ꝙ ritus quosdam ecclesiasticos describit, ludens allegoriis. Deniqȝ ut ostenderet in re qȝ leui diuus Dionysius luderet operam, an mihi putas (inquit) difficile esse in qualibet re creata allegoriis ludere? Mihi non fuerit operosum meliorē Hierarchiam scribere. qȝ Dionysii sit. Quis patienter ferat in uiri sancti pios labores sic debacchantē rabulam, quæ uere, meritó qȝ in sui similem debaccharetur hæreticum? Nam & indoctum uocat, & ludicrum, & scribentem non tantum somnia, sed etiam perniciosa, & Christum destruētia dogmata. Quæ tamē omnia conuitia sancto uiro ce

Sacrilegi Lutheri cōtumelia in sacrū Dionysium.

Ad Lutherum (si Luthero credas) nihil ē diuus Dionysius

dunt

dunt in gloriam, cuius opera omnia uel hoc abũde demonstrat esse bona, quòd uiro malo displiceāt. Nam quæ cõsortia luci cum tenebris, Christo cum Beliali? At quòd è piis uiri sancti libellis nihil pietatis hausit, impium ipsius caput erat in causa, quandoquidē uere scribit Horatius: Syncerum est nisi uas, quodcunque infundis, acescit. Nam quod ait sibi non operosum esse meliorem Hierarchiam scribere, quàm fuerit illa Dionysii, postquàm scripserit, tum istud iactitet: Interea uero rem aggreditur multo magis operosam, Hierarchiam alteram, quæ supra firmam fundata est petram, demoliri. Longius aliquanto nos auexit indignatio, qua moleste ferimus in uirum sanctum ab impio euomita, tam contumeliosa cõuitia. Verũ (ut cœpi dicere) ēt si solus Dionysius docuisset ordinem esse sacramentum, suffecisset illud ad reuincendum Lutherum, asserentem nouam esse inuentionem sacramentorum, quum Dionysium non solum Lutherus fateatur antiquum, sed & totus orbis christianus ueneretur ut sanctum. Cui quòd Lutherus irascitur, non aliud facit, quàm sola malitia, qua nihil ferre potest, quod impiis ipsius hæresibus aduersatur. At nunc, ut plane liqueat, quàm uanus undique sit Lutherus, ostendam non solum Dionysium, sed etiam Gregorium, & quem sibi patronum Lutherus mentitur Augustinum, ordinem habuisse pro sacramento. Præterea characterem (quē Lutherus irridet) indelebilem etiam si non uocetur nomine, re tamen

Horatius.

Lutherus cur irascatur Dionysio.

aperte

aperte describi, & ab Hieronymo in sacramento baptismatis & rationem eius haberi ab Augustino in utroq; sacramēto tam baptismi, q̃ ordinis. Incipiam igitur à Hieronymo de charactere baptismatis, ut appareat manifestius character ordinis, quem & Augustinus, & Gregorius ob indelebilē characterem, cum baptismo comparant. Igitur super illa Pauli uerba

Ephes. v.

ad Ephesios: Nolite contristari spiritum sanctū dei, in quo signati estis in die redēptionis. Hieronymus

Hieronymus pro charactere.

in hunc scribit modum: Signati autē sumus spiritu dei sancto, ut & spiritus noster, & anima imprimatur signaculo dei, & illam recipiamus imaginem, & similitudinem, ad quam in exordio conditi sumus. Hoc signaculum sancti spiritus, iuxta eloquium saluatoris deo imprimēte signatur: Hunc enim (ait) signauit pater deus. & paulo post: Iccirco signatur (inquit) ut seruet signaculum, & ostēdat illud in die redemptionis purum, atq; syncerū, & nulla ex parte mutulatum: & ob id remunerari ualeat cū his, qui redēpti sunt. Quicunq; scripsere de sacramētorum charactare nullis unq̃ uerbis apertius expressere characterem (quem animæ per sacramenta imprimit deus) q̃ uerbis his beatus expressit Hieronymus, nō humano figmento (ut Lutherus fingit sacramenrorum execrandus irrisor) sed solidis scripturæ sacræ testimoniis.

Character quid sit.

Character enim est illa qualitas animæ, quam deus sibi non tam, nobis incogitabilem imprimit in signaculum, quo suum gregem discernit ab alienis, quod signaculum,

lum, etiam si uitiis maculent, & e candido reddant atrum, ex integro mutulum, e purissimo reddāt impurum, nunq̃ tamen ita poterunt eradere, quin illo characteris impressi signaculo, in cuius grege signati sint, orbi toti maneāt in iudicii die cognobiles. Nec alia ratione tam constanter obseruat ecclesia, ut quū alia sacramenta toties iteret (quod in eucharistiæ sumptione facit ac pœnitentia, cōiugio, & unctione languentium) baptisma, confirmationem, atq; ordinem nunq̃ iterari permittat. In iis enim sacramētis, sancto docente spiritu, didicit ecclesia characteris conferri signaculum, quod quū deleri nō possit, iterari nō debeat. Sed ut manifeste pateat, ordini hac in parte parem esse cum baptismo conditionem; audiamus quid ait Gregorius: Quod dicitis (inquit) ut qui ordinatus est iterum ordinetur, ualde ridiculū est. Vt enim baptizatus semel, iterum baptizari nō debet, ita qui consecratus est semel, in eodem ordine nō ualet iterum consecrari. Videtis, ut ordinis sacramentū nō magis iterari patiatur eccl. q̃ sacramētū baptismatis, quæ res, ut dixi, pendet ab indeleto charactere. Qua de re, ut os obstruamus Luthero, ne rursus obganniat, figmentum esse characterē, & solum ex antiquis Dionysium, ordinem uocasse sacramētū: subiūgemus, ut polliciti sumus hac de re, etiam diui Augustini sententiam. Is igitur, quum de baptismo & ordine differit, in hunc modū scribit: Vtrunq; enim sacramentum est, & quadā consecratione utrūq; homini

In quibus sacramnetis imprimatur character.

Gregorius.

Augustinus.

Non esse iterandum ordinis sacramētum

mini datur illud, quum baptizatur, & illud, quū ordinatur. Ideo, nō licet in ecclesia catholica utrun qꝫ iterari. Nā si quando ex hæreticorum parte ueniētes ēt præpositi, pro bono pacis, correcto schismatis errore suscepti sunt, & si uisum ē opus esse, ut eadē officia gererent, quæ gerebant: non sunt rursus ordinādi, sed sicut baptismus in eis, ita māsit ordinatio ītegra, quia in pcisione fuerat uitiū, nō in sacramentis, quæ ubicūqꝫ sunt, ipsa sunt. Et paulo post: Neutri sacramento facienda est iniuria. Et addit de sacramēto ordinis: Sicut nō recte habet, qui ab unitate recedit, sed tamen habet, sic etiam non recte dat, qui ab unitate recedit, & tamē dat. Et rursus ad utrūqꝫ reuersus adiecit: Non ergo ideo non sunt sacramenta Christi & ecclesiæ, quia eis illicite utūtur nō modo hæretici, sed ēt omnes impii, sed illi corrigendi sunt, & puniendi illa autem sunt agnoscenda & uenerāda. Videtis nūc qꝫ uerū sit illud, quod Lutherus tanta iactauit audacia, sacramentū ordinis eccl. Christi nescire, Characterem inane figmentū esse: Sacramentorū inuentionē nouā esse, Ordinem ueteribus nō habitū pro sacramento. Quorū omniū nihil dixit, quod nō uidetis eorū testimonio reprobatū, quos neqꝫ de Christi ecclesia potest eximere (ut pote quam illi & doctrina fidei, & exemplo uirtutis illustrarūt) neqꝫ inter nouos numerare, nisi talis sit, ut ei mille sint anni, tāqꝫ dies unus. SED ille tamen, aduersus omnes omniū rationes, auctoritatē, fidē, uno se tuetur argumento.

mento. Omnes inquit, sumus sacerdotes secundũ illud Petri: Vos estis regale sacerdotium & sacerdotale regnũ. Sed alius alio nõ potest magis esse sacerdos, quemadmodũ alius alio nõ potest magis esse homo. Igitur sacerdotes qui uocãtur, nihil sunt aliud, q̃ laici quidam, solo uel consensu populi, uel episcopi uocatione, non absq; populo delecti ad concionandum: & ordo nihil est aliud, q̃ merum sine sacramẽto ministeriũ. Recensuimus eius argumentum non solũ fideliter, sed etiam liberaliter adiicientes, quod fulciat: & tamen cui non excutiat risum, tã hæbes theologantis argutia? Nã si ideo nihil est ordo sacerdotii, quia quilibet Christianus est sacerdos, eadem ratione sequetur, ut nihil supra Saul habuerit Christus. Nã & de Saul dixit Dauid: Peccaui tangens Christum domini. Nihil habuerit Christus supra quenquam eorum, de quibus dictum est: Nolite tangere Christos meos. Nihil deniq; supra quenquam deus, eorum omnium, de quibus per prophetam dixit ipse: Ego dixi, dii estis & filii excelsi omnes. Postremo, qua ratione Christiani omnes sacerdotes sunt, eadem etiam ratione reges sunt. Non enim solum dicitur Vos estis regale sacerdotium, sed etiam sacerdotale regnum. Sedulo consyderandum est, serpens iste quid destinet; quem ego certe callidiorem puto, q̃ ut ullius esse momenti putet tam friuolum argumẽtum: sed qui tantum ideo lambit, ut mordeat, laicos ideo tollit in sacerdotium, ut sacerdotes redigat in

Lutheri uerba.

I. Petri ii.

Lutheriani sacerdotes laici.

Plũbea Lutheri ratio.

I. Re. xxiiii.

Psal. C.

Nemo Luther. rex quia illi omnes sunt reges.

classem laicorum. Nam sacramentũ esse negat, & ritum tantũ esse dicit eligendi concionatoris. Nã qui non concionantur, nihil minus ait esse quã sacerdotes, nec aliter sacerdotes esse, quàm homo pictus est homo, contra Paulum apostolũ, qui ad Thimotheũ scribens ait: Qui bene præsunt presbyteri, duplici honore digni sunt, maxime qui laborant in uerbo & doctrina. Apostolus hic manifeste docet, quamq̃ ii præcipue duplici honore digni sunt, qui quum presbyteri sint, laborant in uerbo & doctrina: tamen & qui hoc non faciunt, nõ solum esse presbyteros, sed & bene pẽesse posse, & duplicem quoq; honorẽ promereri. Alioqui non dixisset, maxime qui laborant in uerbo & doctrina, sed solũ ii qui laborant in uerbo & doctrina. Præterea ne possit dicere Lutherus id quod dicit, officiũ sacerdotis ergo populũ nihil esse, nisi prædicare: nam missas (inquit) canere nihil est aliud, quàm cõmunicare seipsum, hoc inquam ut appareat quàm falsum sit, rursus audiamus apostolũ: Omnis (inquit) pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in his, quæ sunt ad deũ, ut offerat dona & sacrificia pro peccatis. An nõ apostolus aperte declarat, etiam pontificis officium istud poscere, ut pro hominibus offerat sacrificium deo: quod quum scribat, quamq̃ hebræis, tamen christianis, quos nolit iudaizare, clarum est loqui de pontifice legis utriusq;, atq; ideo bis Lutherum suo premere testimonio. Nam & missam docet esse sacrificiũ,

Lutheri uerba.

I. Timo. V

Lutheri uerba.

Ad hebræ. V.

& offerri

& offerri pro populo, quum ecclesia nullum offerat aliud, & docet offerendi officium præcipuam partem esse muneris pōtificii. Et certe, nisi falsum esset, quod dicit Lutherus, facile uidetis cōsequi, ut quum nemo nisi sacerdos possit consecrare corpus domini, si è tot sacerdotum millibus, qui concionari nesciunt, nullus uere sacerdos est, sed tantum uocatur equiuoce, quē admodum homo pictus, uocatur homo, totus christianus orbis clerū, populúmque ferme non habet aliū quam idololatras, panem pro Christo colentes, & genua sua curuantes ante Baal.

IN ELIGENDI (ut uocat) ritu præcipuum ius tribuit populo. Nam licet uno loco tribuere uideatur episcopo aut populo ius promiscuum, quum dicit, quod quanque certum sit omnes christanos æqualiter esse sacerdotes, & eandem in uerbo & sacramento quocunque habere potestatem, non licere tamen quenquam hac ipsa uti, nisi consensu communitatis aut uocatione maioris: alio tamen loco, superiores partes tribuit populo, quum de sacerdotibus dicit. Qui si cogerētur admittere nos omnes æqualiter esse sacerdotes, quotquot baptizati sumus, sicut re uera sumus, illísque solum ministerium, nostro tamen consensu, permissum: scirent simul, nullum eis esse super nos ius imperii, nisi quantum nos sponte nostra admitteremus.

QVAE DVO LOCA si conferantur; ostendunt hoc sentire Lutherum, ut populus absque episcopo possit

po possit ordinare sacerdotem, episcopus sine populi consensu non possit, quum dicit sacerdotibus solum ministerium, nec id tamen, nisi populi consensu per missum. Nam si hoc uerum est, sacerdos fieri nisi populi consensu non potest, cuius cōsensu solo, dicit olim præfectos ecclesiis episcopos. Negari non potest (inquit) ecclesias olim à senioribus fuisse rectas absq; istis ordinationibus & consecrationibus, propter ætatem & longum rerum usum in hoc electis. Lutherus ubi ista reperit, ostendat ipse, mihi interim uera non uidentur. Nam si laicus quisq;, æqualē habet potestatem cum sacerdote in quocunq; sacramēto, & ordo sacerdotii nihil est, cur ita scribit apostolus Timotheo? Noli negligere gratiam, quæ ē in te, quæ data est tibi per prophetiam, cum impositione manuum presbyterii & alibi ad eundē: Admoneo te, ut resuscites gratiā dei, quæ in te est, per impositionem manuū mearū. Iterū: Nemini (inquit) cito manus imposueris, neq; cōmunices peccatis alienis. Deniq; hunc in modum apostolus scribit ad Titū: Huius rei gratia reliqui te Cretæ, ut ea quæ desūt corrigas, & constituas per Ciuitates presbyteros, sicut & ego disposui tibi. Habes nunc lector, semel sub oculis apostoli pauca loca, & non multa uerba, quibus inter se collatis, facile potes deprehendere, falsa fictáq; esse omnia: quibus tam inordinate Lutherus debacchatur in ordinem. Nam quos dicit populi cōsensu fieri, Paulus ostendit fieri ab episcopo, quem in

Lutheri uerba.

Sacramētū ordinis prophanat Lutherus.

I. ad Timo iiii.

Aduersus Lutherum Paulus.

Ad Titū. i.

Sacerdotes nō nisi ab episcopis fieri.

hoc

hoc ait se reliquisse Cretæ, ut oppidatim presbyteros constitueret, nec tamen temere, sed sicut ipse p̄sens disposuerat. Vides impositis manibus fieri sacerdotem. Et ne dubitari possit simul conferri gratiam, uides illam manuum impositione collatam. Resusci ta (inquit) gratiam quæ data est tibi per impositionē manuum mearum & illud quoque: Noli negligere gratiam, quæ in te est, quæ data est tibi per prophetiam, cum impositione manuum presbyterii, in iis te exerce. Miror igitur non pudere Lutherum, quū negat sacramentum ordinis: haud ignarus in manibus omnium uersari uerba Pauli, quæ doceant, non nisi à sacerdote fieri sacerdotem, nec sine consecratione fieri, in qua & signum adhibeatur corporeum, & tantum spiritalis infundatur gratiæ, ut is, qui consecratur, non solum accipiat ipse spiritum sanctum, sed etiam potestatem conferendi aliis. Nouum uero qui potest esse (quanq̄ id Lutherus ait) de quo scribit apostolus? Quomodo ignoratum ecclesiæ, quod in omnibus CHRISTI legitur, & nunquam non legebatur ecclesiis? Quibus ex rebus manifestum est è tam multis, quæ tanta cum confidentia, pro compertissimis Lutherus eblaterauit in ordinem: ne unam quidem syllabam fuisse ueram, sed per malitiam ficta, falsáque omnia.

In sacramē to ordinis conferri gratiam.

Quantum delyrauit Lutherus.

DE

DE SACRAMENTO EX= TREMAE VN= CTIONIS.

IN SACRAMENTO EXTRE= mæ unctionis, Lutherus bis ipse ridendus, bis irridet ecclesiam. Primum, ꝙ Theologi (ut ait) hanc unctionem appellent sacramentū (quasi soli hoc dicant hi, quos ille uocat theologos) deinde, ꝙ appellent extremam. Et quod ad secundum pertinet, obiicit sibi tanq̃ ioco, quod nunq̃ soluet serio.

NAM & ideo quoq; uere dici potest extrema, quod extrema sit e quatuor. Postea, ut doceat non esse sacramentum, obiicit sibi primum id, quod ne=

Iaco. v. minem uidet non obiecturum, apostoli Iacobi uer= ba: Si infirmatur quis in uobis, inducat presbyteros ecclesiæ, & orent super eum ungentes oleo, in nomine domini: & oratio fidei saluabit infirmum, & alleuiabit eum dominus, & si in peccatis sit, remittetur ei. Hæc uerba, quæ ex ipsius etiā finitione apertissime declarant, hanc unctionem sacramentum esse, quæ, neq; signo careat uisibili, nec promissione gratiæ, protinus incipit phormiana cōfidentia, tāq̃ nihil

Lutherus. haberent uigoris, eludere. Ego autem dico (inquit) si uspiam delyratū est, hoc loco præcipue delyratū est.

Auctor. At ego contra non uerebor dicere, ꝙ si uspiam delyrat Lutherus (qui fere delyrat ubiq;) hic in sacramento unctionis exstremæ, ad extremā usq; delyrat amētiam.

tiam. Omitto, inquit, quod hanc epistolam nō esse apostoli Iacobi, nec apostolico spiritu dignā, multi ualde probabiliter asserant, licet consuetudine aucto ritatem cuiuscunqꝫ sit, obtinuerit. Tamen (inquit) si esset apostoli Iacobi, dicerem non licere apostolum sua auctoritate sacramentum instituere, id est diuinā promissionem cū adiuncto signo dare, hoc ad Christum solū pertinebat. Sic Paulus sese accepisse à domino dicit, sacramentum eucharistiæ, & missum, nō ut baptizet, sed ut euangelizet. Nusqꝫ autem legitur in euangelio unctionis illius extremæ sacramētum. His uerbis uidetis, ut apostoli uerba duobus modis eneruare conatur: primum, ꝙ epistola nō sit apostoli: deinde, ꝙ etiam si sit apostoli, tamen apostolus auctoritatem non habeat instituendi sacramenta. Hæc duo qꝫqꝫ proponat paucis, at statim ad alia transiliat, tamen præcipua tela sunt, quibus instituit hoc sacramentū perimere. Nam cætera quæ dicit omnia, nugamenta sunt, ridendi occasionem captātia, tanqꝫ ecclesia non recte sacramētum obseruet. Sed hæc duo uiuum tangunt. Nam si epistola nō apostoli sit, nec apostolico spiritu digna, aut si apostolo tradente unctionem hanc pro sacramento, tamen nihilomagis probetur sacramentū, cōsequeretur omnino, ut hæc uerba nihil efficerēt. Si dixisset olim fuisse dubitatū, cuius illa fuerit epistola, dixisset uere, neqꝫ enī temere quicqꝫ recepit ecclesia, omnia diligenter excussit, idqꝫ ipsum facit, ut certiora deberent haberi omnia, quæ

Lutherus.

f receperit:

receperit, etiam si duntaxat humana prudētia regeretur ecclesia. Verum quū dicat multos asserere hāc epistolam, non solam non esse apostoli, sed esse praeterea indignam apostolico spiritu, atq; istud non asserere solum, sed asserere etiam probabiliter, probabile est illum istud probare nō posse. Alioqui proferat è multis aliquos, qui si ex ecclesia sunt, neq; tam multi sunt (opinor) neq; tā magni, ut pondus obtinere mereātur aduersus reliquos omnes. Adhuc produxit nullum. Ego producā unū, qui sufficere debet aduersus multos, beatū Hieronymū: quo, neq; doctior quisq; fuit in scripturis sacris, neq; qui ueras ac germanas exactiore censura distinxit à dubiis. Is igitur quum aliquandiu de epistola Pauli dubitasset, sed tunc dubitasset, quum res adhuc nō esset tam pleno eccl. cōsensu firmata: Iacobi tamē, quae uocatur epistola, ipsius esse sine ulla dubitatione pronūciat. Nā hunc in modū scribit: Iacobus, Petrus, Iudas, & Ioānes, septem epistolas ediderunt, tam mysticas q; succinctas, & breues pariter & longas: breues in uerbis, longas in sententiis, ut rarus sit, qui nō in earū caecutiat lectione. Idem in prologo in septē epistolas canonicas sic ait: Est enī prima earū una Iacobi, duae Petri, tres Ioannis, una Iudae. Videtis ut beatus Hieronymus idē iudiciū de Iacobi profert epistola, quod de Petri, nec putat indignam apostolico spiritu. Certe si rationes attulisset Lutherus, quare epistola non esset Iacobi, sed tamen alterius cuiuspiam, qui eodē

Iacobi epistola asseritur auctore Hieron.

Iacobi epistolam Lu-

loqueretur

loqueretur ſpiritu, potuiſſet utcunqꝫ ferri. Nunc uero dicit eſſe probabile, ideo non eſſe, ꝙ ſit indigna ſpiritu apoſtolico. Qua in re nõ alium obiiciam Luthero, q̃ꝫ Lutherum ipſum, neqꝫ enim Luthero quiſquam aut ſæpius ferme contradicit, aut ualidius, quã Lutherus. Is igitur in ſacramento ordinis ait eccleſiã hoc habere datũ, ut poſſit diſcernere uerba dei à uerbis hominũ. Quomodo ergo nunc dicit epiſtolam apoſtolico ſpiritu indignam eſſe, quam eccleſia, cuius iudicium (ut ait) hac in re falli non poteſt, apoſtolico ſpiritu iudicauit plenam? Quamobrẽ nunc ita ſe ſua ſapientia conſtrĩxit undiqꝫ, ut aut neceſſario comprobet epiſtolam eſſe apoſtoli (cuius cõtrarium dixit eſſe probabile) aut dicat eccleſiam in ſcriptura ſacra poſſe diiudicanda falli, quod eam poſſe negauerat. Quod ſi dicat uelut apoſtolico dignum ſpiritu comprobaſſe, quod apoſtolico ſpiritu ſit indignum, blaſphemus eſt in eccleſiam. Si fatetur apoſtolum ſcripſiſſe quod apoſtolo ſit indignum, blaſphemus eſt in apoſtolũ.

Luthero non eſſe dignã ſpiritu apoſtolico.

Lutherus ſuo ipſius telo perfoſſus.

SATIS igitur illud confutauimus (immo ſemet ſatis confutauit ipſe) ꝙ epiſtolã negauit, aut eſſe apoſtoli, aut dignam apoſtolico ſpiritu. Veniamus nunc ad id, in quo ut fortem uirũ decet, aperte oppugnat apoſtolum: dicens, etiam ſi ſit apoſtoli Iacobi, tamẽ non licere apoſtolo, ſua auctoritate ſacramentum inſtituere, ideſt diuinam promiſſionem cum adiũcto ſigno dare. Hoc enĩ pertinet (inquit) ad ſolũ Chriſtũ,

O noſtri

O nostri sæculi magnā felicitatem, quibus nouus iste gentium doctor exortus est Lutherus, qui hoc sibi arrogans, tanquam Pauli sequeretur exemplū, in faciem resistat apostolo, ꝙ nō recta uia ingrediatur ad euangeliū Christi, sed (quod plus est, qꝫ si gentes doceat iudaizare) arroget sibi facultatē promittendi gratiam, & sacramenta condendi, hoc est, ꝙ usurpet sibi potestatem Christi, admodum superbientis & praeuaricantis angeli, qui dixit: Ponam solium meum ad
Esaiæ xiiii. aquilonem, & ero similis altissimo. Non est nunc ꝙ ægre ferat pontifex ab illo reprahendi, qui de tam atroce crimine reprehendit apostolum. Nam quum certum sit epistolam esse apostoli, quid aliud, qꝫ manifeste dicit apostolum sine auctoritate, & contra fas instituere sacramētum? Immo quum neget epistolā illius esse, tamen ne abstineret contumelia, dicit id se dicturū etiam si esset apostoli. Ego certe & si nōnullis uisum sit, apostolis non sine spiritu sancto, quem deus in Pentecoste misit rationem traditam esse con
Ioā. xiiii. dendi sacramenti, de quo spiritu Christus prædixerat: Spiritus sanctus quem ego mittam, ille uos docebit omnia: tamen in præsente non disputabo, utrū apostolus auctoritatem habeat instituendi sacramenti, quippe quod nunc disputari nō opus est: sed quū plane constet apostolum unctionem istam pro sacramento tradere, non dubito uere sacramentū esse, & apostolum non fuisse tam impie arrogātem, ut pro sacramento traderet populo, quod sacramentum nō

esset

esset: sed (si condendi sacramenti potestatem non habuit) uerbis illis id tradidisset populo, quod ipse acceperat à Christo, qui, ut alia mundo uolebat innotescere per Matthæum, alia per Lucam, per Ioanē alia, alia præterea per apostolum Paulum, cur fieri non possit, ut quædam etiam doceri uoluerit per apostolum Iacobum?

LVTHERVS postq̃ se tam strenue q̃ uidetis, gessit aduersus apostolum, iam totum se cōuertit ad ridendum ecclesiam, quæ uerbis apostoli (ut dicit Lutherus) abutitur, ꝙ non ministret, nisi ad mortem usq; ægrotanti, quum Iacobus dicat: Si quis infirmatur, non si quis moriatur, quasi ideo peccet ecclesia, ꝙ rem tantam, quanta est sacramentum, non adhibeat temere in qualibet leui febricula, quam aliquis nimium fortasse potando cōtraxerit: neq; in eo morbo, qui uel dormiendo paululum, uel abstinendo curari possit, ecclesia per sacramentum uelit efflagitare miraculum. Ne dubitari possit (etiam si duntaxat infirmum scripserit Iacobus) sensisse tamē haud ægrotātem leuiter, sed eo morbo uexatum, cuius depulsio posset ostēdere, si sanaretur, sanatum sacramēto, orationes omnes quæ dicuntur super infirmum (quas nemo dubitat esse uetustissimas, non nouum inuentum eorum, quos iste uocat theologos) ostendunt, non adhibendum hoc sacramētū, nisi in laborante grauiter: Et tamen ut non promittunt certam salutem

Cōsentaneum est nō id uoluisse Iacobū ut in leui quolibet morbo ungeretur infirmus.

falutem corporis, ita non desperant salutem, nec ueniunt (quod Lutherus ait) tanq̃ ad eos, qui iam tum sint omnino morituri. Frustra enī tot orationibus orarent salutem, si certo sibi sponderent mortē. Nō igitur id agit ecclesia (quod inepte cauillatur iste) ut sit extrema unctio, licet uocetur extrema, sed agit ut non sit extrema, sed cōualescat ægrotus. Quòd si nolit eū deus conualescere, id tamen non euacuat uim ac uirtutem sacramenti, cuius præcipua cura non in corpus fertur, sed animam. Nam ratio illa Lutheri de efficacia signi, nihil omnino rationis habet, aut efficaciæ. Si unctio ista sacramētum est (inquit) debet sine dubio esse (ut dicunt) efficax signum eius, quod signat & promittit: At sanitatem & restitutionem infirmi promittit, ut stant aperta uerba: Oratio fidei saluabit infirmum, & alleuiabit eum dominus. Quis autem non uidet hanc promissionem in paucis impleri? Quid ergo dicemus (inquit) aut apostolus hac promissione mentitur, aut unctio ista sacramentū non erit: Promissio enim sacramentalis certa est, at hæc maiore parte fallit. VEL ex hoc argumento patere potest, nihil curare Lutherum, q̃ apertas afferat calumnias, modo specie aliqua ueritatis imponere possit incautis, quem non pudet ea contra theologos afferre, quasi ab ipsis dicta; quæ nusquam dicunt. Sacramentum (inquit) ut dicunt, est efficax signum eius, quod promittit: at hoc sacramentum sanitatem corporis non efficit, quam promittit. Theologi

Ratio Lutheri.

Cōfutatur ratio Lutheri.

logi non istud dicunt, sed quod est efficax signũ gratiæ. Sic enim diffiniunt: Sacramentum est uisibile signũ inuisibilis gratiæ, non dicunt salutis corporeæ, quæ dari possit & sine gratia. Quamobrẽ, quod ait consequi, ut si hæc unctio sacramẽtũ esset, apostolus mẽtiretur, Lutherus ipse mentitur. Nã sacramentũ quatenus sacramentũ est, non salutẽ promittit corporis, sed animæ, per signa corporea. Alioqui Lutherus nihilominus eodẽ concludit mendacio, nõ apostolum solũ, sed ẽt Christũ ipsum quanquam unctio nõ esset sacramentũ. Debent enim uerba, & promissiones etiã extra sacramẽta ueraces esse. Igitur quũ apostolus dicat sanãdũ per unctionẽ & orationẽ, eũ qui infirmus est, & Christus, signa illa sequutura credẽtes, ut super ægros manus imponerent, & bene haberẽt, quis nõ uidet, hæc sic interdũ fieri, ut tamen non fiant semper? Neque tamen falsos esse qui promiserint, quum eos nemo dubitet corporalia quibuscunque uerbis promiserint, nunquam promisisse perpetua, quum corpus in quo fieri deberent, perpetuum esse non possit. Spiritualia uero, quia sua natura spiritus æternũ uicturus est, perpetuo consecutura pollicentur. Nam Lutheri sententia, quæ à theologis exigit, ut si sacramentum sit unctio, semper sanet, ne sit signum inefficax, eo tendit ut sacramentum esse non possit, nisi reddat corpus immortale, quod ipse tamen fieri posse promittit, per orationem factam à bonis uiris nihil hæsitante fide. Nã prorsus dubiũ nõ esse dicit, hodie

Lutheri uerba.

hodie

Lutheriana uuctio homines reddit immortales.

hodie quoqꝫ, sic sanari posse quotquot uellemus. Hoc si dicit uerum, talis fides qualis est illius, hominem seruare potest immortalem. Nam quum ista fieri possint per fidem, nõ solum interdum, sed (quod Lutherus ait) perpetuo (modo sit fides indubia, quæ nihil hæsitet) credibile est fidem istam, si cuiqꝫ alteri, potissimum contigisse Luthero, homini sic in fidem propẽso, ut fidei fauore, bonis operibus, multis in locis propemodum indicat bellum. Homini præterea, cui nunc tot & tanta mysteria reuelauit deus, & qui nouam condit ecclesiam, quã in rem opus est & miraculis. Igitur uerisimile est, quicquid fieri per fidem potest, abunde Lutherum facere. Demiror igitur, si uera dicit, ipsum non curare quoscunqꝫ morientes. Et quotidie auscultamus rumores è Germania, qui referant resuscitatos etiam sepultos, quum interim semper audimus non modo sanatum nullum, sed etiam per illius quosdam satellites, occisos & crudeliter trucidatos, eius causa, bonos & innocentes sacerdotes, ut exemplo doceret ordinem nihil esse, figmentum esse characterem, meticulosum fuisse Dauidem, quem pœnituerit tetigisse Christum domini.

Lutheri fides.

HAE SVNT Lutheri sanationes, quas nihil uacillans eius fides operatur, absqꝫ bonis operibus. Nam ꝙ occidit, non sanat, inde plane accidit, ꝙ ut Lutherus ait, oratio non tantum cum fide facienda est, sed etiam à bono uiro, quæ res Lutherũ, qui uir bonus nõ est, ne quẽqꝫ sanet, impedit. Vnctio hæc,

Lutherus & corporũ & animarum occisor.

sacramentum

sacramentum non est, quia nō semper sanat corpus. Lutherus uir sacer est, per quem & corpus, ut ferūt, occiditur, & certe occidūtur animæ. Iacobus apostolus nihil dignum scribit apostolico spiritu, Lutherus apostolico spiritu digna scribit omnia, & quæ sint indigna discernit, idqꝫ contra totam ecclesiam, quam in talium discretione scripturarum falli, fassus est ipse non posse. Qua in re, quum epistolam Iacobi legerem, atqꝫ ibi tam multa conspicerem apostolico digna spiritu, uehementer admiratus sum, quid in mētem uenerit Luthero, ut gaudium in tentationibus, patientiam in aduersis, à deo petendam sapientiam, in deo fiducia nihil hæsitante, sperandum, & huiusmodi multa (nam talia sunt, quæ tota leguntur epistola) miratus inquam sum, cur Lutherus putarit indigna, quæ scriberētur ab apostolo: an illa potius scribere debebat apostolus, populo nihil esse fructus in missa, & ordinem inane figmentum esse, & alia, quæ Lutherus scribit huiusmodi? quæ quanqꝫ sint omnia dignissima spiritu apostatico, tamen contemnere nō debet, si minora scribant minores apostoli. Atqui licet aliquandiu (quod dixi) miratus sum, cur Luthero displiceat epistola Iacobi, tamen ubi legi sæpius, & oculos intendi præssius, desii profecto mirari. Nam ea scribit apostolus, ut plane uideri possit prophetico spiritu prænouisse Lutherum: ita uirum undiqꝫ pungit ad uiuum. Nam quum Lutherus fidei prætextu contemnat opera, Iacobus è diuerso disputat, ratione,

Iacobi epistola qꝫ sancta ac grauis sit dignaqꝫ apostolico spū.

Lutherus contra digna scribit apostatico spiritu.

Lutherus cur tam infensus sit epistolæ Iacobi.

ne, scripturis, exemplis fidē sine operibus mortuam esse. Præterea garrulam istam Lutheri petulantiam,
Iacobi .i. non uno loco uerbis inuadit acerrimis. Si quis (inquit) putat se religiosum esse, non refrenans linguam suam, sed seducens cor suum, huius uana est religio. Accedit ad hæc, quod in suam linguam Lutherus aptissime
Iacobi. iii. sime uidet competere, quod illic frendit legens: Lingua inquietum malum, plena ueneno mortifero. Deniqꝫ sentit in sua dogmata uerissime dici: quæ de cōtentiosis hunc in modum scribit pluribus ibi uerbis apostolus. Quis sapiens & disciplinatus inter uos ostendat ex bona conuersatione operationem suam in mansuetudine sapientiæ. Quod si zelum amarum habetis, & contentiones sint in cordibus uestris nolite gloriari, & mendaces esse aduersus ueritatē. Non est enim ista sapientia desursum descendens à patre luminum, sed terrena, animalis, diabolica. Vbi enim zelus & contentio, ibi inconstantia, & omne opus prauum. Quæ autem desursum est sapientia, primū quidem pudica est, deinde pacifica, modesta, suadibilis, bonis cōsentiens, plena misericordia, & fructibus bonis, iudicans sine simulatione. Fructus autem iustitiæ in pace seminatur facientibus pacem.

HAEC sunt lector, quæ Lutherum cōmouēt, ut ei non placeat apostolus. Hæc inquā sunt, quibus apostolus aperte Lutherum ac Lutheri petulantiam, maledicentiam, impia & contentiosa dogmata, non

ſecus ac ſi uidiſſet uirum, & uerba legiſſet, attingit. Cuius epiſtolam quantumuis eam contemnat Lutherus, non dubito ſatis approbare chriſtianis omnibus unctionis extremæ ſacramētum: nec tam potentem fore Lutherum, ut ullum ſacramentum poſſit euertere, quod in ſalutem fidelium fides recepit eccleſiæ, aduerſus quam nec portæ præualebunt inferorum, nedum fraterculus unus, inferni fuliginoſum poſticum.

FECIMVS hoc libello tibi lector (ut ſpero) perſpicuum, quàm abſurde Lutherus & impie tractarit ſacramenta. Nā & ſi non attigimus omnia, quæ liber ipſius continet, tamen quod attinet ad tuenda ſacramenta ipſa (neq; enim aliud erat inſtitutum meum) tractaſſe rem uideor ſi non quam multis fieri potuit, certe pluribus ferme quam neceſſe fuit, tantū abeſt, ut oporteat immorari diutius. Alioqui & rationibus, & legibus, & doctorum ſententiis, & ſcripturis ipſis, non fuiſſet difficile rem locupletare cumulatius, niſi erga & Lutherum, fruſtra feciſſemus, & erga cæteros ſuperuacue. Peroratio. Auctoris inſtitutum.

NAM ſi Lutherū docendo conemur immutare, citius & nigrorem æthyops, & uarietatē pardus immutabit. Sin aliis oſtendere, quàm falſo, & quàm maligne ſentiat, ne quis ita fallatur, ut de illo ſentiat bene, paſſim doctiſſimos uiros eſſe nō dubito, qui uel tacētibus nobis, id multo clarius perpendant, q; ipſe

quεam

queam oſtendere, & ſiqui ſint, qui alienā in id operam deſyderant, his abunde iam nunc opinor oſtendiſſe me. Quum enim ex his quæ diſſeruimus inclareſcat omnibus, q̄ſ ſacrilega ſtatuat dogmata de ſacramento illo, quod ipſius Chriſti corpus eſt(è quo ſacramenta reliqua quicquid habent ſacri promanat) quis dubitare potuiſſet, etiam ſi nihil adieciſſem amplius, q̄ſ indignis ille modis tractare cætera ſacramenta non dubitet? Quæ ſicut uidetis tractauit ſic, ut præter baptiſmū unum, & illum quoqſ male uexatum, & omni priuatum gratia, nec in aliud relictū, q̄ſ in contumeliam pœnitentiæ tollat prorſus, atqſ euertat omnia, in aliis ſignum negans, in aliis rem inficiās, nec in tāta re probat quicq̄ſ, nec affert aliquid, quo cōfirmet ſua, ſat habens negare tantum, quicquid recepit eccleſia. Quicquid creditur ab omnibus, ratione futili ſolus eludit, ac ſe denunciat nihil admiſſurū p̄ter claras & euidentes ſcripturas. Quas ipſas tamen, ſi quis afferat, uel aliquo repellit cōmento, uel auctoris eſſe, cuius feruntur, negat. Doctorum uero nemo tam uetus eſt, nemo tā ſanctus, nemo tantæ auctoritatis in tractatu ſacrarum literarum, quem non iſte nouus doctorculus, ſanctulus, & eruditulus magna cum auctoritate reiiciat. Quamobrem, quum Lutherus omnes cōtemnat, & credat nemini, debet nō indignari, ſi nemo uiciſſim credat illi. Cum quo tantū abeſt ut diſputem pluribus, ut propemodum pigeat diſputaſſe tam multis. Quid enim prodeſt amplius

Lutherus relinquit baptiſmū ī contumeliā pœnitētiæ.

Qualis in diſputando Lutherus.

cum

cum illo differere, qui cæteri dissentit omnibus, & nō cōsentit sibi? qui quod alibi negat, alibi dicit: quod dicit, id rursum negat? Qui si fidem obiicias, ratione dimicat, si ratione ferias, prætendit fidem. Si philosophos alleges, appellat scripturam, si scripturā proponas, nugatur sophismate. Quē neq; pudet quicq̄, neq; timet quēquam, neq; legem putat tenere se ullam. Qui ueteres ecclesiæ doctores contemnit: nos uos è sublimi deridet. Summum ecclesiæ pontificē insectatur conuitiis. Ecclesiæ consuetudines, dogmata, mores, leges, decreta, fidem, ecclesiā deniq; ipsam adeo flocci facit uniuersam; ut nec esse fere fateatur ullam, nisi fors ecclesiam illam, quam facit ipse duorum, uel trium hæreticorum, quorū sit ipse caput. Quamobrem, quum sit eiusmodi, ut nihil statuat principii, quod certum sit, ac solidum, quod ei cum disputante conueniat, sed sibi liberum relinqui postulet, ut quicquid libet, quando libet, quoties libet, id illi liceat & asserere uicissim, & negare: quum neq; ratione sese, neq; scriptura, neq; moribus, neq; legibus, neq; auctoritate demum uel humana, uel diuina patiatur astringi: non constitui cum eo differendum amplius, nec aduersus eas hæreses, quæ nulla ratione firmantur, operosa ratione pugnandum, sed admonendos potius christianos omnes, ut tanquam teterrimam pestem deuitent illum, qui tā fœda portenta, ipsissima Antichristi dogmata, in ecclesiam CHRISTI conatur inuehere. Nam si omni

Lutherus. Protheus.

Petitiones Lutheri in disputando.

Lutherus ceu pestis uitandus.

modo

modo curandum est, ut extirpetur, qui de quauis una re schisma suscitare studuerit, quanto studio cõniti decet, ut euellatur is, qui non dissidium modo pergit serere, & populum in pontificem, filios in parentem, christianos in Christi uicarium prouocare, totam deniqꝫ ecclesiam Christi (quam ille moriens amore & charitate colligauit) tumultu, rixis, & contentione dissoluere, uerum etiam quicquid est in ea sacrosanctum, execrabili mente, spurcissima lingua, scelerato cõtactu, rescindere, temerare, polluere? Qui si quam tamen de se salutis spem, si quod emendandi sui signum daret, hortarer omnes, ut hominis sic affecti curam susciperent, & in hoc incumberent, ut modis quam possent optimis, medicarentur: & sanitati mentis restitutum facerent, ut hæreses à se propositas reuocaret. Verum adhuc profecto, quæcunqꝫ solent ad mortem esse signa, omnia huic esse uideo. Quod ut censeam non tam morbus eius, quantum uis lethalis, me mouet, quam ipse: quippe, qui medicinã nullã, nullã prorsus manũ medicantis admittit. Quomodo enim curari potest, qui se tractari nõ patitur? Aut quomodo tractari potest, quem si quid doces, nugatur: Si quid mones, irascitur: Si quid hortaris, obnititur: Si quid placas, incenditur. Si quid aduersaris, insanit? Alioquin si curari potuisset, quid omisit pientissimus CHRISTI uicarius, quo pastoris sui secutus exemplum, ouem hanc errantem quæreret, inueniret: in humeros tolleret: ac reportaret

Lutheri studium.

Lutherus immedicabilis.

Pia cura põtificis erga Lutherum

reportaret in ſtabulum? Sed heu Lupus auerni peſſimus, antecæperat, deuorauerat, atque in imum uentrem demiſerat, ubi ſemiuiuus adhuc in morte iacens, aduerſus inclamantem ſe paſtorem pium, & perditionem eius deplorantem, è ſpurco tartarei Lupi rictu, fœdos illos latratus eructat: quos totius gregis aures auerſantur, abominãtur, exhorrent.

Nam primum, nihil omnino laceſſitus, articulos propoſuit de indulgentiis, quibus prætextu pietatis impie traduceret ſummum pontificem. Deinde, ut per honoris eum & officii ſpeciem, maiore contumelia perfunderet, eos tranſmittit Romam, tanquam pontificis iudicio ſubmittens, ſed auctos ante, declarationibus multo quàm eſſent ipſi, deterioribus: ut plane liqueret omnibus, pontificem non à uiro bono pióqꝫ conſuli, ſed à fraterculo nebulone rideri, tanquam ita ſtupidum, ut pro honore duceret, inſignem & nullius unquam exempli contumeliam, barbámque (quod aiunt) uellendam præberet irriſori. Si nihil mali commerebatur pontifex, cur filius degener immerentem patrem falſa conſperſit infamia? At ſi quid Romæ fiebat, quod oporteret immutari, tamen ſi fuiſſet Lutherus (quod haberi uolebat) probus, & chriſtianæ rei ſtudioſus, non præpoſuiſſet priuatam gloriam ſuam publico omnium commodo, nec ſcurrandi famam ſibi uenatus eſſet, apud improbos, dormienti pudenda

Quã uia graſſatur Lutherus.

Geneſeos 9

da parentis irridens, & reuelata cõmonstrans digito, sed auersus contexisset potius, & uel coram, uel per epistolam secretius reuerenter admonuisset, apostoli præceptum sequutus, qui iubet, ut maiores non ride

I. ad Timo quinto.

amus, non obiurgemus, sed obsecremus. Quod si fecisset Lutherus, haud dubito quin beatissimus pontifex (tanta est eius nulli non explorata benignitas) expergefactus benedixisset filio suo Iaphet, & pietatis retulisset gratiam, non maledixisset iratus, qui ne sic quidem adhuc maledixit illudenti, sed misertus miseri, magisq; filii memor, q̃s irrisoris, egit cum eo per uiros honoratissimos, in quorũ ille cõspectũ prodire non erat dignus, ut ab iniquitate desisteret. Cui tam pio, ac salubri cõsilio tantũ abfuit, ut paruerit, ut non solum deriserit legatum, de ipsius salute solicitum, sed etiã nouum librũ æderet è uestigio, in quo pontificis potestatem machinabatur euertere. Vocatus deinde Romam, ut uel scriptorũ causam redderet, uel temere scripta recantaret, quauis oblata securitate, non subeundi supplicii, quod meruerat, oblato quod in rem satis esset uiatico, tamen ut insignẽ declararet obedientis uiri modestiam, uenire contempsit fraterculus ad pontificem, nisi regio instructus apparatu, & bellico stipatus exercitu. Sed homo cau

Friuola appellatio Lutheri ad cõcilium.

tus appellauit ad generale concilium, nec tamẽ quodlibet, sed quod proxime congregaretur in spiritu sancto, ut in quocunq; damnaretur, ibi negaret esse spiritum sanctum, quẽ homo sanctus, & spiritalis nusq̃s

fatetur

fatetur esse, nisi in sinu suo. Quamobrem, iterum atq; iterum admonitus, ut ab impietate resipisceret, quum iterum atq; iterum impietatem ad impietatē adiiceret, adactus est tandem pientissimus pastor ouem immedicabili scabie laborantem (ne sanas attactu corrumperet) ex ouili procul eiicere, & filii sui Absolonis (cuius uitam seruare non poterat) mortem deplorare, dum ab arbore pendentem conspicit decora cæsarie, qua stulte superbierat. Lutherus ergo sentiens eiectum se è societate fidelium facere cœpit quod deplorati solent impii, qui quum in profundum uenerint, contemnunt. Non ingemuit, non planxit casum suum, quo sicut Lucifer exaltatus, sicut fulgur corruerat & allisus est, sed imitatus diaboli desperationem, diabolus etiam ipse, hoc est calumniator effectus, aduersus pontificem in blasphemias, & calumnias cœpit erumpere, & reliquis inuidens fidelibus, uelut serpens antiquus infidelitatis laqueos tendere, ut eos è uetito scientiæ noxiæ ligno gustantes, ex ecclesiæ paradiso (unde ipse deciderat) procuraret expelli in terram germinantem spinas, & tribulos. Ego profecto tantum hominis dementiam, & miserrimum casum perquam moleste fero, cupióq;, ut uel adhuc (inspirante gratiam deo) resipiscat tandem, conuertatúrq;, & uiuat, nec id tam ipsius causa cupio (quanquam ipsius etiam, ut qui omnes cupiam saluos, si possit fieri) quàm ut aliquando conuersus, ac uelut filius prodigus, reuersus ad misericor

Tādem eiecto Luthero immedicabili reliquo gregi prospicit pius pastor.

II. Re. xviii.

Lucæ. x.

Geneseos. tertio.

Lucæ. xv.

diam tam benigni patris, & errorem suum confessus in uiam reuocet, si quos effecit errare. Caeterum si is tam profunde se demersit, ut iam super eum puteus impietatis, ac desperationis urgeat os suum, blateret, blasphemet, calũnietur, insaniat, ut qui sordet, sordescat adhuc. Caeteros uero christianos oẽs obsecro, & per Christi uiscera (cuius fidem profitemur) obtestor, ut ab impiis uerbis auertant aures, neq; schismata foueant & discordias, hoc praesertim tempore, in quo maxime oportebat aduersus hostes Christi christianos esse concordes. Neq; aduersus Christi uicarium, probris & dectractionibus auscultent: quas in pontificem fraterculi furor eructat, neque sacrata Christo pectora haeresibus impiis contaminent: quas si seminat, charitate uacat, gloria turget, ratione friget, feruet inuidia. Deniq; quibus animis aduersus turcas, aduersus sarracenos, aduersus quicquid est uspiam infidelium cõsisterent, iisdem animis consistant aduersus unum istum uiribus imbecillum, sed animo turcis omnibus, omnibus sarracenis, omnibus usquam infidelibus nocentiorem fraterculum.

Psalmo. lxviii

Apoca xxii

Regis exhortatio ad omnes christianos.

Finis.

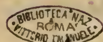
Quæ inter imprimendum sunt errata .

C. pag. 8. uer. 1. le. sanguinem . g. pag. 2. uer. 16. le. effundere. pag. 5. uer. 18. le. cernere. 1. pag. 8. uer. 13. leg. cõtingit, uer. 36. leg. utrunq; .K. pag. 4. uer. 38. le. ueniæ. uer. 18. le. quid dicit. p. pag. 1. uer. 20. leg. coniunxit. q. pag. 7. uer. 6. leg. syncerum . r. pag. 1. uer. 16. leg. ridiculum. pag. 6. uer 18. leg. manuum. pag. 7. uer. 7. leg. quoq;. ſ. pag 3. uer. 12. leg. constrinxit. uer. 15. leg. Quod. pag. 4. uer. 8. leg. ad modum. pag. 5. uer. 18. leg. efflagitare.

a b c d e f g h i K l m n o p q r ſ t u.
Omnes quaterniones, u duernio.

Romæ in ædibus Francisci Priscianensis
Florentini. M D X L III.

Descriptus liber ex eo est, quem ad Leonem . X. pont. max. Rex ipse misit.

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
VITTORIO EMANUELE

